

821.161.2

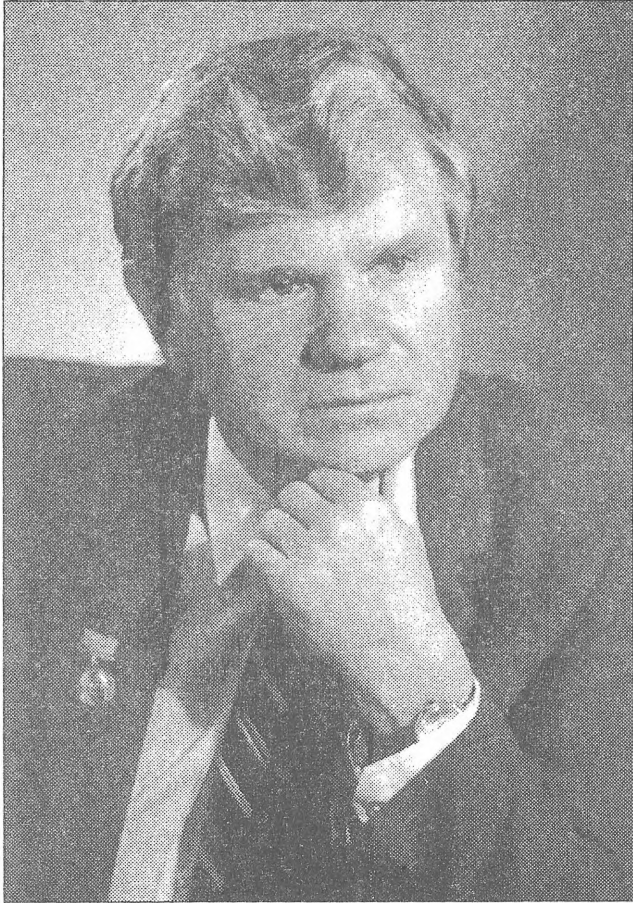
P31

ПЕТРО РЕВРО

ВИБРАНІ
ТВОРИ

1

**ПЕТРО
РЕБРО**

**ВИБРАНІ
ТВОРИ**
в 5-ти томах

**Том перший
ЛІРИКА**

м. Запоріжжя,
видавництво
«ХОРТИЦЯ»,
2000

До першого тому «Вибраних творів» відомого сучасного українського поета, лауреата літературних премій імені П. Тичини, імені П. Сагайдачного, імені Остапа Вишні, імені С. Олійника, імені М. Нагнибіди та інших премій, ввійшли його кращі ліричні поезії, написані протягом 1950—1999 р.р.

**ПЕТРО
РЕБРО**

ВИБРАНІ ТВОРИ В П'ЯТИ ТОМАХ

- Том I — ЛІРИКА.
Том II — ЦИКЛИ. ПОЕМИ. ПІСНІ.
Том III — ГУМОР І САТИРА. КОЗАЦЬКІ ЖАРТИ.
Том IV — ТВОРИ ДЛЯ ДІТЕЙ. МОЯ АНТОЛОГІЯ
(переклади та переспіви).
Том V — П'ЄСИ. УКРАЇНСЬКА МЕККА (публіцистика,
критика, літературознавство).

Вступна стаття доктора філологічних наук
В. А. ЧАБАНЕНКА.

Відповідальний за випуск **В. М. БІЛОБЛОЦЬКИЙ.** ..

ДО ЧИТАЧІВ

Незабаром виповниться 70 років нашому землякові, відомому українському поетові, визначному громадському діячеві і великому патріотові Запоріжжя Петрові Ребру. Це про нього ветеран української літератури П. Шабатин якось писав, що «ніхто не зробив для слави рідненького краю стільки, скільки зробив для Запоріжжя Петро Павлович». І справді, жоден митець не трудився на літературній і культурній ниві Запоріжжя такий тривалий час, так активно і плідно, як П. Ребро. Його ім'я невіддільне від духовного життя області упродовж цілого півстоліття. І справа не тільки в тому, що він був «кошовим» запорізьких літераторів майже сорок років (подібного іншого прикладу не знайдете в усьому СНА) і виховав цілу плеяду талановитих письменників. Справа в тому, що «силове поле» П. Ребра благотворно впливало на творчість представників багатьох інших мистецьких спілок і об'єднань. Вже не кажу про високий ККД (коєфіцієнт корисної дії) П. Ребра як депутата обласної Ради багатьох скликань. Адже письменник особисто причетний і до будівництва обласної бібліотеки імені О. Горького, і до Історичного музею на о. Хортиці, і до Палацу культури «Дніпроспецсталь» та ін. Літні запоріжці, безперечно, ще пам'ятають, як він рішуче, воістину «ребром» ставив питання національно-культурного будівництва на різних зборах, пленумах, з'їздах і т. д.

З небувалою енергією і натхненням працював П. Ребро в останньому десятилітті. Він — один із авторів обласної програми «Відродження», фундатор Асоціації

національно-культурних товариств, засновник свята «Весела Січ», видавництва «Хортиця», низки альманахів.

Але найбільше нас, звичайно, цікавить творчий доробок П. Ребра. Розкривши 9-й том Української Радянської Енциклопедії на сторінці 207-й (російськомовне видання), ми можемо прочитати, що наш земляк «оспівав трудові будні хліборобів і запорізьких сталеварів, дружбу народів, красу степового краю». А тепер звернемося до 5-го тому Антології української поезії (стор. 372): «Центральне місце в поезії П. Ребра займає трудове життя Запоріжжя, осмислене в контексті життя всієї країни».

Як бачимо, мав рацію вчений В. Чабаненко, коли писав, що творчість П. Ребра «наскрізь запорізька». Не можна не погодитися і з патріархом української літератури О. Гончарем, який відзначав, що в книгах нашого земляка «нуртує козацький дух». Вельми знаменно, що на патріотичний характер поезії П. Ребра ще свого часу звернули увагу класики вітчизняної літератури П. Тичина, М. Рильський, А. Малишко. Водночас, як мовиться в привітанні поетові Ради Спілки письменників України, його «творчість засвідчує багате духовне життя нашої нації, її незмірні можливості в царині художнього слова».

Вважаючи творчий доробок П. Ребра неабияким духовним надбанням нашої області, Запорізька організація Всеукраїнського об'єднання демократичних сил «Злагода» вирішила до наступного ювілею поета на спонсорських засадах видати його Вибрані твори в 5-ти томах. Спонсорами цього неординарного для на-

шої області видання зголосилися виступити трудові колективи, з якими поет зв'язаний давньою творчою дружбою, а також окремі підприємці, яким не байдужа доля національної культури.

Загальний тираж видання — 1000 примірників: частина з них залишиться за спонсорами, решта буде передана до бібліотек міста і області (в тому числі — шкільних) безкоштовно.

Петро ВАНАТ,
голова Запорізької обласної організації Всеукраїнського
об'єднання демократичних сил «Злагода»

«ПРАВДІ МИ СЛУЖИЛИ І НАТХНЕННЮ»

(Творчість Петра Ребра)

Подякуймо за те, що мали неню,
Що бачили очей коханих цвіт,
Що правді ми служили і натхненню, —
За те, що ми приходили в цей світ.

Петро РЕБРО

Уже не за горами його сімдесятиліття... Вже скоро на своєму життєвому шляху він промине версту з неймовірною міткою! Кажу «неймовірною», бо всім, хто добре знає цього чоловіка, і справді не віриться, що таке можливе. Адже його по-весняному лунке ім'я, його по-юнацьки замріяний образ, його по-молодечому розкрилена творчість ніяк не в'яжуться з віковим надвечір'ям. Та що вдієш?.. Час і доля невблаганні.

Так багато пройдено, так багато зроблено! Здається, пора б уже хоч на хвилику зупинитися, перепочити, оглянутися на пережите і створене, повтішатися славою. Та ні, це не для нього... Він у постійному русі, в постійному нікольстві, в постійній душевній бентезі. Він, як казала велика Леся Українка, «має в серці те, що не вмирає».

***

Петро Павлович Ребро народився 19 травня 1932 року в селі Білоцерківці Куйбишевського району Запорізької області у сім'ї колгоспника. Маючи вразливу

душу й непересічний дар образного мислення, спостерігаючи нелегке життя своїх земляків і милуючись чарівними розлогами надбердянського степу, рано став писати вірші. 1946 року дитяча газета «Зірка» (Київ) надрукувала перші з них. Так почалася творча біографія видатного поета.

У 1949 році Петрусь закінчив Білоцерківську середню школу (до речі, з медаллю). Невдовзі після того любов до слова, до материнської мови привела талановитого юнака на філологічний факультет Запорізького педагогічного інституту. Українське відділення цього факультету він із особливим успіхом закінчив 1953 року, потім деякий час учителював — викладав рідну мову та літературу в Малокатеринівській школі (тепер Запорізького району), служив протягом двох років у війську.

Демобілізувавшись, П. Ребро працював у редакціях обласних газет «Червоне Запоріжжя» та «Запорізька правда», старшим інспектором із мистецтва обласного управління культури і старшим редактором місцевого книжково-газетного видавництва.

З 1960 по 1967 рік очолював обласне літературне об'єднання, а з 1967 по 1998 рік — Запорізьку обласну організацію Спілки письменників України.

* * *

За своє дотеперішнє творче життя П. Ребро видав більше сімдесяти книжок (це ж, вважайте, ціла бібліотека!) ліричних і сатирично-гумористичних віршів, балад, поем, нарисів, документальних повістей і дитячих творів. Його перу належать також драматична поема «Заграда

над Хортицею», кілька п'єс, низка літературознавчо-краєзнавчих досліджень. А якщо до всього переліченого приплюсувати ще й численні публіцистичні та літературнокритичні публікації в періодиці, то можна тільки подивуватися плодovitості й невтомності славного запоріжця.

В далеку й нелегку дорогу до собору українського красного письменства Петра Ребра благословив Павло Тичина. У 1950 році (рівно піввіку тому!) перед письменниками столиці звітувала група запорізьких поетів. Головував Павло Григорович. Найбільше компліментів на вечорі дісталось наймолодшому учасникові творчого звіту — 18-річному студенту Запорізького педінституту П. Ребру. Ось що писала тоді письменниця «Літературна газета» (від 23 березня 1950 р.): «Хороше враження справили вірші Петра Ребра «Сіють, сіють», «Урожай», «Колгоспні артисти», «Тридцять п'ять», «Клен» — яскраві поетичні малюнки з життя села, яке поет добре знає й любить... Молодий поет вміє образно мислити, помічати нові риси дійсності, і це є важливою умовою його дальшого творчого зростання... Підводячи підсумки вечора, П. Тичина докладно зупинився на окремих віршах молодих поетів, зробив авторам ряд цінних конкретних зауважень».

Інші видатні майстри нашої літератури теж безпомільно углядели в хлопцеві з запорізького Приазов'я справжнього обранця муз; того, «хто носить у серці іскру Божу». По-батьківському привітали перші успіхи молодого поета Максим Рильський та Андрій Малишко. Так, М. Рильський у доповіді на Республіканський нараді

молодих письменників (1955 р.) відзначив патріотичний характер творчості П. Ребра і як зразок прочитав його поезію «Земляки». Ще через кілька років А. Малишко у доповіді на Всеукраїнській нараді поетів (1958 р.) назвав ім'я П. Ребра серед митців, які представляють «молоде не тільки за літературним стажем, але й за віком покоління» (М. Негода, В. Діденко, О. Лупій, Ліна Костенко, М. Сом, Б. Олійник та ін.). А ще Андрій Самійлович сказав: «Людина з її багатим світом внутрішніх переживань, з її ідеалами і прагненнями стає основним об'єктом творчості для тих поетів, які черпають з народних глибин теми, образи і мотиви своєї творчості. Недарма ж у молодого здібного поета П. Ребра, який живе і працює на землі сталеварів і дніпробудівців, з'явився такий глибоко узагальнюючий вірш, як «Здрастуй, серце».

Приперчене народним гумором Реброве слово відразу ж було зауважене Остапом Вишнею. На знак пошани славетний сміхотворець подарував юному поетові одну зі своїх книг (звичайно, з автографом). Особливо теплим, товарисько-дружнім було ставлення до Петра Павловича його старших краян — Миколи Нагнибіди та Василя Лісняка.

* * *

Петро Ребро — поет широких жанрово-стильових можливостей, але його здібності найповніше розкриваються в царині лірики: громадянської, філософської, пейзажної, інтимної.

Про що б і про кого б не писав Ребро-лірик, він завжди лишається українським патріотом, запоріжцем.

Перефразовуючи вислів геніального співця, можемо з певністю сказати: його життєдайний художньо-мистецький корінь у славіній і легендарній запорізькій землі аж переплівся! По-запорозькому, по синівському він любить отчий край; по-запорозькому, по-козацькому він дошкульно і нищівно висміює недругів свого народу; по-запорозькому, по-шляхетному віддає він низький поклін людині-воїну й трудящій людині; по-запорозькому, полицарському він шанує батьків, кохає дружину, виховує дітей і внуків...

Із поліфонії Ребрової лірично-поетичної творчості чітко виділяються два однаково відчутні мотиви: мотив сучасного індустріального Запоріжжя і мотив колишнього козацького Запорожжя. Сьогоднішнє місто сталеварів, сьогоднішня нижньонадніпрянська золота нива для нашого митця — це уособлення всієї Батьківщини:

**Ні, ти не знаєш добре України,
Якщо на Запоріжжі не бував.**

А історія ж богатирської вольниці — то міцна підвалина історичної пам'яті, духовності українського народу, один із найпотужніших чинників нашого державного й культурно-національного відродження:

**Віриться, в душі не змовкне нота
Про шляхи дідівські горьові,
Бо тече майбутнє крізь ворота
Січові.**

Рукотворний Дніпрогес і предковічну Хортицю, вогнедишні мартени і безмовно-таємничі степові могили, монстрів із термоядерними блоками і румовища Січей

поетова уява підносить до рівня багатозначних символів, образів-знаменій, що постали перед нащадками Хмельницького та Сірка в час їх, можливо, найтяжчих випробувань. У цьому відношенні, здається, найпоказовішими є Реброві поезії з циклу «Хортицьке віче» (збірка «Зозулин цвіт», 1989), а серед них особливо — «Січові ворота» і «О Хортице, я знаю, на плаву ти ще...». Не випадково П. Загребельний назвав ім'я П. Ребра серед найвідоміших поетів, які сказали своє натхненне слово про глибини душі робітничої людини.

Домінування запорізької й козацько-запорозької тематики в ліриці П. Ребра не означає якоїсь регіонально-етнографічної обмеженості творчості поета. Виростаючи на благодатному ґрунті рідного надбердянсько-наддніпрянського поля, творча думка митця ідейно й тематично розпросторюється не тільки в близьких, українських, а й у далеких, зарубіжних, світах. Музи нашого співця не чужі й прибалтійські, польські, американські, московські, уральські, сибірські, кавказькі та інші мотиви. Мабуть, саме тому чимало Ребрових віршів перекладено абхазькою, азербайджанською, англійською, башкирською, білоруською, вірменською, калмицькою, киргизькою, німецькою, польською, російською, угорською, хакаською та чеською мовами.

Із патріотично-громадською наснаженістю лірики П. Ребра в'яжеється її філософічність. Захоплюючись героїчними вчинками людей, їх працею і науковими відкриттями, поет водночас бентежить соціальною та духовною розбратаністю земель, перспективою їх самознищення:

О люди, погамаймо в серці зло.
Не всі ми друзі та єдиновірці,
Одначе нам, їй-богу, повезло:
Ми живемо (ви вдумайтесь!) на зірці...

Але ж і те не сон, не маячня,
Що людство вже збагнуло сьогоднішнє:
Загроза є — вона одного дня,
Ця зірка, спалахне і вмить погасне.

Мудро, знову ж таки суто по-запорозькому (з огляду на асоціативні деталі) П. Ребро розв'язує вічне «прокляте» питання: для чого ми живемо на Землі? Ось його розв'язок:

Якщо обсяде сум: життя твоє ніяке,
Й захочеться від дум втекти, як від сорок,
Згадай, що на Дніпрі ночами блима бакен,
Хоча на небесах тьма-тьмуца тих зірок.

Ти — бакенщик, еге ж. І слово — не забава.
Ти тільки не проспи — свій вогник засвіти.
Хай стелеться твоя доріжка золотава,
Де сходяться серця, мандруючи в світи.

Той племінь, що тобі у груди вклала матір,
Роздай, не бережи (не візьмеш у труну),
І хоч одній душі ти покажи фарватер,
І хоч одній не дай зійти на мілину.

Від пейзажних замальовок поета віє чимось до болю рідним, чистим і добрим. Тут його віршований рядок завжди фонічно й граматично розкутий, а в художньо-семантичну канву цього рядка, як правило, влітаються вислови та образи фольклорного й живописного походження; тут його творча уява розкошує, не знаючи стриму.

Для прикладу:

Одшуміли заметілі,
Скресла крига на Дніпрі.
Сірі гуси пролетіли,
Прокричали на зорі.

або:

Чайка блиснула крилом,
Й опекло зненацька:
Птах ширяє над Дніпром
Чи душа козацька?

Інтимна лірика характерна переважно для початкового періоду творчості поета (збірки «Заспів», 1955 р.; «Вітер з Дніпра», 1957 р.; «Проміння серця», 1962 р.). Це й природно, оскільки юність у своєму романтичному пориві розкривається чистотою почуттів, вірним коханням, жертівністю серця. Загальнолюдське і щось чисто ребрівське звучить у таких рядках, як-от:

Сині очі, русі коси
Забуваються, а спів
У моїй душі і досі
Так дзвенить, як і дзвенів.

Випускники Білоцерківської середньої школи (1949 р.).
У середньому ряду крайній праворуч — П. Ребрє.

Студент Запорізького
педагогічного інституту.

Хай дзвенить і рано й пізно,
Будить серце знов і знов,
Хай дзвенить, бо то не пісня,
А любов.

Подібними трепетно-ніжними та щирими зізнаннями сповнені вірші «В лісі», «Листя тополі», «Хіба я знав?», «Коли вишня зацвіте», «Квітка», «Вийди...», «Я визнаю лише красу жіночу» та десятки інших Ребрових творів.

Майстерна звукова інструментовка, версифікаційна легкість, бездоганна ритмомелодична організація ліричних поезій П. Ребра привернула увагу багатьох композиторів, зокрема П. Майбороди, О. Білаша, Я. Цегляра, Г. Подельського, К. Георгіаді, К. Єржаківського, В. Зюзіна, Я. Іщенко, В. Ковальова, І. Коновалова, Л. Костенка, О. Носика, Наталі Боевої, А. Петрусенка, А. Усачова, І. Баусова, Є. Пасічника, А. Сердюка. Покладені на музику Реброві вірші «Стежечка вузька», «Ода Запоріжжю», «Дума про Запорозьку Січ», «Коли ми вдвох», «Дубовий гай», «Дніпряночка», «Хвилина мовчання», «Весела Січ», «Гей, шуми, Великий Луже!», «Солов'їна Україна» й деякі інші стали відомими піснями.

* * *

Ліричний струмінь поетичної творчості П. Ребра невимушено й легко, сказати б, органічно зливається зі струменем гумористично-сатиричним. І що характерно — сміх у нашого майстра добродушний, людинолюбний. Навіть там, де поет удається до кпинів чи ійвектив, він завжди незлостивий і делікатний. У нього немає праг-

нення до клоунського ефекту, йому чужа просторічно-дядьківська грубість і спрощеність. Його «викривальна» фраза відзначається своєрідною мовною цнотливістю, естетичною вираженістю, непідробною дотепністю та виразово-стилістичною привабливістю.

За суспільно-політичною, громадською та морально-етичною значущістю сатиричні й гумористичні твори П. Ребра можна поділити на дві групи: ті, що написані протягом 50—70 років, і ті, що написані в 80—90-х роках.

Твори першої групи ввійшли до збірок «Проти шерсті» (1958), «Перо під ребро» (1963), «Гірка причастя» (1964), «Порохівниця» (1972), «Могорич» (1974), «Гаряча прокатка» (1979) та до деяких інших. Багато з них друкувалося також у газетах, альманахах і особливо в читабельному свого часу журналі «Перець» (до речі, нашою поетові колись настійно пропонували посаду головного редактора цього видання). Вони були настільки популярні, що друкувалися не лише в різних республіках тодішнього Союзу РСР, а й далеких зарубіжних країнах. Тут пригадується такий випадок. Якимсь роком зо два чи три тому мені до рук потрапив календар-альманах «Мітла» на 1965 рік, що його видала українська громада Аргентини в Буенос-Айресі 1964 року. Перегортаю той календар і раптом на сторінці 81 бачу гумореску П. Ребра «Не дивуйсь!» Приємно був потішений цією знахідкою. Показав її через кілька днів автору, а він, як завжди, весело всміхнувшись, вигукнув: «Ти диви, а я й не знав!»

Сатиричні стріли молодого Ребра і його гумор традиційно скеровувалися проти ворогів миру, всілякого

житейського непотребу, зла та довічних вад людської натури (п'янство, лінь, жадібність, нещирість і т. п.). З середини 80-х років гуморист зосередився в основному на одній темі, а саме — на темі запорозького іскрометного дотепу, нічим не перевершеного запорозького сміху. Здається, саме в цій царині поет остаточно знайшов себе й визначився як першокласний гуморист. Із 1993 по 1999 рік він видав сім книжок «Козацьких жартів».

Вражає жанрове розмаїття гумористичних творів П. Ребра, вміщених у книжках згаданої серії. Тут знаходимо власне гуморески, фейлетони, драматичні картини, співомовки, притчі, анекдоти, пісні, віршовані й прозові мініатюри та ін. І все це сповнене козацькою мудрістю, приперчене добродушною запорозькою іронією, заквашене січовою волелюбністю. Поет оживляє образи славних лицарів із відомої репінської картини, вигукуючи:

Чи то грім об граніт гострить блискавки-роги?

Чи Славутич кромсає замшілі пороги?

А чи ядра чавунні із гуркотом рвуться?

Запорожці сміються!

«Козацькі жарти» П. Ребра — це, без сумніву, визначне явище в новітній українській літературі. Недарма вже першу їх збірку відразу ж помітив такий вибагливий поцінувач, як Олесь Гончар.

Неабияку зправність Ребро-гуморист виявляє в таких з етичної точки зору делікатних жанрах, як епіграма, дружня присвята, пародія й епітафія. У них (як ув «адресних», такі і «безадресних») він однаково дотепний, однаково «кусючий» й однаково добродушно-поблажли-

вий. Тут дісталось на горіхи багатьом його маститим, не дуже маститим і, як казав колись один чоловік, «підмащеним» колегам.

* * *

Ще в молодості П. Ребро небезуспішно пробував свої сили у жанрі поеми, причому в кількох його різновидах. Першими такими спробами були ліро-епічні твори «Клятва молодості» (1953), «Десять королів» (1959) та «Дума землі» (1962).

У житті поета, його рідних і близьких, у житті його друзів і побратимів доленосну роль відіграло Запоріжжя. Тут Ребро пізнавав світ і визначав своє місце в ньому. Освідчення в любові до цього славного міста лише у невеликих віршованих формах здалося йому недостатнім — і він пише ліричну поему «Зореград» (1962—1963), художньо-філософською квінтесенцією якої є, безумовно, такі слова:

Я — син твій, місто, син, а не племінник.
Мов якір, серце тут моє лежить
І не пускає в плавання далекі.
Тому мене ти явно безпричинно
Ревнуєш до столиці. Признаюсь,
Як в сповіді: для мене ти — столиця,
І центр тяжіння, й одночасно ти —
Мій незамінний кабінет робочий,
Де для натхнення вихідних немає.

До другого (сказати б, первородного) полюсу Ребрової любові звернена поема в октавах «Добридень, Бердо!» (1967). Ріка дитинства і юності уособлює поетову материзну, споліскує своєю живлющою водою душу

співця, вливається в безмежне море його світлих почуттів і помислів. А головне, Берда для П. Ребра — то невичерпне джерело творчої наснаги, ясний путівник у життя, пристанище й мірило бентежного сумління.

Звідсіль не торбу яблук чи горіхів, —
Везу у серці повно вражень я.
Ніколи ж не прощай мені огріхів,
Але будь завше, Бердонько моя,
І знай, що де б не був я, де б не їхав, —
Як із гнізда до сонця ластів'я,
Тягнусь до тебе, під твої тополі,
Тремкі, високі й дорогі до болю.

Ратному подвигу героя останньої світової війни — запорізького юнака Костянтина Великого присвячена Реброва поема-монолог «Я, Кость Великий...» (1974). Вона з усією очевидністю засвідчила уміння автора передавати найтонші психічні порухи в моменти, коли людина опиняється перед видимою смертю.

За тематикою, ідейною спрямованістю та героїко-романтичним пафосом до попереднього твору наближається драматична поема П. Ребра «Заграва над Хортицею» (1978). Вона розповідає про юних запорізьких підпільників, які боролися проти німецько-фашистських окупантів у 1941—1943 рр.

Своєрідною поемою в сонетах є цикл П. Ребра «Під стіною смерті», написаний після відвідання ним у середині 80-х років Освенціму (ПНР). Тут поет відчув,

...як у бронзі плаче Данте,
Що так наївно пекло уваяв.

Поема сильна своїм антивоєнним пафосом, пристрасним закликком народів до злагоди, до взаєморозуміння:

Відстороніться, люди, від суєт
І, доки мир, воюйте із війною!

Поема-спогад «Зозулин цвіт», присвячена пам'яті П. Тичини (вона дала назву одній із останніх ліричних збірок поета), вельми автобіографічна. Її рядки осяяні щирою, майже синівською любов'ю автора до Майстра, який привітав його ще на підступах до Поезії.

Як бачимо, мав право Б. Олійник у промові на VII з'їзді письменників СРСР (1981 р.) назвати ім'я П. Ребра серед поетів, які «успішно працюють у емкісному і важкому епічному жанрі».

Осібнo стоїть у творчості П. Ребра сатирична поема «Еней у пеклі» (1969). Наслідуючи І. Котляревського, наш митець переносить відомого античного лицаря із його рідної Трої в теперішню, зокрема американську, дійсність, у новітнє «пекло», де «сонцю прикрутили гніт». Звичайно, ця поема була даниною тому часові, коли під тиском суспільно-політичних чинників людина втрачала орієнтири по дорозі, як до «земного пекла», так і до «земного раю».

* * *

Ще в 1958 році П. Ребро досить голосно заявив про себе як драматург. Того року на сцені обласного українського театру імені М. Щорса було поставлено віршовану драму «Любов сильних», написану П. Ребром у співавторстві з В. Захаровим. Постановником вистави був славнозвісний режисер, народний артист СРСР В. Магар. Роботу молодих драматургів і щорсівців дуже тепло прийняли глядачі. Високо оцінили її й критики (П. Посудовський — газета «Радянська культура»,

В. Демиденко — журнал «Україна» та ін). «Вистава захоплювала правдою глибоких почуттів і устремлінь, — пишуть у монографії «Володимир Магар» Ю. Ягнич та П. Тернюк, — «Любов сильних» була неабияким явищем у житті театру імені М. Щорса. Це була ще одна творча перемога!»

Не минуло й двох років, і на сцені Бердянського народного драматичного театру побачила світло рампи нова п'єса П. Ребра — лірична комедія «Де тополі шумлять про любов» (режисер-постановник Тамара Волошина). Прем'єра її пройшла з великим успіхом. Весела, дотепна, пісенна (музику написав композитор В. Зюзін), вистава полонила бердянців. Особливо жваво вони сприймали сцени, в яких висміювалися окозамилування, фальш, що панували в суспільстві. Не дивно, що виставу невдовзі «пішли» з репертуару народного театру (вона не була дозволена цензурою). І хоч згодом автор зробив нову редакцію п'єси і навіть назву їй дав іншу («Портрет красуні»), на сцену її так і не було допущено.

У наступні роки П. Ребро створив п'єси «Чисте кипіння» (драма з заводського життя), «Руда Полундра» (драматична поема) та ін. Особливий же успіх випав на його драматичну поему «Заграва над Хортицею», яка у постановці земляків-щорсівців «стала справжнім, хоч і не визначеним у календарі, святом у житті молоді індустріального Запоріжжя» (так писав рецензент журналу «Український театр» К. Вакуленко). Вистава пройшла сотні разів. На думку драматурга О. Левади, в «Заграві над Хортицею» подвиг юних запоріжців піднесено «до висот променистого символу». Особливо вражали сучасників сцени допиту юнака В. Литяги і страти коб-

заря Живистоліта. «Зв'язок драматичного, епічного й ліричного начал у поемі настільки органічний, а ідейний конфлікт настільки непримиренний, що дає змогу говорити про цей твір навіть як про оптимістичну трагедію», — писала рецензент газети «Комсомолец Запоріжжя» Л. Дергаль.

Уже в 90-х роках П. Ребро блискуче підтвердив своє реноме драматурга, створивши серію «козацьких картин», глядачами яких були тисячі учасників торжеств, присвячених 500-річчю Запорозького козацтва, а також Всеукраїнського свята гумору «Весела Січ» (постановник — народний артист України О. Король).

* * *

У П. Ребра сильний потяг до творчості для дітей. Малеча добре знає поета за книжками «Сонечко», «Чому заєць косоокий?» (1958), «Солов'ята» (1961), «Мій тато — сталевар» (1962), «Хто швидше відгадає?» (1963), «Кирпата Оксанка» (1964), «Весела вдача» (1973), «Чудо з чудес — наш Дніпрогес» (1974), «Кіт-коточок» (1980), «Ключі від веселки» (1982) та іншими (їх близько двох десятків!). Окремі вірші з названих і неназваних збірок увійшли до шкільних підручників (наприклад, до «Букваря», «Читанки», «Української мови»), друкувалися в дитячих журналах і газетах, а також таких освітянських виданнях, як-от: «Книга для читання в дошкільних закладах» (1976), «Збірник творів для позакласного читання в 3-ому класі» (1980) і т. п.

Добре знання психології малюків і традицій українського дитячого фольклору, душевна теплота й лагідно-усміхнена вдача поета надають його віршам для дітей

якоїсь сонячної принадності, непідробної простоти, щирості й невимушеності. Ці вірші легко запам'ятовуються, і що найважливіше — вони володіють значною пізнавальною та виховною силою.

«Хочеться подякувати Петрові Ребру, — писав у передмові до книги «Ключі від веселки» поет Б. Чалий. — Чи не вперше в усій світовій дитячій літературі так тепло й виразно сказав він про сталевара, видатного нашого сучасника». А ось що радив батькам у статті «Вміння говорити з дітьми» критик А. Фріман: «Якщо у вас є діти і ви хочете їх виховати допитливими, життєрадісними, веселими, якщо ви з цією метою добираєте для них «особисту бібліотеку» — купіть їм нові книжки Петра Ребра. Це саме те, що вам потрібно».

Маленьких читачів приваблює не тільки зміст, а й форма всього того, що написано для них дядечком Петром. Вони в захопленні від його співаночок, приповісток, скоромовок, казок, байок, загадок та різного роду інших віршованих мініатюр.

* * *

Певне місце в творчому доробкові П. Ребра займає й проза. 1969 року письменник видав документальну повість «Грім під Запоріжжям» (перероблена, доповнена та перевидана 1985 року). В ній розповідається про молодих підпільників із селища Балабиного, які протягом 1942—1943 років відважно боролися проти фашистських загарбників та їх місцевих прислужників. Це твір гостросюжетний, з елементами пригодництва, розрахований голо-

вним чином на читача старшого шкільного віку. Він засвідчив непересічні здібності Ребра як прозаїка.

Життя і робота сталеварів... Мабуть, ніхто з наших письменників не приділив цій темі стільки уваги, як П. Ребро. Людям вогняної професії він присвятив багато творів різних жанрів, а серед того багатства найпомітнішою є повість (знову ж таки документальна) «Ніжна сталь» (1976). Її героями виступають представники трьох поколінь запорізьких крицетворців, заслужені й усенародно шановані робітники заводу «Запоріжсталь» Петро Дорошенко, Григорій Пометун та Єгор Проскурін. Оповідь у цьому творі побудована так, що людська особистість висвічується перед читачем усіма її гранями, інколи навіть несподіваними та незбагненими. На таку оповідь здатний лише той автор, який глибоко знає духовні запити і життєві ідеали трудящої людини.

Плідно працює П. Ребро в жанрі нарису, про що свідчать його книжки «У сусідів по планеті» (1960), «Філат Гусениця» (1961), «Запоріжжя» (1986), а також численні публікації в газетах, журналах та збірниках. Створюється враження, що нарис для письменника — це щаслива творча знахідка, яка допомагає йому на повну силу розкрити свій талант, доказати те, що він недоказав у віршах і поемах.

Щойно побачила світ Реброва книжка оповідань для дітей «Трінь і Трінька». Це ще один доважок до прози визначного майстра.

* * *

Багата й тематично розмаїта публіцистика П. Ребра. Але вона не рівноцінна. Так, скажімо, пафосні публікації поета у періодиці 50-х—першої половини 80-х років де-

що застаріли і можуть сприйматися тепер тільки як документальний матеріал для історичної характеристики минулої епохи. Інша річ — Реброві публіцистичні твори кінця 80-х—90-х років. У їх основу лягали, як правило, виступи письменника на велелюдних мітингах, на різних урочистих зібраннях та ювілейних конференціях (між іншим, Петро Павлович — блискучий оратор, і це ще одна відмітна риса його природного обдарування).

Героїка запорозького козацтва, збереження культурно-історичної спадщини для майбутніх поколінь, захист прав рідної мови, труднощі сучасного українського шкільництва, оборона честі видатних письменників, шляхи національного відродження, боротьба за незалежність України, розбудова нашої державності, екологічні проблеми Нижньої Наддніпряниці — така (далеко не повна) тематика Ребрової публіцистики останнього десятиріччя.

Найбільшою мірою, як мені здається, громадянсько-патріотичні почування П. Ребра сконденсовано в статті «На нас дивиться Великий Кобзар» («Хортиця», 1990, № 1). У розумінні публіциста Тарас Шевченко — то не тільки наш національний пророк і духовний керманіч, а й суворий випробувач нашого сумління та нашої інтелектуальної зрілості на крутих поворотах історії. З цього приводу П. Ребро висловлюється так: «Бодай на часину відсторонімося від суєт, забудьмо буденні домашні клопоти, налаштуймося душею на високе: на нас дивиться Шевченко! Його очі — очі поета і пророка, бунтівника і мученика — пронизують час і простір, труди й війни, тріумфи і трагедії, вони просвічують нас, мов рентгеном: чи вберегли душу, чи не маємо невиліковних болячок, чи не заражені бацилами лжі або метастазами відступ-

ництва? Чого в його погляді більше — радості від зустрічі з нащадками запорозьких козаків, яких він обожнював, чи осуду за те, що розтринькали деякі ідеали і нині змушені перебудовувати збудоване, — не знаю. А може, Великому Кобзарю ніяково за нас, бо ми так мало зробили для увічнення пам'яті оспіваного ним «запорозства», а Хортицю, на якій збереглися невидимі сліди поета, мало не віддали на глум технократичній братії? Одне слово, на нас дивиться Шевченко, то ж будьмо щирими і чесними, спокутуймо гріхи, присягнімо Кобзареві, що будемо вірними його заповітам і нині, і присно, і ввіки».

Опору для духовності своїх співвітчизників П. Ребро вбачає також у творчості й діяннях послідовників Шевченка, в змаганнях за кращу долю свого народу таких, наприклад, велетів новітнього українства, як Олесь Гончар. Щоб у цьому переконатися, досить прочитати поетову статтю «Шабаш номенклатурників, або «Соборування» по-більшовицькому» («Хортиця», 1992, № 2). Тут із разючою достовірністю розкрита обкомівсько-партократична «кухня» цькування великого письменника за його роман «Собор», у найдрібніших деталях простежено зрушення суспільно-політичної свідомості українців (особливо інтелігентів) перед розвалом «імперії зла».

Ребро-публіцист завжди в наступі. Така вже в нього непокійлива натура — натура справжнього патріота і громадянина.

* * *

У поезії, прозі й публіцистиці П. Ребра вияскравлюється всіма барвами веселки, просто-таки розкошує українська мова.

Свої художньо-естетичні принципи письменник постійно, наполегливо й упевнено стверджує не ультрамодною фразою, не лексикодериваційною еквілібристикою, а по-народному розважним, дотепно-мудрим і простим словом. Простим, але не спрощеним, не безкрилим.

Серед Ребрового мовотворчого багатства чимало свіжих, красивих, стилістично дуже виразних одиниць. Узяти хоча б ось такі індивідуально-авторські неологізми, як-от: «дружбоград», «зореград», «крицецвіт», «небосяг», «миротворний», «вогнярі» й подібні. А ще ж є безліч оригінальних, сказати б, ребрівських афоризмів типу: «Вітер з Дніпра», «Люди з двома серцями», «Ніжна сталь», «Сталь любить вірність», «Слава сонцю, що сіється з неба!», «Проміння серця», «Родичі сонця», «Гаряча прокатка», «Перо під ребро» та інші. Для української лінгвістики — все це незаперечні знахідки.

Мова творів П. Ребра приймає три живодайні струмені: народнопоетичний, народнорозмовний і класичний традиційно-літературний. Зливаючись ув один потік і зазнаючи потужного впливу з боку естетичного чуття письменника, ці струмені породжують такі риси, які не можна сплутати з особливостями чийогось іншого ідіостилю.

Свідомо-ревне, бережне ставлення П. Ребра до материнського слова відбивається на характері художньої семантики його творів. Вона прозора, позбавлена асоціативно-образних переважань і тому легка для сприйняття. З нею узгоджується логічна чіткість синтагматичної структури Ребрових текстів, за нею безпомільно пізнаєш митця високого таланту.

* * *

Маючи великий досвід у царині поетичної та іншої словесної творчості, добре орієнтуючись в історії вітчизняного й світового красного письменства, П. Ребро нерідко заявляє про себе як літературний критик і літературознавець.

Прихильно, професійно грамотно відгукнувся запорізький митець про твори багатьох як українських, так і неукраїнських авторів. Він по дружньому, але строго об'єктивно оцінив творчість своїх земляків — М. Андросова, О. Джигурди, В. Лісняка, М. Лиходіда, О. Авраменка, П. Ловецького, П. Симоненка, М. Ласкова, О. Стешенка, О. Шостака, В. Черевкова, В. Чубенка...

В рецензіях П. Ребро уникає дріб'язкового прискіпуння. Для нього головними критеріями оцінки художнього чи публіцистичного твору є його мистецька довершеність і суспільна значущість.

До активу Ребра-літературознавця можна віднести такі його статті, як «Із тими, хто сіє і жне», «Молода запорізька поезія», «Там, де Дніпро гримить і лине...», «Свідомі свого меча», «На перевалі» та деякі інші.

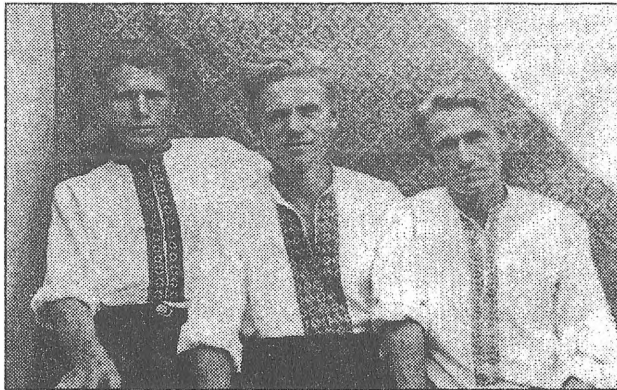
Примітною рисою літературознавчих студій П. Ребра є наявність у них елементів публіцистики. Суто науковий аналіз тих чи інших літературно-мистецьких явищ дослідник нерідко перемежує авторськими емоційно-експресивними оцінками та ліричними відступами, що надає тим студіям своєрідного й неповторного колориту.

* * *

Літературна критика і літературознавча робота П. Ребра досить тісно переплітаються з його науково-

Петро Ребро з матір'ю Оленою Васи́вною (50-ті роки).

**П. Ребро з братами: Іваном (ліворуч)
і Григорієм (праворуч); с. Білоцерківка.**

популярною творчістю, зокрема з пошуками в галузі літературного краєзнавства.

Зазнавши на собі потужного духовного тяжіння запорізької землі, П. Ребро ретельно простежив, як те тяжіння впливало на інших майстрів художнього слова. Він здійснив значну дослідницьку роботу в цьому напрямку й опублікував близько сотні статей про життєві та творчі зв'язки із Запоріжжям таких видатних письменників, як Т. Шевченко, О. Пушкін, Максим Горький, В. Маяковський, А. Барбюс, М. Залка, І. Бунін, В. Броневський, М. Рильський, П. Тичина, О. Фадєєв, О. Довженко, Остап Вишня, В. Сосюра, С. Скляренко, Ф. Гладков, О. Твардовський, О. Гончар, С. Олійник, Ю. Смолич, М. Стельмах, М. Карім, Д. Кугультінов, М. Нагнибіда, Я. Баш та ін.

Поза увагою нашого невтомного слідопита не лишився, здається, жоден факт, що стосується художньо-мистецької історії запорізького краю, причому його пошуки за результативністю, за евристичною значущістю не поступаються серйозним науковим розвідкам.

У творчих планах П. Ребра написання великої літературно-краєзнавчої праці «Українська Мекка». Ці плани він почав уже здійснювати. Протягом 1996—1999 років низка розділів названого дослідження видана окремими брошурами: «Т. Шевченко і Запоріжжя», «П. Тичина і Запоріжжя», «О. Довженко і Запоріжжя», «В. Сосюра і Запоріжжя», «М. Стельмах і Запоріжжя», «Остап Вишня і Запоріжжя», «М. Рильський і Запоріжжя», «В. Маяковський і Запоріжжя», «О. Пушкін і Запоріжжя»...

Літературно-краєзнавчі публікації поета — то не-оціненна допомога запорізьким вчителям і музейним працівникам. Із плином часу виховні та пізнавальні можливості цих публікацій зростатимуть, так само дедалі зростатиме і вдячність читачів П. Реброві за його активну та безкорисливу роботу на культурно-освітній ниві.

* * *

Творча біографія П. Ребра була б далеко не повною, коли б обійти увагою таку її сторінку, як перекладацька діяльність митця.

Українською мовою Петро Ребро переклав багато віршів сучасних абхазьких, башкирських, білоруських, вірменських, даргинських, калмицьких, киргизьких, ненецьких, російських, хакаських та інших поетів. Його переклади друкувалися в столичних і запорізьких обласних газетах, у республіканських журналах («Прапор», «Україна»), у різних альманахах, а також у впорядкованих ним самим антологіях «Веселка від Дніпра до Єнісею» (1975), «Дружби слово заповітне», «Тюльпани з-над Каспію» (1977), «Квіти Абхазії» (1979), «Мелодії Агіделі» (1980) і «Слово землі світанкове» (1986). Крім того, у перекладі П. Ребра в Україні вийшли книги М. Доможакова («Вогні в тайзі»), К. Ломія («Донька сонця»), Віри Шуграєвої («Твої друзі з Елісти») та ін.

Для нашого перекладача властиве глибоке проникнення в зміст і національномовну специфіку твору-оригіналу, намагання зберегти його форму й стилістику, прагнення не пропустити його жодної художньо-мис-

тецької деталі. Особливо добре вдаються П. Реброві переклади гумористичних і сатиричних віршів.

До своїх перекладів запорізький співець подає, як правило, передмови, що допомагають українському читачеві краще сприйняти інолітературні твори, зокрема швидше збагнути їх естетичну вартість, чіткіше визначити їх дотичність до морально-етичних та соціокультурних проблем вітчизняного сьогодення.

* * *

П. Ребро — вмілий і невтомний організатор літературного життя на Запоріжжі. Недарма колеги переобирали його на посаду керівника обласної організації Спілки письменників України аж дванадцять разів! Це своєрідний рекорд, вартий занесення до «Книги Гіннеса», адже такого прецеденту не знають у жодній області нашої держави та й у всьому СНД. Можна тільки по-доброму позаздрити Петрові Павловичу й подивуватися його дипломатичним здібностям, коли зважити, що, за висловом В. Яворівського, навіть одним письменником (не кажучи вже про велелюдну філію Спілки!) «важче керувати, ніж усім заводом «Арсенал».

З ініціативи, під керівництвом і за найдіяльнішою участю П. Ребра, починаючи з середини 60-х років, у запорізькому краї регулярно проводиться літературно-мистецьке свято «Поетичний травень» (відбулося вже тридцять чотири рази!), а починаючи з середини 80-х років, — свято гумору «Запорізькі сміховини», яке в 1995 році отримало статус Всеукраїнського свята гумору «Весела Січ».

На відзнаку 500-ліття запорозького козацтва поет організував у 1990—1992 роках Козацькі літературні читання, що набули розголосу по всій Україні, причому не тільки серед письменників, а й серед науковців, учителів, журналістів, художників, акторів та громадсько-політичних діячів.

Відомо, що П. Ребро — засновник, упорядник і головний редактор (звичайно ж, на громадських засадах) літературно-художніх альманахів «Хортиця», «Великий Луг» та «Веселий курінь» — видань, високо оцінених пресою і визначними представниками сучасної української культури, зокрема Олесем Гончарем.

З березня 1995 року поет є головою (чи то пак кошовим) обласної Асоціації гумористів і сатириків «Весела Січ». Тут він виступає під козацько-запорозьким іменням Ламайребро.

Реброві належить почин проведення Днів української літератури в різних регіонах колишнього Союзу. Свого часу такі Дні пройшли в Абхазії, Калмикії, Хакасії, на Воронезьчині й у Ленінграді. Крім того, сам поет й очолювані ним його побратими-письменники Запоріжжя взяли найактивнішу участь у Декадах української літератури, які проводилися в Росії, Киргизії, Башкирії та ін.

Успішній літературно-організаторській роботі П. Ребра сприяло і сприяє те, що він є багаторічним членом Ради Національної Спілки письменників України. А ще ж він був делегатом семи республіканських і трьох всесоюзних письменницьких з'їздів, неодноразовим учасником свята «Вишневі усмішки», Сорочинського ярмарку та Олійниківських читань.

Найпильнішої уваги, найщирішої вдячності заслуговує дуже плідна робота П. Ребра на ниві плекання літе-

ратурних талантів. Адже десятки й десятки письменників, сотні молодих авторів прийшли в літературу з благословенням Петра Павловича і могли б його називати своїм «хрещеним батьком». Саме про це писав ув одній із статей лауреат Шевченківської премії А. Путінцев: «Немає можливості підрахувати обсяг перечитаних ним (тобто П. Ребром — В. Ч.) рукописів початківців. А скільки з них було слабких, школярських, а то й просто графоманських! Після читання таких «рукописів» інколи не хочеться на світ білий дивитися, не те, що творити. Але ж керівник письменницької організації знає: читати треба все, щоб не промайнула повз очі жарина справжнього таланту. І він уперто розшукує талановиту молодь, а розшукавши, радіє на всю область, розказує всім про знахідку, турбується про її дальшу долю. Давайте будемо відверті — хто з нас не завдячує Реброві за творчу допомогу чи за рекомендацію до видавництва чи Спільки, а то й просто за поліпшення своїх побутових умов? Скільки ж поет недописав власних віршів, щоб запалились поезією чи потяглися до пера інші!»

В 90-х роках, коли антиукраїнська за своєю суттю влада «незалежної» України пустила письменників, як і весь цвіт національної інтелігенції, по світу з торбами, П. Реброві судилося організувати літературне життя на Запоріжжі, як кажуть, «із повітря», на голому ентузіазмі. Тільки в заснованому поетом видавництві «Хортиця» (у ньому Ребро і директор, і головний редактор, і коректор, і кур'єр на тих же громадських засадах) побачило світ понад півсотні книжок, у тому числі — первістки П. Вольвача, М. Брацило, Г. Голуб, В. Юдіна, В. Лазунь-

ка, Л. Арбабової, Е. Рубахіна, А. Коваль, Т. Світленко, О. Бродецького. Гриф «Хортиці» стоїть на нових книжках М. Лиходіда, Г. Лютого, М. Ласкова, В. Чубенка, О. Гончаренка, В. Сироватко, А. Рекубрацького, І. Купріянова, М. Гомона, Т. Нещерет, В. Маремпольського, І. Науменка та інших авторів.

* * *

Невсипущу творчу й організаційно-розбудовчу роботу на ниві красного письменства П. Ребро поєднує з активною громадською діяльністю. Тривалий час він був депутатом обласної Ради й доклав чимало зусиль до вирішення різних питань національно-культурного будівництва на Запоріжжі, двічі представляв запорізьку інтелігенцію на Всесвітніх форумах українців, брав участь у всіх творчих звітах запорізьких митців, що проходили в Києві.

Громадська активність П. Ребра особливо помітна тепер — у час нашого духовного відродження, в час становлення молодої української державності. Важко перерахувати всі ті події в політичному й культурному житті області, країни, до яких П. Ребро мав причетність. Нагадаю хоча б про деякі, найголовніші з них: Шевченківське свято «В сім'ї вольній, новій» 1987-го року, Всеукраїнські фестивалі з нагоди 500-ліття запорозького козацтва, заснування фонду для будівництва пам'ятника Великому Кобзареві в Запоріжжі, створення обласної організації Товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка, обласної Асоціації культурно-національних товариств (він —

голова цієї Асоціації) та обласного відділення Конгресу української інтелігенції, повернення острову Хортиці статусу історико-культурного заповідника, будівництво обласної бібліотеки, відкриття літературно-меморіального музею М. Нагнибіди на батьківщині поета і т. п.

Поет діяльно співробітничав з такими громадськими організаціями, як об'єднання демократичних сил «Злагода», товариство «Україна», обласне відділення Українського фонду культури, Українське товариство охорони пам'яток історії і культури. Він постійно підтримує міцні творчі контакти із запорізькими вченими, акторами, художниками, композиторами, народними майстрами.

Напевне, по всьому Запоріжжю не знайти більш завзятого просвітянина, ніж П. Ребро. Адже він організував незліченну кількість усіляких вечорів і презентацій, виступів по радіо й телебаченню, дав десятки інтерв'ю, улаштував курси української мови для дорослих, провів у різних навчальних закладах сотні уроків літератури, рідної мови та історії. Його радо зустрічають і в робітничому цеху, і на польовому стані, й у студентській аудиторії, і в солдатській казармі, і в інших місцях. Він скрізь бажаний гість і добрий порадник.

* * *

Творчість і громадська діяльність П. Ребра відзначені багатьма нагородами.

Поет удостоївся орденів Трудового Червоного прапора й Дружби народів, медалі «За доблесну працю», Почесних грамот президій Верховних Рад Киргизії, Абхазії

та Калмикії, а також Почесних грамот Міністерства культури України, Запорізької обласної та Запорізької міської Рад народних депутатів (неодноразово).

П. Ребро — лауреат численних премій, а саме: обласної молодіжної премії ім. Михайла Андросова — за багаторічну роботу з молодими літераторами, за п'єсу «Любов сильних», збірку поезій «Запорізька веселка» та інші твори про молодь (1969 р.); премії газети «Радянська Україна» та Спілки письменників України — за перемогу в літературному конкурсі «Герой нашого часу» (1974 р.); премії республіканського фестивалю гумору й сатири «Вишневі усмішки» — за значний внесок в українську сатиру і гумор, за неодноразову участь у фестивалі (1975 р.); премії республіканського конкурсу на кращу п'єсу для дітей та юнацтва — за драматичну поему «Заграва над Хортицею» (1978 р.); премії журналу «Перець» — за цикл фейлетонів і гуморесок (1979 р.); республіканської премії ім. Павла Тичини «Чуття єдиної родини» — за книжку «Побратимство» і цикл віршів «Полос братерства» з книги «Вибране» (1985 р.); Гран-прі другого Міжнародного пісенного фестивалю «Доля» — за пісню «Гей, шуми, Великий Луже!» (1993 р.); республіканської премії ім. С. Олійника — за гумористично-сатиричні книжки, які вийшли протягом останніх років і набули широкої популярності (1994 р.); премії ім. Миколи Нагнибиди обласного Фонду культури — за особистий внесок у розвиток української національної культури, плідну творчу, громадську і просвітницьку діяльність (1994 р.); першій премії Всеукраїнського фестивалю сучасної української пісні «Пісенний вернісаж» —

за пісню «Гей, шуми, Великий Луже!» (1994 р.); обласної літературної премії ім. Василя Лісняка — за книжки «Козацькі жарти» та «Т. Шевченко і Запоріжжя» (1996 р.); Міжнародної літературної премії ім. Петра Сагайдачного — за видатний внесок у розвиток традицій українського гумору та духовне відродження України (1997 р.); Всеукраїнської премії імені Остапа Вишні — за твори останніх років, зокрема, за гумористичну серію в семи книгах «Козацькі жарти» (1999 р.).

* * *

Ордени, медалі, премії... Все це — добре, звичайно, але для майстра художнього слова і громадського діяча найбільшими нагородами є не вони, а всенародне визнання його таланту й усенародна повага до нього як до особистості. Так ось — і цими найвищими нагородами доля не обділила П. Ребра, про що свідчать відгуки про нього та його творчість видатних наших сучасників, численні рецензії на його книжки відомих літературних критиків і сотні листів до нього від рядових читачів. Звісна річ, тут немає можливості назвати всіх доброзичливців митця, всіх поцінувачів його творчості поіменно. Назву тільки деяких із них.

Як уже згадувалося, дуже приязно поставилися до запорізького поета й позитивно відгукнулися на його перші збірки П. Тичина, М. Рильський, А. Малишко, Остап Вишня та М. Нагнибіда.

Повагу на все життя і майже батьківську любов заслужив П. Ребро з боку незабутнього керманіча наших духовних бригад О. Гончара. Між великим письмен-

ником і Петром Павловичем були надто близькі, зворушливі стосунки. При зустрічі й у багатьох листах Олесь Терентійович називав поета не інакше, як «шановним», «дорогим» і «славним».

Був час, коли Гончар і Ребро в товаристві відомих запоріжців Миколи Киценка й Степана Кириченка мандрували нижньонадніпрянськими степами. Цього автор «Тронки» ніколи не забував, це додавало йому творчої наснаги, про це він не один раз писав до нашого майстра. Вітаючи, наприклад, поета з п'ятдесятиріччям, Олесь Терентійович висловлювався так: «...Із полуднем віку вітаю Вас від душі! Зовсім молодий ювіляр — аж ніби слава старша за нього. То ж попереду маєте доріг та доріг, і хай усі вони Вам будуть щасливими. Згадую наші мандри і думаю оце: приємно бути в дорозі з хорошим веселим чоловіком. Усіх весняностей славному ювілярові та степам, що його колисали. Будьмо!» А в іншому листі знову: «Згадую... я золоті запорізькі степи, наші мандрівки, живуть вони, ношу їх у собі — як поезію душі, як незабутність».

Коли О. Гончар прочитав у часописі «Хортиця» Ребрів памфлет «Шабаш номенклатуників, або «Соборування» по-більшовицькому», то відразу ж із захопленням написав авторові: «Дотепно, весело, блискуче!.. Подумалось, читаючи: ось готова основа комедії (чи трагікокомедії) для розумного якогось театру, тільки б знайти десь сучасного Курбаса, чи когось бодай трохи на нього схожого. А називатись п'єса могла б: «Бог правду бачить». Треба було б тільки витримати Вам своє есе до кінця в цій веселій козацькій тональності, адже серйозної полеміки ті нікчеми сьогодні не варті. І зага-

лом «Хортиця» справляє хороше враження, надто ж своїм творчим розмаїттям» (лист за 19 січня 1993 року). А на надіслані йому Ребром «Козацькі жарти» й альманах «Веселий курінь» О. Гончар відгукнувся так: «Обидва запорізькі видання одержав, дякую. Подумалось: якщо серед цього хаосу й гіперінфляції Запоріжжя ще жартує й сміється, то, мабуть, не все пропало. Ще житиме Україна! Чи, може, якраз оці негаразди і схиляють Вас до сміху? Одне слово, радий за всіх вас, за хортицький оптимізм та дух непоборний...» Наведені слова — сенс Ребрового гумору: цей гумор є свідченням нездоланності українського національного духу, ознакою невмирущості України.

У дарчих написах на своїх книгах уславлені українські письменники називали П. Ребра «дорогим товаришем» (В. Сосюра), «чудесним українським поетом» (П. Воронько), «талановитим і надійним молодим поетом» (Т. Масенко). З тієї чи іншої нагоди про нашого майстра та його творчість приязно висловились десятки й десятки старших і молодших побратимів по перу. Так, П. Загребельний, виступаючи на Всесоюзній письменницькій конференції, назвав ім'я П. Ребра серед найвідоміших поетів, які сказали своє натхненне слово про глибини душі трудової людини. Б. Олійник, доповідаючи про поезію на VI з'їзді письменників України, відніс нашого земляка до покоління митців, яке «стало живою ланкою, що принесла творчу естафету поетам 60-х років і наступних десятиліть». П. Глазовий діяльність П. Ребра, спрямовану на розвиток і примноження традицій запорозького гумору, вважає козацьким подвигом, а В. Чемерис свою рецензію на поетову гумористичну серію

назвав вельми промовисто: «Весело-поетичний пам'ятник козацтву».

Народний поет Башкирії Мустай Карім називав П. Ребра своїм братом, а в одному з листів (за 31 жовтня 1989 року) зізнався йому: «... Я завжди пам'ятаю тебе, бо люблю».

З великою повагою та любов'ю ставиться до Петра Павловича й народний поет Калмикії Давид Кугультінов. Даруючи нашому співцеві свій тритомник, він написав: «Дорогий Петре, будь завжди таким же веселим і сумним, розумним і чуйним, вірним Поезії! — Д. Кугультінов, 29.IV—78, м. Еліста».

Високу оцінку дістав запорізький поет з боку ще й таких, не менш відомих, представників іномовних літератур, як Л. Тат'яничева, Ч. Айтматов, Є. Долматовський, Є. Ісаєв, К. Ломія, М. Турсун-заде, І. Новиков, Е. Межелайтіс. Ось що написала, приміром, та ж таки Л. Тат'яничева на своїй книжці «Царівни», даруючи її нашому співцеві: «Дорогий Петре Павловичу, запорізька веселка Ваших усміхнених віршів буде супроводжувати мене на всіх моїх шляхах-дорогах» (напис зроблено російською — В. Ч.).

Шанобливо, дуже прихильно відгукується про П. Ребра та його творчість видатний український письменник і вчений-філолог, що живе в Канаді, Яр Славутич. Ще в 1970 році у статті «До історії слова «Славутич», опублікованій у канадському журналі «Нові дні», він писав: «А земляк-запорожець... Петро Ребро, талановитий поет із козацьким прізвиськом, висловлюючись дуже метафорично, конкретизує зміст як не можна краще:

**Пращур живе у солодкому колосі,
Оду складаючи богу Ярилу.**

**Чую в Славутича дужому голосі
Предків вусатих і пісню, й силу.**

Супроти (?) волі автора наведених рядків, я насмілюся (нехай пробачать мені цю «нескромність») прийняти його чотиривірш як символічний привіт з України, для якої всі ми, чесні працівники пера, трудимось на батьківщині й на чужині». А в 1990 році, побувавши на Україні, Яр Славутич опублікував у канадських і американських часописах «Український голос» та «Мета» інтерв'ю, в якому, зокрема, розповів: «Трохи оклигав на острові Хортиці, де поплавав у Дніпрі й заночував у славного Петра Ребра. Як гарно сюрчали хортицькі цвіркуни! Це ж їх слухав і князь Святослав, і січовики».

Рідко яка із книжок П. Ребра залишилася поза увагою літературних критиків, причому серед цих критиків є немало досить авторитетних постатей, таких, скажімо, як академік М. Жулинський або патріарх українських літературознавців С. Крижанівський. Перший якось відзначив: «Перечитуючи «Козацькі жарти», я упевнююсь у духовному здоров'ї нашого народу, в невичерпності його жадоби до волі і життя. Це так потрібно сьогодні нашій людині!» А другий, ознайомившись із поетовим гумором останніх років, захотів мати в своїй бібліотеці всі випуски «Козацьких жартів» та побажав їх авторові нових творчих успіхів.

На неабиякій майстерності Ребра-поета, на актуальності й популярності його творів наголошують у своїх рецензіях Ю. Барабаш, Ф. Білецький, С. Бісикало, Ф. Ващук, В. Довбиш, П. Забіяка М. Киценко, І. Купріянов, В. Марепольський, Е. Прісовський, В. Прудовський, А. Путінцев, П. Симоненко, М. Тараненко, А. Фріман,

Б. Чалий, В. Чубенко, В. Шевченко та інші письменники і критики.

Не менш цінними за думки соратників і критиків-професіоналів є для П. Ребра думки про його твори звичайних читачів. А таких читачів у поета тисячі, і багато з них пишуть йому щирі, сповнені глибокою пошаною листи. Так, наприклад, кіровоградський слюсар С. А. Гучок повідомляє, що збірки «Порохівниця», «Заячі вуса» та «Могорич» «уже сто разів перечитав», і просить автора до себе в гості. А вчителька із селища Томаківки, що на Січеславщині, Ірина Василівна Семак розповідає, як вона читала своїй незрячій знайомій Реброві вірші і тим самим гріла її душу, допомагала побороти відчай і життєві злигодні. «Поезія Ваша нам дуже сподобалась. Спасибі за щиросердність!» — закінчує листа Ірина Василівна.

Схвильовано пише до П. Ребра фельдшер Гранівської дільничої лікарні (Гайсинський р-н Вінницької обл.) Михайло Кузьмич Суворін: «З Вашою творчістю я вперше познайомився, коли прочитав Вашу збірку «Вітер з Дніпра». Вірші цієї книжки мені дуже сподобалися. В наступні роки я з великим інтересом і захопленням читав Ваші книжки «Родичі сонця», «Перо під ребро», «Людяність». Завжди з великою радістю читаю Ваші вірші в періодичній пресі. Особливо мені сподобалась Ваша остання збірка «Вогнярі» (лист писано 27 березня 1972 року — В. Ч.). Вважаю Вас прекрасним українським поетом».

Від душі дякує Петрові Павловичу заступник директора Чернігівського літературно-меморіального музею М. М. Коцюбинського О. І. Ермоленко: «Велике спасибі Вам за чудові поезії: суворі героїчні, теплі і повиті смутком ліричні, а також смішинки!»

Чи не найзворушливіше пишуть до поета діти. Ось узяти хоча б уривок із листа Оленки Козаченко, учениці 6-го класу Любимівської СШ (Михайлівський р-н Запорізької обл.): «Я дуже люблю Ваші вірші та гуморески, і коли перечитую їх, то відчуваю в них і радість, і тепло, і сум, і печаль. Мене радує те, що вірші Ваші повчально-го характеру. Мені подобається те, що у Ваших творах є чудові метафори. Ваші твори йдуть з нами поруч, від них віє теплом рідної землі. Спасибі Вам за Вашу працю, за Вашу любов до України. Ми будемо вчитися жити за Вашими творами». Кажуть, вустами дітей говорить Істина. А якщо так, то після неї вже нема чого додати...

* * *

Звичайно ж, більше півстоліття творчості й громадської діяльності П. Ребра, як і ціле його досьогоднішнє життя, — то не лише успіхи, лаври і фанфарна слава. В долі цього чоловіка, здається, схрестилися чи не всі меридіани (і добрі, й гіркі) нашої непевної епохи. Справді, народився поет у рік голодомору, залишився без батька в трирічному віці, писати вірші почав під акомпанемент варварсько-фашистської канонади, а друкуватися — в голодні й холодні колгоспно-жебрацькі роки... Ой, як же нелегко було йому здобути освіту і вибитись у люди! Та головне, ясна річ, не в цьому...

Найдошкульніше далось взнаки те, що підступна машкара тоталітаризму неодноразово заманювала митця на стежку, порослу застійним чортополохом, змушувала вірити в рожеві казки сталінських опричників, відбирала творчу свободу. Із цього приводу в інтерв'ю газеті «Индустриальное Запорожье» за 23 травня 1992 року сам

П. Ребро сказав так: «На перший погляд, особисто у мене все склалося більш-менш благополучно: були премії, нагороди. Але про яку свободу можна говорити, якщо в кожному з нас (і в мені, ясна річ) сидів редактор і командував: «Цього не треба! Це не надрукують!» Ідеологічні наглядачі, видавці, цензори, прикриваючись прапором рожевого соцреалізму, витруїли в художників будь-яке бажання казати правду, сповідуватися, полегшувати душу. Залишили одне право — оспівувати. З усіх трибун (подивіться підшивки газет) я казав про наболіле: про екологічні біди краю, про занепад культури. Результат був маже нульовий, але скажи я про це у віршах — і вони б ніколи не побачили світу. Вже не кажу про знуцання над моїми національними почуттями. Наприклад, під час видання збірки «Криця» (київське видавництво «Дніпро») цензура зажадала вилучити слова... «Хортиця-мати» (інакше, мовляв, книжка піде під ніж). А те, що від мене, українця, який живе в Україні, будь-який запорізький чиновник міг зажадати розмовляти не українською, а «человечеською», тобто російською, мовою, — не знуцання?»

Коли кореспондент, що брав те інтерв'ю, тут же запитав поета, яке його теперішнє ставлення до свого творчого доробку, П. Ребро відповів: «Критичне. Адже багато чого, на жаль, морально застаріло. Інакше й бути не могло: ще вчора існувала найсуворіша державно-партійна монополія на душу художника. Готуючи своє «Вибране»..., я з жахом виявив, що масу сил і енергії віддав ідеологічним міфам. Правда, я писав щиро, але кому від того легше? Адже найбільш «больові» вірші залишалися поза книгами. Навіть до збірок, що вийшли в роки перебудови («Зо-

зулин цвіт», «Безробітний тамада» та ін.), цензура докла-
ла свою руку. Проте я не впадаю у відчай...».

Сьогодні П. Ребро признається, що в сумнозвісні ро-
ки загального «благодентства» через «довіrenих» осіб
кагебісти його неодноразово попереджали: слід прикуси-
ти язика, бо досє вже не зав'язується, і пора вживати
заходів. А з другого боку ідеологічні наглядачі
зловтішно його переконували: «Ваш поезд ушол!!!» (мов-
ляв, не тратьте, куме, сил...) і поширювали плітки, що він
вимагає, щоб увесь світ «разговарівал на українськом
язике» (?).

Тож бачиться, є моральна твердь, на яку може те-
пер спертися поетове сумління. Одначе давні (нехай і
підневільні) творчі огріхи дають про себе знати. Вони
ятрять Реброве серце, кличуть митця до щирого каят-
тя. Останні книжки й публіцистичні виступи письмен-
ника засвідчують, що його розборкана думка на ново-
му злеті. Сонячних же їй високостей у блакитному небі
наших надій!

Віктор ЧАБАНЕНКО

ЛІРИКА

1950— 1999

ІЗ КНИГ:

«Заспів» (1955),
«Вітер з Дніпра» (1957),
«У сусідів по планеті» (1960),
«Родичі сонця» (1961),
«Проміння серця» (1962),
«Гірке причастя» (1964),
«Людяність» (1965),
«Запорізька веселка» (1967),
«Вогнярі» (1971),
«Криця» (1975),
«Листи до земляків» (1976),
«Побратимство» (1979),
«Дружбоград» (1984),
«Зозулин цвіт» (1989),
«Острів Байди» (1999) та ін.

пільним рішенням колеґії Державного комітету Української РСР у справах видавництва, поліграфії і книжкової торгівлі та правління Спілки письменників України в 1985 році присуджено премію імені Павла Тичини — «ЧУТТЯ ЄДИНОЇ РОДИНИ»

Горбу Петру Павловичу

За збірку віршів „Побратимство“

і цикл поезій „Палос братерства“

Голова Державного комітету
Української РСР
у справах видавництва,
поліграфії і книжкової торгівлі

Перший секретар
пращаїння
Спілки письменників
України

Мандрук *К. Забурда*

ЖАЙВОРОНОК

М. Золотихіну

У дні, коли поля горіли,
Він з нами горе пережив —
Над житом плакав ізотлілим,
Над полем спаленим тужив,

В журбі крилом об попіл бився,
Грудьми припавши до землі...
Та знову лан заколосився,
Знов поле в сонці і теплі.

Геть зачароване піснями,
В перзі рожевій, як в диму,
Воно хитає колосками,
Мов диригуючи йому.

А він, маленький, знай співає,
Віншує ниву повсякчас...
Любить так поле неокрає
Він міг навчитись тільки в нас!

1950

НА ДНІПРОГЕСІ

Коли приходжу я сюди,
Щоб над глибинню, над водою
В задумі греблею пройти,
Завжди захоплююсь красою;

Красою райдуги вогнів,
Високих щогл, фонтана піни,
Красою сивих бурунів,
Що вилітають з-під турбіни;

Красою зведених споруд,
Дніпровських велетнів красою,
Та вражений найбільш я тут
Могуттям, силою людською, —
Тими, чий поетичний труд
Розцвів сузір'ям над рікою!

1950

* * *

Як тільки на землю опуститься вечір
І десь за садами заграє баян,
У клуб, де лунають пісні молодечі,
Іду із товаришем я.

Співаю пісні я і навіть сміюся,
Та тільки отак мимоволі чомусь
Когось я шукаю, кудись я дивлюся—
Не знаю, для чого дивлюсь.

Я вірю, що бути її тут не може,
Немає дівчини тієї тут, ні,
Що поглядом лагідним серце тривожить
І душу хвилює мені.

Тебе тут немає, а в серці неспокій,
А в серці надії, як завжди, живуть,
Що ти, незабутня моя, синьоока,
Моя синьоока, десь тут.

Я бачу: спадають знайомі косички—
Твої — з незнайомих для мене плечей,
Очей твоїх іскри ясні, невеличкі
Засвітять із інших очей.

Буває ж, на горі і радість для себе,
Побачу усмішку таку, як твоя,
І думкою лину, кохана, до тебе,
До тебе, хороша моя.

Як тільки на землю опуститься вечір
І десь за садами заграє баян,
У клуб, де лунають пісні молодечі,
Іду із товаришем я.

1950

ПРИЗНАННЯ

Мій батько, дід і прадід — ковалі.
Весь рід оддавна славивсь ковалями.
А я щедроти рідної землі
Наважився прославити піснями,

Звеличити щасливі, мирні дні
І наш народ — трудящий, щирий, смілий.
Як хочеться, аби мої пісні,
Неначе молот, голосно дзвеніли.

Я мрію, щоб пустеля ожила,
Щоб напоїла ниву хвиля срібна...
Як хочеться, щоб пісня ця була,
Неначе молот, у труді потрібна.

Коли ж війни нової палії
Покличуть до походу чорні сили,
Як хочу я, аби рядки мої,
Неначе молот, ворога громили!

1950

МОЛОДИЙ СТАЛЕВАР

Він ще юнак, а стане біля печі—
В богатиря відразу вироста.
Дихне на повні груди молодечі,
Розправить плечі — хлопець варить сталь!

Краплини поту котяться на роботу,
На юнака пашисть вулканно піч.
Гадаєш, просто? Нумо, друже, спробуй,
Як він, стоять з мартеном віч-на-віч.

Це герць, що не вмовка ні на хвилинку.
Це мирний бій, що не вщуха й на мить.
А майстер (жартома): — Послухай, синку,
Чи не забув ти юшку посолить?

Ще хвиля — й бризне сталь сліпучо-біло,
І зацвіте жарким рум'янцем даль...
На хлопця глянь, щоб стало зрозуміло,
Як гартуватись починає сталь!

1950

ДІВЧИНІ

Ми по вулицях рідного міста
Ідемо крізь тополевий пух.
Чи не нам то дерева врочисто
В знак привіту кивають навкруг?

Добре так крокувати у ногу,
Чути потиск твоєї руки.
Чи не нам то гостинно дорогу
Освітили високі зірки?

Дивна пісня хвилює нам груди.
Оп'яняє, мов чари весни.
Чи не нам то всміхаються люди,
Чи не нам то радіють вони?

Йдем по вулицях рідного міста,
І нам жодна душа не чужа.
Люба дівчино, глянь, подивись ти —
Все на світі нам щастя бажа!

1950

БІЛОЦЕРКІВКА

Перший крок — від стола до порога,
Перша буква (мудряца ж яка!),
Перша пісня і перша дорога—
Все в уяві нараз виника.

Все спливає — і ниє, як рана,
І бентежить, як перша любов,
Коли я потрапляю неждано
В володіння дитинства ізнов.

Тож добридень, вітряче столітній,
Білі хати, хмарки голубів...
Цей куточок землі заповітний
Хто не бачив, лиш той не любив.

У садах, як в смарагдовім морі,
Річка Берда рахманно тече
І, мов щогли, гудуть осокори,
Підставляючи небу плече.

Мовлю в думці «добридень» я знову,
А на серці — і лагідь, і щем...
Десь отут пас я Зорьку-корову,
По калюжах гасав під дощем.

Тут ми бігали, вдягши пілотки,
Задерикуваті і меткі.
Призли груші медв'яно-солодкі
І кислці, як редька, терпкі.

Тут нам школа у душу світила,
Мов зоря у бузковім квіту...
Тут росли наші мрії, мов крила,
Піднімаючи нас в висоту.

Тут... А хати, сади понад яром—
Все промінням налите ущертъ...
Іч, поновленим репертуаром
Солов'ї починають концерт!

Річка вигнулась, наче підківка,
Проти сонця сріблом виграє...
Ой ти, юнь моя, Білоцерківко,
Сірооке дитинство моє!

1951

* * *

Хто ти, де вчишся і здраствуєш?
Чом тебе перший раз бачу я?
Може, ти та, кому часто я
Вірші ліричні присвячую?

Може, ти та, що ввижалася
В мрях годиною пізньою,
Та, що крізь даль усміхалася,
В серце приходила піснею?

Може, ти та, що судилося...
Ет! Не судилось, не снилося.
Ми розійшлись, як і стрілися,
Тільки услід подивилися.

Тільки услід... Пам'ятаю я
День той, дерева у інеї...
Ой чорноока, чорнявая,
Де тебе знову зустріну я?

Я ж бо спокою не знатиму,
Ждатиму щастя далекого,
Вічно тебе я шукатиму, —
Добре, шукать мені є кого!

1951

* * *

Я був малим, коли війна прийшла
Вогнем смерчів, повзучим чорним змієм.
Вона у нас забрала півсела
Яких людей! Згадаєш — кров німіє.

Та не боюсь я крику ворогів,
Що й нині ще гарчать, несамовиті:
В мені ж і сила, і звитяга, й гнів
Моїх братів, що в ту війну убиті.

1951

ДІВЧИНА З ЛІТФАКУ

Здалеку можна пізнати її —
Нашу з літфаку студентку.
Бачиш, в руках хрестоматії,
Пушкіна томик, Шевченка.

Зошити носить — не знаю чом —
Наче мала учениця.
Завжди іде, поспішаючи,
Завжди вона не бариться.

Справді ж — куди тут баритися!
Треба до літкабінету —
План курсових продивитися
І почитати газети.

Ввечері ж збори відбудуться
Масові, профспілкові.
Треба їй добре продумати все
Й виступити — обов'язково.

Потім в кіно запрошує
Хлопець (з іншого вишу),
«Не запізнись, хорошая»
Він у записці пише.

...Йде вона і усміхається,
Сонце в зінцях грає.
Катя, чи Шура, чи Галя це —
Гарну дорогу має!

1951

МОЛОДА МАТИ

Іще невпевнена хода,
А як обличчя щастям сяє! —
З малятком мати молода
В саду міському походжає.

Дитя заснуло на руках —
Чому б на сонці не дрімати?..
Питають люди: — Син? Дочка?
— Звичайно, син! — відкаже мати.

Іще й образиться на мить —
Мовляв, ну, як про це питати,
Мовляв, як можна в світі жити
І те, що в неї син, — не знати!

1951

* * *

Ні, ні, не втерплю, вийду з хати,
А над селом — пісні, пісні...
О, як же піснею, дівчата,
Ви серце краєте мені!

Зірки вгорі ясні, привітні —
Їх не полічиш, не збереш.
В такий пахучий вечір літній
Хіба заснеш, хіба заснеш?

Та як заснути, задрімати,
Коли чаклюють солов'ї?
І хочеться тебе обняти,
У очі глянути твої!

І, ти вже вибач за відвертість,
Так хочеться поцілувать...
Але далеко десь тепер ти,
Либонь, вертаєшся з занять.

Тож хочу я, аби так сталося,
Щоб також — де б ти не була —
Як я, в цей вечір хвилювалась,
Заснуть спокійно не могла.

1951

ОЦЕ ТАК СИЛА!

Дніпрова хвиля люто в берег біла
І пінилась, іскрилась, як алмаз.
І предок мрійно говорив не раз:
— Оце так сила!

Тут Дніпрельстан розкрились на просторі—
Мов райдуга розсипала вогні.
В селі і в місті — в кожному вікні—
Спахнули зорі.

Правічний степ дзвінка вода зросила.
Сади цвітуть, мов вишитий рукав.
...Я чув: Дніпро, плескочучи, шептав:
— Оце так сила!

1952

ВІДКРИТІ СЕМАФОРИ

Чи в нашім місті ви були,
Де з кожним днем ростуть бульвари,
Де крани в небо підняли
Десятки стріл — під самі хмари?

Будуймо! І здалось мені,
Що то звелись не крани вгору, —
То на шляху в грядущі дні
Навік відкриті семафори.

1951

* * *

Уже тут зібрано врожай
До колосини, до зернини.
Стерня й стерня із краю в край.
Сумні, здавалося б, картини.

Але не сумно, бо в полях
Ще сплять солом'яні Карпати,
Токи лисніють, а на шлях
Тополі вийшли погуляти.

Не сумно, бо іще живе
В душі передчуття тривоги,
Й терпке пахіння польове
П'янить, як слава перемоги.

1952

АКАЦІЯ

Із хлоп'ячим трепетом, з тривогою
(Що коли даремні ці труди?)
У своїм селі понад дорогою
Я садив акації ряди.

Ті літа промчали. Нині знову я
Завітав у гості, у село —
Білим цвітом, «кашкою» чудовою
Наче всі дерева замело.

І за те, що не лівивсь у праці я
В ті далекі недосяжні дні,
У подяку простяга акація
Сизобілі китички мені.

1952

У ГАЮ

Ми навмисне від гурту відбилися,
Щоб побути удвох у гайку...
Глянь, осики як причепурилися,
Мов чекають на зустріч яку.

Може, прийдуть дуби познайомиться,
Поздоровити з осінню їх?
Ждуть вони. Лиш ялиноньки-скромниці
У щоденних нарядах своїх...

Гурт беріз у червоному листячку,
Мов зібрались вони до вінця.
А калини стоять у намистечку,
Що було б і тобі до лиця.

Десь нас друзі, напевне, розшукують,
Ми втекли, ми, кохана, одні...
Чуєш, чуєш, осики шушукають?
Мабуть, заздять тобі і мені.

1952

* * *

Було усе. Не раз, не двічі —
І досі серце ще болить —
По кілька літ ми ждали стрічі,
Щоб розійтися через мить.

Були листи палкі, гарячі
(Десь вітер попів розвіва),
Признання пристрасні юначі,
Дівочі дивнії слова.

Були побачення, зітхання,
Биття сердець і рук тепло.
Було усе. Невже ж кохання,
Кохання так і не було?

1952

* * *

На тій топольці, під якою
Ми зустрічалися з тобою,
Чужа рука — не знать чия —
Твоє вирізує ім'я.

Тополю гладячи рукою,
Я власне серце заспокою:
Не бийся часто, не тремти —
Страждаєш, бач, не тільки ти.

1952

* * *

Карі очі, русі коси
Забуваються, а спів
У моїй душі і досі
Так дзвенить, як і дзвенів.

Хай дзвенить і рано, й пізно,
Будить серце знов і знов.
Хай дзвенить, бо то не пісня,
А любов.

1952

ОДНОКУРСНИКАМ

Піснею дихає
Радісна вулиця,
Взявшись під руки,
Студенти ідуть.
Все, що задумано,
Все нам і збудеться —
Світла, широка,
Чудова в нас путь.

Ой однокурсники,
Мабуть, вже скоро я

З вами розстануся,
Друзі мої.
Жаль буде, жаль буде
Аудиторії,
Жалко студентської
Буде сім'ї.
Будем казати:
— Ну, як би зустрітися!
— Жаль, що минули
Студентські роки.
Жаль їх! Та тільки
Не дуже журітеся,
Ми ж розлучаємось
Не на віки.
Жде дівтора нас,
І ми працюватимем,
Не забуваючи
Друзів своїх.
Я ж працюватиму
Й вірші писатиму —
Юності, вам
Я присвячую їх.

Буду радіти,
Якщо пригадаєте
Друзів-студентів
І юність свою.
Буду щасливим,
Якщо прочитаєте
З радістю книжечку
Щиру мою.

Тільки ще більше
Я буду гордитися,
Зроду не втомиться
В мене перо,
Якщо ми всі
Будем чесно трудитися
Рідній Вітчизні
На щастя й добро!

1952

ВЕЧІРНЄ

В дворі корова ремигає.
Теля згорнулось калачем...
Виходить місяць із-за гаю,
За ним зірки пливуть ключем.

Мов журавлі, з далеких вулиць
Знялися співанки дівчат,
А солов'ї чи не проснулись,
Чи мо' заслухались — мовчать.

1952

* * *

У небо сизих голубів
Любили вранці ми пускати...
Була весела і прудка ти —
І, мабуть, я тебе любив.

А може й ні. Скоріше — ні.
Тебе пригадую я нині:
Лице в густому ластовинні,
Косички рижовогняні,

А очі — що там говорить —
Не голубі, не карі — сірі
З-під білих брів... Сказати щиро:
За що ж таку тебе любить?

А мабуть, я тебе любив...
Була весела і прудка ти...
Любили вранці ми пускати
У небо сизих голубів.

1952

КАТЕРИНКА

В степу, у байраках, на кручах,
А то і забравшись на лан,
Росте катеринка колюча—
Трава, а точніше — бур'ян.

Люблю я, обожнюю слово,
І тому ніяк не збагну:
Нащо поетичне, чудове
Давати ім'я бур'яну?

1952

ЗНАЙОМІ...

Як тоді, струнка, світловолоса,
Ще й корона кіс... Вона, вона!
Дивиться очима трішки скоса—
В них чи докір, чи любов — хто зна?

Я дивлюсь замріяно на тебе:
— Пам'ятаєш давні вечори? —
Вголос кажеш: — Згадувать не треба.
А в думках (я знаю): — Говори!

На словах — ми вже не ті обое,
Розумніші стали, що й казать,
З нашої далекої любові
Починаєм гірко кешкувать.

Нам, мовляв, уже байдуже все це,
Що було в минулім — трин-трава.
Тільки чом же не спокійне серце?
Чом самі не віримо в слова?

І про все ми хочем розповісти,
Щоб цю зустріч більше затягти,
Стоїмо, не зважаючись сісти,
Стоїмо — не хочеться іти.

Завтра ж будем приводу шукати,
Щоб на хвильку стрінутися знов,
І в розмові будем уникати
Навіть всіх натяків про любов.

Ми, мовляв, лиш так, старі знайомі...
І на самоті, й перед людьми
Навіть в тому, що вже всім відоме,
Довго не признаємося ми!

1952

ВІТЧИЗНІ

Буду у битві смілим,
В праці — поти проллю,
Ніч над листочком білим
Висиджу — не досплю,

Висиджу — не долежу
Й вимрію, далєбі,
Слово, яке належить
Тільки одній тобі.

Труднощів не злякаюсь,
Втому переборю,
З ворогом розквітаюсь,
З громом поговорю,
Вирву, добуду щастя
В праці, у боротьбі,
Серце відкрию навстіж —
Тільки одній тобі.

Гори пройду і ріки,
Треба — пройду світи,
Тільки б була навіки
Вільна й щаслива ти,
Тільки б ти в хату кожну
Миру несла весну.
Знай, так любити можна
Тільки тебе одну.

1953

ДОМА

От із поїзда зійшов я.
Це ж у ріднім краї знов я.
Чую: — Доброго здоров'я!
Хто це і відкіль?
Я у небо поглядаю...
Та це жайворон вітає!
Він гостинно закликає
До духмяних піль.

А село! Вже не впізнати —
У садах новенькі хати.
При дорозі інкубатор,
Річечки рукав...
І моя старенька мати
Вийшла сина зустрічати.
Це ж її «малий» кирпатий
Знову завітав.

Дні скінчилися розлуки.
Після світлих літ науки
Знов я друзям тисну руки,
У селі я знов.
І, узнавши про диплом мій,
Усміхаються знайомі:
Учнем я ішов із дому —
Вчителем прийшов.

1953

ПРОБЛЕМА

Трудився хлопчик. З молотком,
З мініатюрною лопаткою
Будинок зводив під вікном,
Що називався скромно «хаткою».

І раптом чує — літаки.
Шугнули в небі і сховалися.
Хлоп'я дивилось з-під руки
І загадково усміхалося.

Уже затих моторів грім,
З-за хмарки сонце вийшло-блиснуло.
Хлоп'я ж то гляне на свій «дім»,
То в небо дивиться замислено.

Признатись, я не міг збагнуть,
Що то за роздуми?.. А хлопчика
Проблема мучила — ким бути:
Чи будівельником, чи льотчиком?

1953

ПЕРШОКЛАСНИЦЯ

Світловолоосе, невеличке
Іде алеєю дівча —
І скільки гордощів на личку,
І скільки сонця ув очах!

Я знав дівчатко це веселим,
І метушливим, і дзвінким,
А тут іде воно з портфелем,
Та ще, ви бачили б, яким!

Воно вітається сердечно,
Поважно свій портфель несе,
Ступає впевнено, статечно —
Ну вам професор — та й усе!

Іде й на хвильку не бариться —
Куди там! — треба поспішати:
Воно вже в першій класі вчиться
І не як-небудь, а «на п'ять»!

Воно (ну, як тут не радіти)
Буквар, а книжка це товста —
Найважча і найлегша в світі —
До половини вже чита!

1953

* * *

Я в дні війни не мав листів од брата
І, сто раз впевнившись, що їх нема,
Я придивлявся до кожного солдата,
Питав про брата, тільки все — дарма.

Не раз ввижалось, як в шинелі сірій
В вечірню тишу він іде в село.
Четвертий раз птахи летіли в вирій,
Ішли літа, а брата не було.

Лиш навесні, уже у сорок п'ятім
Прийшла листівка з фронту — з далини.
Була то перша вісточка від брата,
А скоро й сам вернувся він з війни.

Пройшли роки. Осипались траншеї.
Не косить колоски свинцевий град,
Але, бійця зустрівши, я душею
Тягнусь до нього, ніби то — мій брат.

1953

ДЗВІНОЧКИ

В твоїх косах волошок віночки.
Ув очах — голуба далина.
У руках твоїх — сині дзвіночки...
А про що вони дзвонять — хто зна?

Ми з тобою до лісу ходили,
Поміж сосен колючих і трав
Я тих квітів, що тишу будили,
Невеликий букет назбирав.

Не сказав, що твій образ, як пісня,
В моїм серці живе скільки літ!
Лиш букет отих квітів підніс я,
Ніби серця хмільного привіт.

Ти всміхнулась. Хитнулись віночки,
І я вперше наваживсь обнять...
Так, я знаю, що сині дзвіночки
Про любов нашу юну дзвенять.

1953

ЗДРАСТУЙ, СЕРЦЕ

Рве Дніпро сталевий панцир криги —
Гул і тріск, немов салют весні...
Я беру нові у руки книги —
І співати хочеться мені.

Бо у книгах — трударі по праву,
Праці і любові перегук,
А не той, хто брав на себе славу
Міліонів мускулястих рук.

Не мотори, не болти іржаві
І не домни виглядають з книг —
Прості люди, щирі, недукаві,
Входять, як господарі, до них.

Люди, у яких думки вогнисті,
Мрії світлі, а слова тверді,
Поривання, наче промінь, чисті
І чуття, довіку молоді.

...Рве Дніпро сталевий панцир криги —
Гул і тріск, немов салют весні...
Зрастуй, серце, що ввійшло у книги —
У поеми, повісті й пісні.

1954

ДУБКИ

Налетів sproжого вітер,
Невгамовний та прудкий.
Заходився термосити
Молодесенькі дубки.

Метушився він, вертівся,
А дубки, мов хлопчаки,
Стали вперто і — ні з місця.
Не здаються — ач які!

І, опершись на лопату,
Мовив радий садівник:
— Молодці! Тримайтесь, дуб'ята,
Дуб скорятися не звик!

1954

* * *

Шепочуть-марять на лану
Жита ледь пожовтілі...
Вітрець пройшовсь — і в долину
Побігли хвилі, хвилі.

Все дужчі, вищі... І здалось —
То шторм росте помалу,
А будка тракторна ось-ось
Зірветься із причалу.

1954

МАЛЮНОК

Крутяться у вихорі сніжинки.
Розгулялась віхола-зима.
Йде по місту вулицею жінка
І за руку хлопчика трима.

Він із вітром бореться завзято,
Все вперед крокує, поспіша,
В шубці заповишений, кудлатий
Дуже схожий чимсь на ведмежа.

Веселиться віхола шалена, {
А хлоп'я турбується усе:
— Мамо, мамо, ти держись за мене,
Бо тебе ще вітер понесе!

1954

ДЕ ТИ ПРОЙДЕШ...

Де пройшла Катруся,
Квітнуть маки в лузі.

Де пройшла Наталя —
Озеро конвалій.

Де пройшла Надія —
Ружа червоніє.

А де ти пройшла, кохана,
Цілий сад цвіте духмяно,
І мені від того цвіту
Просто серце ніде діти.

1954

* * *

Осипається цвіт,
Замітає доріжки в саду.
Я стою поміж віт,
Я тебе коло яблуньки жду.

Винен я, визнаю,
І до тебе прийшов з каяттям.
Я не знав, що люблю,
Не повірив своїм почуттям.

І тобі на листи
Відповісти не зміг (мов, діла!).
Я не думав, що ти
Вже у серці моєму жила.

А тепер я в саду —
Наді мною шатро голубе.
Я щовечора жду —
Може, знову зустріну тебе.

Може, в пам'ять тих літ
Хоч на хвильку ти прийдеш сюди.
...Осипається цвіт
І твої замітає сліди.

1954

* * *

Я сиджу, щасливий, біля тебе,
Серцю млосьно у хвилини ці...
У твоїх очах — кружальця неба,
На обличчі — грають промінці.

Вітер твої кучері розвіяв
По плечах, по шиї, по лицю...
Я їх поправляю і радію
Й дякую у думці вітерцю!

1954

* * *

Йде сліпий по вулиці зеленій.
Поруч донька, радісна така,
Ручкою торкає віти кленів,
Наче зайчик сонячний, легка.

Що говорить батько їй — не знаю,
Тільки бачу — в нього у руці
Папка нот та грає, не зникає
Усмішка щаслива на лиці.

Йдуть вони... Трамваї вдаль несуться...
Стрічні оглядаються назад...
Хороше, коли сліпі сміються!
Ось і все, що я хотів сказати.

1954

* * *

Грім себе у груди вдарив,
Розпанахав комір туч:
— Земле, я про тебе марив!
Полюби ж мене, не муч!

Грім гримить, клянеться, дужий,
Лє слізьми із висоти,
А земля — мовчить байдуже,
Горда, мабуть, як і ти.

1954

* * *

— Хліба пішли у стрілку! —
Над килимом степів
Щасливий перепілки
І жайворонка спів.

Вітрець, оббігши гречку,
Настій з квіток зібрав
І тут же недалечко,
Сп'янівши, в жито впав.

А гасло перепілки
Висить над шовком нив:
«Хліба пішли у стрілку!
Готуйтеся до жнив!»

1955

БАЛАДА ПРО ХВИЛЮ

Там, де сосни на скелях, на схилах,
Де лягають вітри на нічліг,
Груди берега пестила хвиля,
Упадала слухняно до ніг.

День і нічку тут чулись зітхання,
Хвиля діну на берег несла,
Говорила йому про кохання
І співала йому, як могла.

Та, вслухаючись в ніжний цей шерех,
В шепіт хвилі, що завжди звучав,
В її пісеньку вірності, берег
Непробудно байдуже мовчав.

Там, де шепчуться сосни віками,
Хвиля в розпачі, ніби в півсні,
Із розгону упала на камінь
І розбилась на краплі дрібні.

1955

* * *

Хіба я знав,
Що прийде час
І знов любов
Осяє нас,

Що серце знов —
І не на мить—
Тебе згадає —
Зацемить?

І хто це знав,
Що буду я
Тебе шукать
В усіх краях,

Знов шепотіть
Твоє ім'я,
Хоч ти дружина —
Й не моя?

Хіба я знав,
Що більше ти
Вже не пришлеш
Мені листи,

Бо я твої
Колись порвав
І кинув геть...
Хіба ж я знав?

1955

ЕКСПРОМТ

Хмари небо облягли.
Буде злива. А коли?
Скоро.

Серед хліба, серед піль
Вдарить блискавка. Звідкіль?
З тучі.

Потечуть струмки води
Навперейми. А куди?
В море.

Вся природа засія,
Ніби суджена... Чия?
Знаю!

1955

ІНВАЛІД

Вже не сняться уночі бої мені.
Час іде. Мене ж дванадцять літ
В очі кличуть лагідно по імені,
А за очі — кажуть «інвалід».

Я іду. Скрипить, аж стогне, милиця,
В саме серце люто дошкуля.
А з вікна на мене задивалася
Чорноока донька коваля.

Задивилась мовчки, зажурилася.
Може, пригадала давні дні,
Як дороги у диму курилися,
Біженці вмирили на стерні.

Я тоді у ніч холодну, буряну
Перейшов чужу ріку убрід...
Он бабусі вслід мені зажурено,
Ледве чутно шепчуть: інвалід...

Їх зітханьня слухати не хочу я.
Та який же з мене інвалід?
Я ж із роду давнього робочого,
Звик до праці із дитячих літ.

Інвалід — це той, що он у поїзді,
Хоч і має ноги й дві руки
(Має все, як бачите, крім совісті),
Із слізьми канючить копійки.

Я ж в артілі скільки літ для молоді
Чоботи любов'ю підбивав,
Щоб у них не мерзли ви на холоді,
Кожен не ходив щоб, а літав.

Правда, сам ніколи не носитиму:
Десь нога за Одером... Була...
Дай, браток, закуримо, посидимо.
Де твоя розумниця мала?

Вже не сніться уночі бої мені.
Час іде. Мене ж дванадцять літ
В очі кличуть лагідно по імені,
А за очі кажуть: «Інвалід».

1955

ВЕРНИСЯ, БАТЬКУ!

Спитай малого, де татусь —
І побіжить він за ворота,
Бо забарився той чомусь,
Не повертається з роботи.

А прийде — візьме малюка,
Підкине вгору — вище себе...
Запахне батькова рука
Вітрами, житом, сивим степом....

В кіно він сина поведе,
Про теремок розкаже віршик...
Та тільки чом же він не йде
І день, і два, і три, і більше?

Малюк питає ще і ще:
— Коли ж він прийде?
— Скоро, синку, —
Говорить мама й до очей
Підносить нишком край косинки.

Та хлопчик знову про своє:
— Чом татка довго так немає?
Чому? — питання задає,
Мов серце в матері виймає.

А тато... іншу вже знайшов.
До нього я звертаюсь нині:
Ти, може, серцем охолов,
Чи розлюбив ти очі сині,

Та сина, сина знайдеш де?
Єдиний він такий на світі!
Тебе він виглядає, жде,
Мов каре сонечко в zenіті.

Тобі малого не шкода,
Що досі біга за ворота?
Свого татуня вигляда—
Ось-ось він прийде із роботи...

На руки візьме малюка,
Підкине вгору — вище себе...
Прийди ж, він жде тебе, гука,
Сердечком тягнеться до тебе.

Вернися, татку! Принеси
Цукерок, іграшок багато...
Вернися, батьку, поки син
Тебе ще ходить виглядати!

1955

* * *

Хуртовина завивала,
Сніг жбурляла з висоти...
«Ой, як холодно!», — сказала,
Усміхнувшись хитро, ти.

Певно, в той морозний вечір
Не помітив те ніхто:
На твої маленькі плечі
Я одяг своє пальто.

А ти кажеш: «Ні, не гріє».
Що ж тут діяти мені?
Шапку віддаю тобі я,
Рукавиці вовняні.

Знову: «Холодно». О фея,
Тільки нині зрозумів:
Ти ж хотіла, щоб тебе я
Поцілунками зігрів!

1955

ЛИСТЯ ТОПОЛІ

Жовтавочервоні листочки тополі
Вітрець за вікном обрива...
Щось миле, сумне і знайоме до болю
Цей шелест мені навіва.

Кружляючи, лист на моїм підвіконні
Упав, мов спочити приліг.
Пригадую... Вдвох стоїмо на пероні,
І падає листя до ніг.

А поїзд гудками пророчить розлуку,
І ніжно всміхаєшся ти,
І тихо питаєш, узявши за руку:
— А будеш писати листи?

— Листи? — я гукнув, аж оглянулись люди, —
Не міг від душі не сказати:
— Я буду... як ця ось тополя, я буду
Листами тебе засипати!

...Давно це було, але, видно, не дуже,
Бо в серці чуття не згоря, не згаса.
Хотів би зустрітись, та маєш ти мужа,
Хотів би полаять, та винен я сам.

Тепер тільки очі закрию поволі —
Здається, твої десь лунають слова...
Жовтавочервоні листочки тополі
Вітрець за вікном обрива.

1955

ЛИСТ ОДНОМУ ПОЕТОВІ

Повірте, що не перебільшую, —
Захоплено успіх вітаючи,
Я плакав над вашими віршами,
Тремтів і горів, їх читаючи.

П'яниць таврували ви, гудили
Й, глузуючи над донжуанами,
Це щастя — кричали повсюди ви —
Кохати і бути коханими!

А я, не відчувши фальшивості,
Не бачачи в віршах манірності,
Цінив їх як втілення щирості,
Кохання й глибокої вірності.

І раптом узнав випадково я
(Пробачте, що прямо писатиму) —
Дружину свою «чорнобровую»
Ви кинули разом з малятами.

Узнав я — хоч ви і співаєте
Про дружбу, що квітне ромашкою,
Хоч друзів немало ви маєте,
Та дружите більше із пляшкою.

Повірте, що не перебільшую, —
Тепер мені важко і болісно.
Я плакав над вашими віршами...
Чи ж вам за ті сльози не совісно?

1955

ДУБЕЦЬ

Було в саду грядки потопчеш
Або гарцюєш без кінця,
Говорить мати: — Сядь-но, хлопче,
А то скуштуєш знов дубця.

І хоч дубець той був тоненький,
І хоч не дуже дошкуляв,
Я із годину слухав неньку,
А потім — знову починав.

Галасував, стрибав, сміявся,
Хоч не обходилося без сліз...
Отак дубець дубцем змінювався,
А я потроху ріс та ріс.

Тепер мені, як казка, друзі,
Оті дитинства милі дні.
Уже давно дубець матері,
На жаль, не ходить по мені.

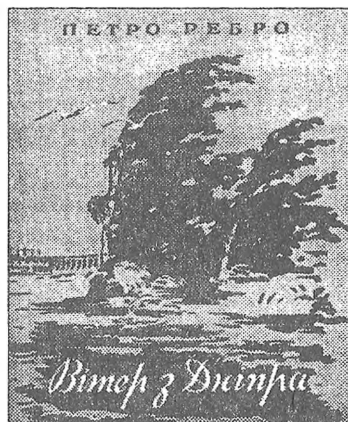
І тільки критик іспідлоба
Глядить — «шука у віршах бліх»,
А знайде — вмить бере голоблю —
Не дубчик — для боків моїх.

І знай, шмагає, знай, повчає:
— Куди!? Назад! Ось так пиши!
О, як йому невістачає
Ще материнської душі!

1955

З донькою Оксаночкою
(1965 р.).

Обкладинки перших книг П. Ребра
«Заспів» (1955 р.) і «Вітер з Дніпра» (1957 р.).

* * *

Природа ніби ждала чуда:
Вітри покійно уляглись.
Скінчився дощ. Громів не чути.
Не лопотить тополі лист.

Хмарки спинились — і нікуди
Не хочуть звідси в даль пливти...
Природа ніби ждала чуда...
І чудо сталось — вийшла ти!

1955

КВІТКА

Журавлиніі ключі,
Дні ясні, погожі...
На побачення йдучи,
Ніс я квітку рожі.

Та поки тебе чекав,
Є у мене свідки,
Пелюстки я общипав
І — не стало квітки.

То ж як мати хочеш ти
Квітку ту прекрасну —
На побачення іти
Мусиш, мила, вчасно!

1955

* * *

Ти спиш в саду. І довгі коси
З подушки впали, як прийшлось.
А над тобою абрикоси
Шумлять, розказуючи щось.

Я проберусь сюди навшпиньки
Й, сховавшись десь за деревце,
Погляну тільки на хвилинку
В твоє усміхнене лице.

А потім знов по травах, босий,
Піду і виїду через пліт,
Лиш на отаві, збивши роси,
Лишу вузький помітний слід.

Та будуть всюди абрикоси,
Де я свій біль не понесу,
Шуміть про милі довгі коси,
Про неціловану красу.

1955

* * *

Одшуміли заметілі,
Скресла крига на Дніпрі.
Сірі гуси пролетіли,
Прокричали на зорі.

За південними вітрами
Потягло в степи теплом,
І весна не за горами, —
Сіє трави за селом.

Зрине жайворон несміло,
Заспіва на всі лади —
І рожево, сизо, біло
Зацвітуть кругом сади.

Нові мрії, нова праця
І нові пісні в путі...
Що ж мені несе весна ця,
Двадцять п'ята у житті?

1956

НА ГРЕБАІ

Сюди приходять пішки,
Пливуть на пароплаві,
І линуть літаками,
І їдуть на авто,
Щоб серцем оснітись
У сіві і славі,
Щоб власними руками
Погладити бетон,

Щоб щиро привітати
Козацького нащадка,
А може, й заспівати,
Бо ж все отуг навкруг
Могли створить лиш люди,
Яким Дніпро — за батька,
За побратима — сонце,
А пісня — перший друг.

1956

ВІТЕР З ДНІПРА

Вітер, вітер з Дніпра
хоч холодний, та рідний повіяв!
Б'є крилом по дротах,
ніби перші акорди бере.
Граї же, вітре, про тих,
що навколішки ставлять стихію
І чий подвиг в віках
не погасне, не згине, не вмре.

Заспівай про ті руки,
що вічно тягли волоконце
І були в мозолях
від мотики, від ціпа й сохи,
А створили тепер
оцю казку, це чудо, це сонце—
Дніпрогес, де, можливо,
колись не росли й лопухи.

Заспівай про потомків
Сірка, Богуна, Кривоноса —
Варять крицю добрячу
тепер у маргенах вони.
З неї роблять не шаблі,
не леца серпів і не коси,

А комбайни, турбіни,
нові літаки й двигуни.
Горять колос хліба,
де терлич колисав безнадію,
Не соха рие поле,
а плуг електричний оре...
Ірай же, вітре, про тих,
що навколішки ставлять стихію
І чий подвиг в віках
не погасне, не згине, не вмре!

1956

* * *

Розливсь Дніпро. Немов на морі,
Не хвилі грають, а вали!
Гургом берізки білорі
Знічев'я в воду забрели

Та й зупинились біля клена,
Тремтять, назад шукають брід,
Бо, виявляється, студена
Вода у квітні, наче лід.

А поруч — дуб в Дніпро, у піну
Іде, розсунувши лозу, —
Йому і море по коліна,
Якщо берізки поблизу!

1956

МАРФУСЯ

Багато що згадаю я,
В дитинство знову повернуся,
Коли почую десь ім'я
Далеке й пам'ятне «Марфуся».

Так звали ще давно колись
З очима чорними сусідку,
Що з нею з ранніх літ я ріс
І розлучався дуже рідко.

Вона не знала втоми й сліз.
Була прудка, в'юнка, співуча...
Це з нею ми шукали гнізд,
Стрибали в плесо прямо з кручі.

Ловили в річці піскарів,
Співали разом першу пісню,
Ходили зустрічатъ корів
І грали в «піжмурки» допізна.

А потім разом ми пішли
Хто до колгоспу, хто до школи
І — нас дороги розвели,
Щоб не звести уже ніколи.

Я їй, признатись, присвятив
Свої найперші вірші ранні
І в них (буває ж!) говорив
І про розлуку, й про кохання...

І ось пройшло чимало літ,
Давно сусідка вийшла заміж,
А в серці все ж лишився слід
І жаль чогось, що й... сам не тямиш.

І ще й тепер, признаюсь, я
Весь затремчу і стрепенуся,
Коли почую десь ім'я
Далеке й пам'ятне — «Марфуса».

1956

* * *

Ні, ти не знаєш добре України,
Якщо на Запоріжжі не бував,
Де небо — то від хвиль дніпрових сине,
То золоте — від степових заграв;

Де на весь світ хоралить колосками
У січах кров'ю зрошена земля,
Де кожен дім і міст, і навіть камінь
Народу невмирущість прославля;

Де сляво з вод висотують турбіни,
А Хортиця сурмить, як пароплав...
Ні, ти не знаєш добре Україци,
Якщо на Запоріжжі не бував.

1957

МОЇЙ ЗЕМАІ

Над усе я люблю
Твої запахи-чари!
Серед поля стою.
Чуєш серця удари?

Розпашілим лицем
Припадаю до тебе.
...Пахне степ чебрецем,
А чебрець пахне степом...

Вже рум'янок зацвів.
Братик очі примружив.
Сонях голову звів:
— А, це ти, милий друже!..

Жито никне до ніг,
А рілля — аж духмяна...
Я без тебе б не міг
Жить і хвилі, кохана.

Бо, як спів солов'я
І зоря пишногоуба,
Ти навіки моя,
А я твій, земле люба!

1957

* * *

Довіку нам в душі носити це.
Ось-ось народиться весна...
Неначе довгі, срібні китиці,
Бурульки звисли до вікна.

Сніги, проміннями покльовані,
Веснянкуваті і рябі.
Цим неймовірно розхвильовані,
Кричать сороки на вербі.

Вже рідним чимсь (можливо, маками?)
З полів повіяли вітри.
Вже в хаті судьбами ніякими
Ніхто не вдержить дітвори.

Летять у сніг, неначе олово,
Дзвінки краплини із-під стріх...
І обсідають вірші голову,
Немов весна збудила їх.

1957

ХЛІБ

Ви чули, як пахне, як дихає хліб?
Не той, що в печі нарум'янивсь вогнем,
Не той, що приносите ви з магазину,
І навіть не той, що ми друзям гостинно
На білих м'яких рушниках подаєм.

А той, що лиш тільки-но зв'язаний в сніп
Чи з краю у край — скільки око сягає—
Лежить у валках золотих, досягає, —
Ви чули, як пахне, як диха цей хліб?

Мов музика дивна, чудесна, любима,
Доносить дихання цих свіжих хлібів
Забутих кострів білі цяточки диму,
Далекої дівчини лагідний спів,

І запах тих рук, що трудились у полі
Від ранку до ночі, — матусиних рук,
І порох стежок, що водили до школи,
Й старих молотарок густий перегук,

І трунок найперших цілунків на сніні,
І все, чим ти жив, і болів, і любив, —
Мов музика дивна, чудесна, безцінна
Доносить дихання цих свіжих хлібів.

1958

* * *

Колоски ждуть променів з-за тучі,
А тим часом, виставлені в ряд,
Соняхів юпітери сліпучі
Сяють на мільйони кіловат.

Ось і сонце. Леле, що за диво!
Щирозлотні, світляні мости
Пролягли від нього аж на ниви:
Йди по них — до неба дійдеш ти.

Жайвір пісню розпочне в zenіті—
Лан її підхопить... Чудеса!..
Значить, є поезія на світі,
Раз на світі є така краса!

1958

ТОПОЛІ

Вони, немов мечі зелено-срібні,
Встають до неба в нашому краю.
За сотні верст поля і села рідні
Я по тополях завжди пізнаю.

Шуми, шуми, степів почесна варто!
Тебе повік не зломлять бурі злі.
Любить, тополі, вже за те вас варто,
Що ви на нашій ростете землі.

1958

РАНОК У МІСТІ

Хтось на сході підсвічує змарку,
Деся невидимі птиці ячать...
Виповзають трамваї із парку,
Розганяючи сон, дзеленчать.

На шліфовані смужечки колій
Впали краплі роси, наче ртуть.
А на обрії темні тополі
Запізнілу зоринку метуть.

Шарудить перший лист під ногою—
Це вже осінь свій знак подає.
Дніпрогес голубою дугою
Із туману, мов спалах, встає.

Вітер з поля повіяв духмяно,
Хлюпа запахом хліба навстріч...
Прокидайсь, моє місто кохане!
За тобою я скучив за ніч.

1959

* * *

Жовте все, куди не глянеш, —
гарбузи, і груші, й дині.
Жовтий степ до горизонту —
і красивий невимовно!

Це вже осінь відкриває
багатючі свої скрині —
І наліво та направо
сипле золото коштовне.

Клен, неначе парубійко,
із зеленого став русим —
Його листя ціле літо
промінь сонячний вбирало.

А дубок, що в степ приїхав
рядовим зовсім безусим,
В золотих стоїть погонах,
мов одержав генерала.

1959

КАЖАНИ

Посеред́дня літа чи весни,
Коли півсвіту в літеплі проміння,
Висять, зібгавши крила, кажани
В кутку, де тїнь, де більше павутиння.

Нещасні, сліпоокі кажани!
Чи довго ще триватиме ваш сон цей?
На біса ваші крила, раз вони
Не помагають линути до сонця!

1959

ВЕСІЛЛЯ

А вже в сусіди в розпалі весілля.
Найменшу доньку заміж видають.
П'ють хлопці (чи не з горя?) буйне зілля.
Дівчата (чи не з заздрощів?) не п'ють.

Та всіх вітають палко молодята,
А гості всі бажають щиро їм,
Щоб сяяла від щастя їхня хата,
Щоб дітвори у них був повен дім.

Цим зиченням ані кінця ні краю.
І я, звичайно, разом з усіма
Того моїй сусідочці бажаю,
Чого собі бажа вона сама, —

Здоров'я, щастя, злагоди і сина,
А молодому (бачу, не стерплю)
Скажу, щоб він любив свою дружину.
Лиш не скажу, що... я її люблю.

1959

ЯБЛУКО

В нім — рожевість сонця весняного,
Буйні соки щедрої землі,
Звабний запах вітру степового,
Пісня, що курличуть журавлі.

В ньому — рос травневих прохолода,
Гімн здоров'ю і хвала труду.
В ньому — ніжні погляди і врода
Дівчини, що в цім була саду.

1959

* * *

Здрастуй, стіл, домашній мій верстат!
Ти пробач, що я змінив тебе
На полів мереживо картате,
Тихі зорі, небо голубе.

Там, у полі, на широкім лузі,
У степу, що маками розцвів,
Цілий рік моя трудилась муза
Між моїх чудових земляків.

Подивись — вона красива стала.
Там під ноги їй стелився чебрець,
Їй рум'янець сонце накладало,
Обвівав духами вітерець,

Коси вимив теплий дощик літа.
І якщо на пальцях мозолі,
Значить, муза в мене працювала,
Значить, пісня в мене від землі.

1959

* * *

Спасибі, доле, що нам судила
У цьому краї пізнати світ.
Спасибі, нене, що ти навчила
Дзвінкої мови з дитинних літ.

Спасибі, рідні роздоли-ниви,
І вам, любисток і мак-видяк.
Я тим багатий, я тим щасливий,
Я тим пишаюсь, немов юнак,

Що ви є в мене! А ще є друзі,
Є місто, котрому я — мов син,
Є тремковіті тополі в лузі,
Є жито, сяюче від росин.

Є сиві кручі, що Дніпр голубить,
І є пісні. Та які ж пісні!
Хто їх полюбить, той не розлюбить
І не зречеться і на вогні.

Живи ж і квітни, мій краю отчий,
Де хліб — мов сонце, повітря — мед,
Де кожен другий — коваль чи зодчий,
Де кожен третій — в душі поет.

1959

ЗЕМЛЯКАМ-БУДІВЕЛЬНИКАМ

Щоб прославить, де знайду я слово?
Де шуміло море ковили,
З-під їх рук такі ростуть будови,
Що й столиці б до лиця були.

З-під їх рук не кладка йде, а пісня,
Що летить майбутньому навстріч.
В цих палацах радості не тісно,
Сонце тут лишається і в ніч.

А вишу — каштани зашуміли.
Парк новий вже сили набира.
Міст, мов лебідь, вигнув ший білу,
Задививсь у дзеркало Дніпра.

І проспект, немов сувій шовковий,
Розкотився, з краю в край проліг.
Шана й честь тому, чий труд чудовий
Так цю землю оновити міг!

Де знайду я слово, щоб прославить?
За любов до сонця й висоти
При житті б вам пам'ятники ставить!
Жаль, що стільки бронзи не знайти.

1960

* * *

Коли приходить у серце мрія,
Бере в полон все ество твоє, —
І найстаріший — помолодіє,
А юний — дужим стократ стає.
І сині далі — близенько ніби,
Тополі в полі зовуть у путь,
І за звичайне людське спасибі
Готов ти гори перевернуть.

Коли приходить у серце мрія,
Велика мрія, дерзка, ясна, —
Людина в руки бере стихію,
Спиняє ріки, моря єдна.
Від тої мрії світліша небо,
Цвіте життя, повне чистих щасть,
І все, що рідній Вітчизні треба,
Народ мій вільний і гордий — дасть.

Коли приходить у серце мрія,
Не спинить юність ніщо в путі —
Ні заметілі, ні суховії,
Ані вершини гірські круті.
І хай сухар — не пухкі оладки —
Їси, долаючи мерзлоту, —
Знай, що не стане орлом орлятко,
Якщо не мріє про висоту.

Коли приходить у серце мрія—
Не куца мрійка, а справжня, та,
Що космонавта в польоті гріє,
Що піднімає з руїн міста, —
Нам піт солоний солодким здається,
Любистком диха в лице зима,
Бо справжня мрія — ще вже півщастя,
А щастя, знаю, без мрій — нема.

1960

* * *

Чому український хліб пахучий?
Чому українська сталь дзвінка?
Тому, що наш народ співучий,
Тому, що вдача в нас така.

Не доля, звісно, не всевишній —
Народ мій світу дав пісні,
Дав світлий сміх Остапу Вишні
Й Сосюрі — струни голосні.

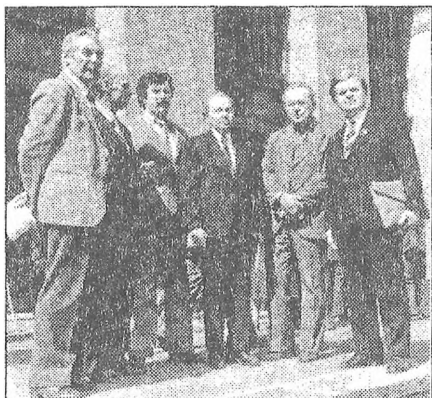
В краю, де визрів гнів Шевченка,
Де шаблі Байди свист живий,
Нам засіяв талант Довженка,
Юри, Данькевича, Ужвій.

А щира «шутка» Тарапуньки!
А дивний голос Гнатьюка!
Звучить наш спів над світом лунко
І в серце людям проника...

1960

У колі письменників-земляків. Зліва направо: сидять — В. Лісняк, П. Ребро, С. Бисикало, О. Джигурда, І. Кашпуров; стоять — В. Діденко, О. Лаптур, В. Маремпольський, М. Ласков, В. Черевков. (1960 р.).

Делегати VIII з'їзду
письменників України
(1981 р.). Зліва напра-
во: П. Омеляненко,
В. Чубенко, М. Лиходід,
П. Симоненко, В. Черевков,
П. Ребро.

* * *

Трусять нам на плечі вишні
Конфетти чи пелюстки...
Кажуть, третій завжди лишній.
Я не вірю в ті байки.

Ми утрьох завжди і всюди,
І всі троє — молоді.
Ми утрьох у свято й будень,
На дозвіллі і в труді.

Вже про це сокори знають,
Що до ніг нам сиплють мох.
Соловейки нас вітають:
— Тьох-тьох-тьох, утрьох-утрьох!

Втрюх ми з вечора до рання,
Й злоба-ревність нам чужа.
Трое нас — ти, я й кохання.
Трете нам не заважа!

1960

* * *

Ходить вечір — нюхає фіалку,
Потонули в сутінках сади...
По стежках, знайомих добре змалку,
Ти бредеш, не знаючи куди.

Обганяють хлопці і дівчата —
Певно, на побачення всі мчать,
А тобі ще нікого стрічати,
А тебе ще нікому стрічать.

Зорі... Хмарку молодик голубить,
Солов'їв з десяток залилось...
Ще тебе ніхто, ніхто не любить,
Але серцем чуєш ти: ось-ось...

1960

* * *

Мій жайворе любий, з тобою
Співавтори ми не на день:
Закохані в землю обоє
І разом співаєм пісень.

Коли ж ти здіймаєшся в небо
Оглянуть простори земні,
Служу я зв'язківцем у тебе —
Я людям розношу пісні.

1960

* * *

У цім краю — вогонь усім за друга,
А люди — Прометеева рідня.
Тут сам Дніпро, зелений од напруги,
Дроти сталеві міццю наповня.

Звідціль в поля, де птаства хороводи,
Розносять щогли сонце на плечі.
Тут небо, лазурове від природи,
Яріє кумачево уночі.

А вдень злітає полум'я під хмари,
Тріпоче, мов козацьке знамено,
То новочасні зевси-крицевари
Роздмухують мартенівське горно.

Тут думу Січі вечорами чути:
За бандуристів — хортицькі дуби.
Тут з юними турбінами Славута,
Сам Борисфен, вальсує щодоби.

А береги, мостів піднявши дуги,
Неначе арфи, на вітрах дзвенять...
У цім краю усім вогонь за друга,
Тут люди — Прометеева рідня.

1960

НА ОСТРОВІ ХОРТИЦІ

Дуби обступлять зліва й справа,
Мов ти у них в гостях...
Згадай: кувалась наша слава
У цих місцях.
Сюди біду зганяла доля
З далеких сіл і міст.
Тут походжала наша воля
На повен зріст.
Звучала пісня незакута—
Аж острів весь лунав.
Недаром Хортицю Славута
В обійми взяв.
Стоять дуби товсті, могутні,
Стоять, мов диво з див.
Напевне, думав про майбутнє,
Хто їх садив.

Ніяким бурям-вітрюганам
Тепер їх не зламать.
Дубам цим, дужим дідуганам,
Віки стоять.
Віки шуміть їм, кучерявим,
Про січі у степах,
Адже кувалась наша слава
У цих місцях.

1960

* * *

Тут все знайоме й незнайоме:
І та, і інша ніби шир...
Скирти соломи, мов шоломи,
Що носить серпень-богатир.

Щоб поколовся вітер з маху,
Скрізь їжачком стоїть стерня.
А лісосмуга обіч шляху
Біжить, немов переганя.

Токи, мов дзеркальця, на полі
Напроти сонечка блищать.
Прийшли вітати мене тополі,
Та, засоромившись, мовчать.

Іду я в поле, як додому,
А ноги — мов самі несуть...
Тут все знайоме й незнайоме,
Та все тут рідне. В цьому суть!

1960

* * *

Сталевари мої, громовержці дніпрового краю,
Ваша криця годиться на крила прийдешньому дню.
Сталь сама у печі народитись не може, я знаю,
І не досить для цього руди чи, скажімо, вогню.

Далебі, навіть рук щонайдужчих для цього замало:
Що ті руки, якщо тільки труд вони знали та піт?
Ні, потрібно для цього ще волю, міцнішу металу,
І високе натхнення, і розуму ясного світ.

А до всього ще душу красиву і чисту потрібно,
Бо безчесній душі не підкориться сонячна сталь,
І не злине супутник, і лан не заврунеться хлібно,
Й Дніпрогеси не встануть, щоб щедро осяяти даль.

1960

* * *

Задивилася гребля
В чисті очі Дніпра.
А на ньому ж ні хвильки—
Навіть риба не гра.

Навіть чайка не сміє
Синь крилом зачепить.
Може, сивий Славута
Зупинився на мить?

Так і є. Не воліє
Він продовжувать путь:
Він для греблі-красуні
Хоче дзеркалом быть.

1960

* * *

Сохне фартух на колодах,
Мамин фартух — як не знати!
Забива зненацька подих
Аромат любистку й м'яти.

На дровітні кіт куняє,
Кури воду п'ють із каски.
Хата двері відчиняє,
Мов запрошує: будь ласка!

Разом з нею кличуть в гості
Чисті шиби, сиві лутки.
Тільки пес гарчить безхвостий:
Не впізнав. Такий забудько!

Чемодан на призьбі кину,
Що возив його по світу...
Покажи, Шарко, стежину,
Що веде в далеке літо!

1960

* * *

Був мій батько — коваль.
Був мій дядько — коваль.
Як захочуть, найскладнішу,
Було, викують деталь.

Аж співа молоток,
Приска іскри в куток.
І лопати, і трійчата,
І підкови будуть в строк!

Кожен знав їх в селі.
Йшли старі і малі.
Всіх вітали передзвоном
Цимбалісти-ковалі.

Був мій батько — коваль.
Був мій дядько — коваль.
Червонію, що не вмію
Жодну викувать деталь.

1960

* * *

Люблю вас, рідні ниви й далі!
В цім признаюсь, як на духу...
Мерщій дорожні причандалля
Безладно кину на шляху.

Я попрошу у діда косу
Ще й помантачу — раз і два.
Як розмахнуся — бризнуть роси,
Впаде до ніг густа трава.

Оце сінце! І що із того
(Коли виспівує кісся),
Що від роси штани вологі
І липне майка, мокра вся!

Все ширше ручка! Більші гони! —
Іду степами навпростець...
А сонце сушить піт солоний,
І гладить м'язи вітерець.

1960

* * *

Тут не треба пишних тостів,
Не потрібно і вина, —
Манять луки, кличуть в гості,
Пахнуть вічністю сіна.

Що за присмак! Що за трунок!
Неповторна, дивна мить!
І красуні поцілунок
Так, напевне, не п'янить.

Сік землі і чари літа,
Гук громів і ночі тиш —
Все в цім запахів злите,
Що не зразу й розрізниш.

А довкола — сизий простір,
Тоне в мреві далина...
Манять луки, кличуть в гості.
Пахнуть вічністю сіна!

1960

* * *

Щось вельми дивне коїться в природі
Примхливої осінньої пори.
Ще вчора був зелений колір в моді,
А нині всіх оранжевий скорив.

Оранжеві хмарки летять на сході,
Оранжеві бори — як прапори.
Уривочки оранжевих мелодій
Кудись несуть оранжеві вітри.

Це осінь владно пензлем розмахалась.
Тікає лист в яруги, на городи:
Йому цей модний колір — наче ніж.

І тільки я не піднімаю галас
І весело — русявий від природи —
Художниці моргаю: — Сміливіш!

1960

ЗАПОРІЗЬКІ НОЧІ

Юним в ніч таку не спиться:
Світлі вулиці, бульвари,
Наче б'є крилом жар-птиця,
Куда пір'я аж за хмари.

Наче велетень кресалом
Ударяє в чудо-кремінь
Чи кіннота мчитьс я чвалом—
І втікає з міста темінь.

Юним в ніч таку не спитьс я:
Світлі вулиці, бульвари—
То в ковшях буйнує криця,
То чаклюють сталевари.

Сяє небо до світання
Над Дніпровою сагою...
Викликаєм на змагання
Білі ночі над Невою!

1960

* * *

Хліба запнулись мревом, як габою...
Шафрановим зробивс я їхній шовк.
Стоїть затишс я, наче після бою.
Нащо он жайвір — навіть він замовк.

А бій тут був. Посіви буря била,
Кушпелила Дажбогові в лице.
Перед людьми й стихія відступила!
Тут кожен колос каже вам про це.

Ось він підняв зерно своє тужаве.
Лише поглянеш — сумніву нема:
Він може бути символом держави,
Що на плечах історію трима.

Ще день чи два — і ріки зерен-крапель
Заллють токи, як повінь у маю...
Ти, спіле поле, схоже чимсь на прапор,
Що вицвів у жорстокому бою.

1960

* * *

Лівий берег скучає за правим —
Просьте в гості прийти...
А над містом зведися заграви,
Мов червлені щити.

Скоро буде їх видно ще далі,
Бо на кожнім щиті
Повелителів гордої сталі
Імена золоті.

Бачу, бачу твій труд подум'яний,
Сталеварів сім'я.
Недарма твоя Дошка пошани
На півнеба сія!

1960

* * *

Це вже весна. Вона бурюльок піки
Наставила повсюди, ніби хоче
Стару зиму сполохать. Це вона
На річці лід у друзки потрощила,
Немовби танцювала там у парі
Із вітром-парубійком гопака
Чи полечку. Нарешті, це вона
Збудила в лісі пролісок, і він
Спіднизу стука пальчиком манюнім
В холодну ляду снігову: — Це я,
Весни розвідник! Відчиніть! —
Весна...

1960

ВІЗЬМІТЬ МЕНЕ ПІДРУЧНИМ!

*Знатному сталевару
«Дніпроспецсталі» Віктору
Бізеву і членам його бригади,
яка в рецензії на книгу «Родичі
сонця» заявила, що вважає ме-
не членом свого колективу.*

Не поетом, не вчителем — учнем
Я прийду в сталеварську сім'ю...
Ви візьміть мене третім підручним
У чудесну бригаду свою.

Я про славу, признатись, не марю,
Знаю: вища оцінка для книг,
Якщо друзі вогню — сталевари —
Тепло руку потиснуть за них.

Дайте ж з вами і я біля печі
Попрацюю хоча б кілька діб.
Попрацюю і визнаю, до речі,
Що таке сталеварський ваш хліб.

Вірю, потім я, сівши до столу,
Буду більше старатись щораз,
Щоб від вас не почути ніколи
Неприємне слівце «віршомаз».

Буду завжди з вогнем нерозлучним,
Всю любов у рядки переллю...
Тож візьміть мене третім підручним
У чудесну бригаду свою!

1961

* * *

До столу письмового знов не вдалось мені сісти,
І щезли думки, як у мареві моря шаланди...
Чи ж маю я право сьогодні і пити, і їсти,
Якщо я даремне, без діла весь день проваландав?

Простіть мені, руки, натруджені руки робочі,
Що я не приніс вам з шанобою віршів ужинок.
Прийдіть на підмогу, замріяні зоряні ночі, —
Я буду трудитись — яке тут спання і спочинок!

Забуду про втому, шукатиму слово, як зерно,
Відкину пусте, як шахтар відкидає породу.
На нашій стежині, звичайно, бувають і терни,
Та що колючки їх, коли ти на службі в народу.

Їй-право, дрібниця — хтось визна тебе чи не визна,
Лиш був би ти вірний землі, своїй матері-нені.
Нахтнення приходить в особі твоїй, співвітчизник.
Не буду я спати. Не буду. Спасибі, нахтнення!

1961

* * *

Не рік, не два шукав, шукав тебе я всюди
І часом був, здавалось, близько до мети.
То погляд бачив твій — мов жар сипнеш на груди,
То пісню чув і знав, що то співаєш ти.

Я вірив, що знайду. Я уявляв, їй-право,
І лоб високий твій, і юний стан гнучкий,
І навіть голос твій... Так у своїй уяві,
Напевне, бачить зодчий дім майбутній свій.

Крізь дні й степи вела мене любов до тебе,
А щоб в дорозі я не збивсь на манівці,
Вогнем твоїх очей горіли зорі з неба,
Мов коси, шелестіли русі пшениці.

І ось ти є, любов, моя дружино й пісне.
— Як ти мене знайшов? — шепочеш ти мені.
Я просто мав портрет із тебе, тільки, звісно,
Він не в альбомі був, а в серці, аж на дні.

1961

ОСІННЄ

Дісталосся літу! Комбайни косили,
А осінь прийшла — підпалила його.
Дощі, мов пожежні, гасили-гасили,
Та тільки роздмухали більший вогонь.

Вогонь той поповз, перекинувся на квіти,
На тьмяні бори, на задуманий сад.
...На дубі, як урночки з попелом літа,
Жолуді сумно висять.

1961

* * *

Ми з тобою по стежині
У степи ясні виходим...
Мила, жайворонок нині
Буде нам екскурсоводом!

Його пісенька крилата
Нас вести за обрій буде:
— Йдіть за мною, молодята,
Покажу я все і всюди!

Покажу, де з головою
В хліб пірнаю, наче в купіль,
Де жита стоять стіною—
Підпирають неба купол.

Покажу, де квітне гречка,
Де струмочок — мов сопілка,
Де хова своє гніздечко
Хитра-хитра перепілка,

Де вітрів усіх квартира,
Де беруть початок весни...
Дяка жайворонку щира
За екскурсію чудесну!

1961

* * *

Летить бджола, гуде: «Дзу-дзу, вперед!»
Задивишся на неї мимоволі.
Її не спиниш, бо у неї мед,
По крапельці назбираний у полі.

Даремне грядка квіти простягла,
Даремне манять барвами городи —
До рідних сот спішить мала бджола,
Несе нектар — поезію природи.

Отак і я у щасті чи в журбі,
Не в силі почуттів своїх збороти,
Спішу до вас — мов бджілка, далєбі, —
Щоб їх відкласти у серця, як в соти!

1961

* * *

Славу́та горнеться до греблі,
Він їй (чи це здалось мені?)
Цілує перса білі, теплі
І миє ноги кам'яні.

А гребля, мов не помічає,
Дроти у далеч простяга —
У степ, де з краю і до краю
Зелена котиться юга.

Колись ковильний, сивуватий,
Він нині колосом шумить...
Ну хто красуню звинуватить
За те, що хоче степ любить?

1961

* * *

Замовк мотор комбайна за селом,
І стало тихо-тихо, як у вусі...
Вітряк прощально помахав крилом.
Кому? Я й сам сказати не беруся.

Можливо, серпню, що вже рушив прич,
А може, грозам, теплим, ніби груди,
А мо', він просто сон струсив із пліч,
Бо свіжий хліб молоти людям буде?

Та вмить злиняв чомусь блакиті шовк,
І на душі так тоскно раптом стало,
Неначе не мотор в степу замовк,
А серце літа битись перестало...

1961

Любов — ніби вічний вогонь,
Що ділям ми в спадок залишим.
В промінні кохання твого
Стаю я немов красивішим.

Від цього кохання і ти
Аж сяєш, на зіроньку схожа.
Я вірю: й до сонця дійти,
Як треба, воно допоможе.

Із ним навіть трім ніпочім.
У нім наша звага й здоров'я.
Навіки щасливий той дім,
В яким все зігріте любов'ю!

1961

* * *

Є моря, що пахнуть чебрецями
(Воду їх не спробуєш на смак).
Я люблю, люблю їх до нестями,
Хоч і не моряк.

Море це ви також полюбили,
Як хоч раз були у полі ви.
Там встають прапрадідів могили,
Наче острови.

Там прибій не мовкне й на хвилину
З ранньої-преранньої весни,
Й по шляхах з дівчатами машини
Линуть, мов човни.

Там весь день звучать пісні-гагілки,
Ніби море з радощів співа.
Там на хвилі пада перепілка —
Чайка степова.

Море це до крихітки, до денця
Сонечком просвічене ясним.
Небо ж, як вітрило велетенське,
Майорить над ним.

1961

* * *

О, рідна ниво! Ти вночі не спиш:
Тут кожен кущик, кожне стебельце,
Щоб швидше вирости, стають навдобики
Та все увишень тягнуться чимдуж.
Коріння ж їх ворушить грудوماхи,
Прохромлює пласти брунатнозему,
Вгризається все далі в ґрунт — шукає
Навпомацки вологу силодайну
Й по стовбурцях жене її угору,
Туди, де в пелюшках лежать зернятка,
Неначе малюки у сповитку...

Це — той же труд, важкий, солодкий труд:
Без нього колос не налетіть зроду,
Не подарує нам своїх перлинок,
Що викохані сонцем у натхненні,
А може й геть засохнути на пні...
О рідна ниво! Ти вночі не спиш —
Все трудишся. А вранці йдем у поле —
Хліба навкруг під променем ряхтять.
То не роса на них — то краплі поту.

1961

* * *

Завжди нестямно рада цій картині
Моя сільська до крапельки душа:
Кирпатий місяць верхи на хмарині—
Немов хлопчак, що осідлав лоша.

Легкий туман з левади випливає,
Неначе бідий парашутний шовк.
Де ж соловей? Чому він не співає?
Чи, вечором вчарований, замовк?

Заснув вітрець, нюхнувши м'яти-рути,
Не б'ють хвостами щуки у ставку.
Й за десять верст, їй-богу, друзі, чути,
Як хтось десь цмокнув дівчину в шоку.

1961

СОНЯШНИК

Лиш небо останню поглинуло зірку,
Проміння так щедро осяяло шир,
Що соняшник жовту свою безкозирау
У щирому захваті збив набакир!

У груди зелені свої по-моряцьки
Шорсткими листками-долонями б'є.

Як жаль, що ушкварити «яблучко» хвацько
Дебеле коріння йому не дає!

1961

* * *

Збирає день із ночі подать —
Зірки у пелену згорта...
В цей час братан у степ виходить,
Де хліба грива прегуста.

По колосках веде рукою,
Неначе гладить синів чуб.
Зернятко з білою лускою,
Мов срібло, пробує на зуб.

А скрізь — настільки стачить зору—
Іще зелені колоски
Лан підніма, як піки, вгору—
Стрічає засуху в штики.

Торкнеш колінчасту стеблину—
Бринить вона, немов струна.
Вона струнка, бо в цю хвилину
Її ще ноша не згина.

Лиш сік по ній біжить, пульсує,
Живить у колосі зерно.
Коли людське тепло відчує,
Як швидко важчає воно!

...Ще не раз це буде, знаю, —
Вкусивши хліба, мимохіть
Я брата свого згадаю,
Що на зорі в хлібах стоїть.

1961

* * *

Ніч, під корінь підкошена фарами,
Сумно сльози сузір'їв роня.
Йдуть комбайни — все парами, парами—
З-під коліс вибігає стерня.

І багато у тім символічного,
Що пільма відступає, зника.
Знать, робити там темряві нічого,
Де проміниться праця людська.

А зерно в кузовах ходить колами,
Пахне вільгістю, хлюпа в борти.
Упади сюди зірка — й ніколи вам
У пшениці її не знайти.

Рокіт-пісня несеться просторами —
Не Миньківського хор завітав?

...Сходить місяць, червоний від сорому, —
Знову зміну, як видно, проспав.

1961

* * *

Як бритва, бомба чи коса —
Жіноча трепетна краса.
У ній щось надприродне є —
Вона вражає, в серце б'є,
А серце важко лікувать —
Про це не варто забувать.

Як бритва, бомба чи коса —
Жіноча трепетна краса.
Неначе вольтова дуга,
Вона крізь серце пробіга
І за одну коротку мить
Кохання може спопелить.

Як бритва, бомба чи коса —
Жіноча трепетна краса.
Але її не бійся ти,
Як маєш вірності щити.
Об них зламаються списи
Щонайбуйнішої краси!

1961

* * *

На позолочених вервечках
Повисла місяця колиска...
Ще тільки вечір, а в колиці
Вже день росте, вірніш — доньочок.

Ще буде ніч. Питьмавокрила,
Вона всю землю вкриє тінню,
Але дістати до колиски
Не зможе ніч. Як кажуть, дзуськи!

Лиш вітерець майовий теплий
Злетіти може до колиски,
Гойдне її уліво, вправо
Чи то коточка пресливає.

А день-малюк і не скучає.
Ще б пак! У нього, як ні в кого,
Сто тисяч забавок-дзвіночків—
Зірок великих і маленьких.

І він росте. Знай, ручки й ніжки
По-богатирськи простягає,
Так що стає йому тісною
Колиска місяця на ранок.

Тоді, усміхнений, хупавий,
Він опускається на землю,
Похмуру нічку прогання
І сяє сонцем для людей...

1961

* * *

К.

О ні, не давай мені серце на схов—
Воно ж не п'ятак.
Я вірю в твою незрадливу любов,
Вірю і так.

Я знаю, для серця твого навесні
Ця хмільність гаїв.
Я знаю, для нього складає пісні
Сто солов'їв.

Для нього зірками, як маками степ,
Яскрять небеса.
Для нього любистку пахіття густе
Й травня яса.

Для нього, для чистого серця твого,
Всі ваби земні.
Чи ж можу я сам замінити його?
Звісно, що ні.

На волі ж твоя хай міцніє любов
І цнотно сія.
О ні, не давай мені серця на схов,
Ладо моя.

1961

* * *

Навіть квітку жаль мені зірвати,
Що зі мною тихо розмовля:
Ти ж мені не мачуха, а мати,
Змалечку полюблена земля.

Воду в джерелі не скаламучу,
На чебрець в степу не наступлю,
І не тільки яблуньку родючу —
Навіть кущ борщівнику погляю.

Гурт черешень на дніпровім схилі,
Грива жита і гречок розлив
Дорогі, до болю рідні й милі,
Ніби сам я сів і садив.

Кожен лист шаную і приємлю,
Кожну грудку серцем обігрів.
Ось чому тебе ревную, земле,
До зірок, до неба, до вітрів.

Ворогам не дам тебе топтати,
Твій барвінок не поточить тля...
Ти ж мені не мачуха, а мати,
Змалечку полюблена земля!

1961

* * *

Чорнявий вечір завітав на землю
Із нічкою чорнявою під руку.
Стемніло так!
Ні місяця, ні зір.
Та я іду — побачення у мене.

Побачення!
Мене чекає мила —
То що для мене темрява густюча?
Я шлях знайду: веде мене любов,
Мов компас найвірніший,
Незрадливий.

«Любов — сліпа».
Хто вигадав подібне?
А я скажу — любов видюща, зряча.
Вона частенько нас веде в житті,
Коли ніхто, здається, не допоможе.

Вона видюща!
Це ж вона нам часто
Дає можливість бачити нечесних
І відрізнять, де недруг, а де друг,
Де егоїст,
А де — товариш вірний.

«Любов — сліпа». Та не повірю зроду!
Ось зараз на побачення іду я —
Навкруг п'їтьма така, хоч в око стрель,
Та я знаходжу шлях
Безпомилково.

Любов мені показує дорогу.
І я кричу каштанам: — Не трудіться,
Гасіть свої ліхтарики-свічки:
Я і без них
знайду свою кохану!

1961

* * *

Мелькнула в дверях, мов язик маляти,
До блиску надраена пальцями клямка,
Виходить бабуся стара із хати
І щось беззубо тихенько плямка.

Тремтять її руки, сухі, старечі.
Поріг зависокий черкають ноги.
Від печі до сонця, від сонця до печі —
Така у бабусі тепер дорога.

На призьбі години сидить безмовно.
Мов сонях, чоло поверта до сонця.
Весняний промінчик ляга любовно
На сиве волосся — тонкі волоконця.

І штаство її утішає хором.
Сумирний Рябко примостився збоку.
А я відчуваю пекучий сором
Від того, що ще — молодий, нівроку,

Від того, що маю гарячу кров я,
І мисль у роботі, і серце в русі...
Візьміть хоч краплину мого здоров'я,
Моеї молодості, бабусю!

1961

* * *

В моїм селі поетів кілька тисяч,
Не всі, щоправда, пишуть на папері,
Бо їм найбільший аркуш малуватий.
Тож перевагу віддають землі.

А що натхнення їм не позичати—
Те кожен знає. Вийдіть у поля —
Немов поеми, колосяться ниви.
Баладами здаються лісосмуги,
Сади шумлять, неначе цикли віршів,
А на баштані зріють перші дині,
Немов октави, круглі. Й соняхи
Сонетами устали понад шляхом.
Так ось вона, поезія труда!
Її створили білоцерківчани.

Щораз перед поетами такими
Ніяковію я, бо відчуваю,
Що на папері я зробив так мало,
Порівняно із ними. Слава їм!

1961

* * *

Співає жайвір над окопом,
Мов срібло силле без кінця.
Бджола манюнім стетоскопом
Квіток вислухує серця.

Під ніс гуде собі, радіє:
— Здорові всі, квітучі всі! —
А поруч — гривою рудіє
Вусатий колос у росі.

Вітрець війне — він ворухнеться
І знов замре, неначе жде —
Ось-ось боєць в землі прснеться,
Ілечима дужо поведе,

На ноги стане, витре лоба:
— Еге, та скоро вже й жнива!
Душа солдата-хлібороба
Сама, як жайвір, заспіва...

Так жито жде й сумує стиха:
Невже він вмер? Не може бути!
Прислухайсь: диха! Диха! Диха! —
Його дихання всюди чуť.

Воно — у шелесті тополі,
У вітрі, в шурхоті землі.
Солдат лише приліг у полі,
В його пахучому теплі.

Дарма гада дурний осколок,
Що поквитався із бійцем:
Осколок той давно вже колос
Із рани вийняв корінцем.

Вставай же, вое-побратиме,
Вже твій синок солдатом став.
О, ні, не владна смерть над тими,
Хто за життя життя віддав.

1961

ДОЛЯ

Пам'яті мого діда Захафа

Іскри сиплються клубком.
Міх зітхає. Горна спалах.
Дід стоїть і мологком
Вибива, як на цимбалах.

Залізниччя він, як віск,
Гне, витягує, кромсає
Ще й мугика щось під ніс,
Мов дитину колисає.

В вусах усмішка тремтить.
Але присмагли сиві брови.
Всяк вгадає, що в цю мить
Дід Захар кує підкови.

А підкова ж — як струна!
Тільки раз поглянуть досить,
Щоб повірить, що вона
Може щастя в дім приносить.

Не жалів підків мій дід.
Їх частенько люди брали
Й до одвірків і воріт
Вухналями прибивали.

Щастя ж дід і сам не мав,
Тільки знав нестатки, голод
І про все це забував
Лиш тоді, коли брав молот.

От видовисько було!
Пригадавши молодецтво,
Дід прадавнє ремесло
Перетворював в мистецтво.

І коли б хто попрохав—
Після двох ночей недремних
Він би й чорта підкував,
А не те, що бліх нікчемних!

А довкола — аж гуло,
Бо нерідко у суботу
Йшло до кузні все село
Глянуть дідову роботу.

— Із талантом чоловік! —
Говорили всі про діда.
(Мабуть, внук його повік
Шани схожої не звіда.)

Славна доля ковалів!
Діда вже давно немає,
Та, почувши дзвін підків,
Кажуть: труд його співає!

1961

* * *

Давно складаю оди сталі я,
Та це не означає, ні,
Що біла трепетна конвалія
Чужа-чужісінька мені,

Що за садами, оболонями
Не ждуть мене хліба рясні
І сонце теплими долонями
Мене не пестить навесні.

Люблю, як сніг кінчає сходити
І диха парою земля,
І влад кують на кузні одуди,
Немов глузують з коваля.

Я чую добре і на віддалі,
Як рута шепчеться в дворі,
Як юні півники на сідалі
Деруть горлянки на зорі.

Я не забув, по світу ходячи,
Як Берда хлюпа у корчах,
Як солов'ї — поетів родичі —
Над словом б'ються по ночах.

І що б мій недруг не подейкував,
Я ні від кого не таю,
Що не гудку, а соловейкові
Я перевагу віддаю.

Це те, що маю й вічно матиму,
В душі, мов скарб, нестиму в даль...
За це мене не ревнуватиме
До тебе, земле, навіть сталь.

1961

* * *

У сонця що не промінь, то і пензель.
Бери й пиши! Тим більше, є на чому—
Йому до послуг неба полотно.
Дарма, що блакитнаве, а не біле.
А втім, для чого небо, коли осьде
Свої сувої розгорнуло поле.
Здається, можна сотні панорам
Таких, як Севастопольська, створити!
У сонця що не пензель, то і промінь...
Гей, сонце, не соромся, признавайся,
Твої це пензлі міняться, ждучи,
Поки тебе натхнення потурбує?
Це ж ними, як справжнісінький художник,
Ти ниву всю фарбуєш в жовтий колір,
А потім ще й підводиш золотим,
Лишивши лісосмуг зелені рами?
Або ще обіч шляху степового,
Де маки поніждивались на ніжках,
Червоним розцяткуєш, щоб здаля
Скидався він на рушничок чудовний!
А ще я бачив ранком, як ти, сонце,
Узявши пензель, від роси вологий,
По обр'ю писало слово «мир»,
І степ увесь читав його по буквах...

1961

* * *

Душа — не цитра, а бринить,
Зачувши дотик тепловію...
Мені шкода — цю дивну мить
Я описати не зумію.

Вирують в серці почуття,
Неначе рій, з дороги збишись...
Земля сміється, мов дитя,
В колиці сонця опинившись.

Шумлять і піняться струмки,
Лоскочуть їй відталі груди.
Землі ж, напевне, й невтямки,
Що вже морозів більш не буде,

Що скресла крига на ріці
Й, весну стрічаючи жадану,
Листочки, наче прапорці,
Вже скоро викинуть каштани.

Душа — не цитра, а бринить...

1961

* * *

Сталь любить вірність. Мо', звучить це фразою
Красивою, але ж це так. А ти?
Прийшов у цех і весело розказуєш,
Що у контору вирішив іти.

На хліб легкий тікаєш — постачальником.
Ще й хвалишся, прийшовши до печей:
— Там сам для себе буду я начальником.
Там, майте на увазі, не пече.

Живи, як кажуть, в ногу з циркулярами.
Можливо, навіть матиму печать! —
Хихикаєш. Та що це з сталеварами?
Чому спідлоба дивляться й мовчать?

В очах у них зневаги скільки й осуду!
Здається, вибухнуть — лише торкни.
Ти достеменно знаєш сам із досвіду,
Що діло — швах, якщо мовчать вони.

Ти хочеш, щоб скоріш було з цим кінчено.
Та ось підходить кремез-бригадир:
— Ти не турбуйся, — каже. — Піч — не дівчина:
Скучать вона не буде, дезертир!

Тебе назад в бригаду ми не кличемо.
Однак затям собі, що це не жарт:
Хто зрадив сталі, колу робітничому,
Той навіть слова доброго не варт.

1961

ДОМНА

Ще вчора гордо між сестер стояла,
Палючі іскри чвиркала убік
І, мов школярка, горновим зухвало
Показувала полум'я язик.

Робітникам пихато говорила:
— Які ви, леле, німічні, смішні!
Я — мов вулкан. Я — велетень, я — сила!
А ви тут хто? Ви служите мені.

Сьогодні домну на ремонт спинили.
Мовчить вона, мов зціпила уста.
Висять безсило труби, наче жили.
Стоїть холодна, смирна і пуста.

Не кліпають її кармінні вічка,
Не б'є жарінь, неначе із сопла...
І домна стала нижчою з незвички,
І жалісно благати почала:

— Простіть мені, простіть, молю вас, люди,
Не мучте. Я загинути боюсь.
Вдихніть мені вогонь життя у груди.
Ви — велетні. А я — ніщо. Здаюсь.

1961

* * *

Ще грім дріма,
Розлігшися на хмарах,
Неначе на м'яких пуховиках,
І вітерець не зна, з якого боку
До нього підступити,
Щоб збудить.
Такий дивак!
Сміліше дій, вітрисько!
Вже бачиш он — земля
Кругом пошерхла,
Потріскалась від спраги — простага,
Мов руки,
Стебла злаків найрізніших
У небо. І Дніпро мов постарів,
Відкривши зору лисини обмілин.
Ще грім дріма...
Іще бджола на квітці
Роботу і не думає кінчати—
Збирає мед в малесеньку торбинку
Й туде щось задоволено під ніс.
Ще горобці,
Не вірячи прогнозам
На дощ,
Самі собі в пилюці теплій
Душ влаштували — хай хоч саморобний,

Зате купатись можна досхочу!
Ще грім дріма...
Та він проснеться скоро,
Захоче м'язи сонні розім'яти
І переверне ночви із водою.
То буде дощ,
Він буде!
А поки що
Говорять люди радісні: — Запахло
Дощем!

1961

* * *

Колосок, ти — пісня ниви,
Нею складена в теплі.
Тож співай, шуми щасливо
Про цілющий сік землі.

Колисай зерняток гронця,
Щоб повніли в сповитку.
В них злилися краплі сонця,
Краплі поту і медку.

Шелести про шир просторів,
Пах степів і піль красу.
Шелести про те, як зорі
Вранці падали в росу,

Як від грому даль кололась,
Відкривала грозам путь...
За одне прошу я, колос, —
Ти про руки не забудь.

Руки тих, що степ орали,
Засівали навесні,
Тих, що ниву надихали
На такі, як ти, пісні.

1961

* * *

Прокадайся, музо-нене, —
Сонце промінь посила...
Я не хочу, щоб ти в мене
Білоручкою була.

Йдімо ж в поле, на простори.
Адже в нас одна судьба
З тим, хто сіє, з тим, хто оре,
З тим, хто жне густі хліба.

Хай болять з незвички м'язи,
Мліють руки молоді, —
Головне, щоб ти ні разу
Не лукавила в труді.

Щоб ти гурту не цуралась,
Працювала гаряче
І в гайочок не ховалась,
Якщо сонце припече.

Будуть в тебе вірні друзі.
Що ж до слави... скромна будь.
Гірш немає, якщо музу
Білоручкою назвуть!

1961

* * *

Якщо б на небі сонця не було,
Чи перестало враз воно світити,
Я знаю — на землі його б могло
Тепло людського серця замінити.
Тоді б вклонялись серцю трави й квіти,
До нього б сонях повертав чоло,
І сад до нього б тяг з плодами віти...
Якщо б на небі сонця не було.
Ні, сонце є — летить золотокрило.
Йому, либонь, ніколи не згоріти.
І все ж сказати хочеться мені:
Не забуваймо: серце -- теж світило,
Воно повинне сяяти і гріти —
Воно ж самому сонцеві зрівні!

1962

* * *

Якби це був лиш тільки сон! Якби!
Трясе планету, наче в лихоманці:
Над нею ледь не кожної доби
Отруйні устають протуберанці.
В землі перевертаються гроби,
І я гадаю ввечері і вранці
Про тих, що садять атомні гриби, —
Чи варварам не з'їли серце пранці?
Чи в них сердець і зовсім не було?
Лиш капшуки, щоб жовч у них носили?
Плането рідна, ти не хмур чоло —
Цього замало. Ти напруж всі жили
І так трусни плечем, щоб занесло
В сузір'я Пса їх! В тебе стачить сили!

1962

* * *

Сто замків з воріт космічних знявши,
Випускаю зорі із-за ґрат.
А вони всміхаються, узнавши,
Що Павла Поповича я брат.

Сивий всесвіт нашорошив вуха:
Це ж людина йде на повний зріст!
Кинув я на Місяць капелюха,
Потримав Ведмедицю за хвіст.

По Шляху Чумацькому босоніж,
Як по стежці росяній, бреду.
Ти куди, Пегасе, Рибу гониш?
Хай сія в Лисичок на виду!

Зорі, ніби крем'яхи, в долонях
Підкидаю, стерши з них іржу.
Схочу — вирву Вегу, наче сонях,
І в сузір'ї Діви посаджу.

Дам Близням зоренятка круглі,
Андромеді — Ліру піднесу,
А Змію жбурну вниз, у джунглі,
Бо псує нам космосу красу.

Будуть зорі падати під ноги—
Я зберу, великі і малі,
І до ранку вимощу дороги,
Що ведуть від неба до землі.

1962

* * *

Які дива чинить земля уміє!
Ось тихо догоря на клумбі айстра.
Хто не погляне — з подиву німіє:
Не квітка — чарівливий витвір майстра.

Вона цвіте, велично-сумовита,
А на душі — святешно і годинно...
Якщо така земля талановита,
Ти мусиш бути генієм, Людино!

1962

* * *

У веснянім гомоні
Із гніздечка сонечка,
Наче птиці, промені
Линуть у віконечко.

Впали барвним килимом
На столі, ослінчику,
На папері білому,
На пері — на кінчику.

Бавляться, попискують,
Кличуть за вікно мене.

...Я цей вірш дописую
Не пером, а променем.

1962

ОЧІ МАТЕРІ

Вам, далекі, доводилось чувати:
Дитину хтось на вулиці несе,
А люди кажуть: — Викапана мати!
Ті ж в неї очі, брови, ніс — усе!

— Як добре це! — тоді сказати я хочу. —
Це ж матерям дарунок до пуття
За їх любов, за їх тривожні ночі
І муки в час народження життя.

Нехай, зміцнівши й вирісши, дитина
Своїх батьків продовжує політ,
Нехай очима матері святими
Вона зорить на наш прекрасний світ!

1962

* * *

Спішіть надивитись на яблуні:
Вони так недовго цвітуть.
Весною-красунею зваблені,
Спішіть вирушати у путь.

Спішіть рідну ниву засіяти
І більше дерев посадить.
Спішіть подружити, помріяти
І руки свої нетрудить.

Серця захистіть од ворожого,
Паліть, викорчуйте зло.

Спішіть більш зробити хорошого,
Щоб потім не пізно було.

1962

***

Мені здається часом, що у жовтні,
Як птиці, квіти теж летять у вирій,
В країні теплі. Ніби журавлі,
Трикутником шикуються й летять
Волошки, маки, проліски, жоржини,
Тюльпани, айстри, лілії, троянди,
І нагідки, й дзвіночки, і ромашки.
Вони летять на захід опівночі
І, замість пісні тужної із неба,
Їх аромат на землю опадає.
Куди летять і де зимують квіти —
Не знаю я. Одне мені відомо,
Що навесні, як тільки стане тепло,
Вони до нас вертаються: на клумби,
На луки, на галявини, балкони.
Вертаються, щоб запахів ізнову —
Терпких, щемливих, лагідних, цілющих —
Позичить у коханої землі.

1962

* * *

Самі того не помічаючи,
На цій планеті все ми любимо,
Від крихти ґрунту починаючи
До вогнебарвних фресок Врубеля.

Не вбить ні градом, ні морозами
Троянду нашої любові.
Ми цілий світ у серці носимо
І світ новий прийнять готові.

Він у душі — мов у люстерці.
І це, нівроку, символічно:
Адже в усім, що носим в серці,
Самі ми будем жити вічно.

1962

* * *

За вікнами — весна зеленопера,
А тут — нестерпні болі, хоч кричи.
Занили знову рани в комбайнера,
А скільки їх — попробуй, полічи.

Занили знову рани у солдата,
Бувалого сержанта-гармаша.
— Либонь, на дощ, — говорить сива мати. —
А дощ — це добре! — лагідно втіша.

Дарма ж матуся згадує прикмету:
Ще дощ чи буде— те ніхто не зна.
А син... Він просто прочитав газету,
В якій рядки обвіяла війна.

1962

* * *

Немовби й не було ні бід, ні зол—
Земля вся стала ніжною і доброю.
Це ранок, як заправський дискобол,
Червоне сонце виметнув з-за обрію.

Зійшло! І колосок струсив росінь—
Нащо йому намисто, коли сонячно?
І за кущами, як вовчиця, тінь
Забігала розпачливо, безпомічно.

Зійшло! Цю вість, злетівши у блакить,
На музику покласти жайвір пробує.

Зійшло! Й здалось — розгладилися вмить
Всі зморшки на обличчі хліборобовім.

1962

* * *

Хвала природі — вдатній породілі:
Який деньок сьогодні привела!
Немов бурштин, іскряться спілі-спілі
Черешні на околиці села.

Теплінь така стоїть, що ув артілі
З дахів пливе бурульками смола.
І світяться наскрізь берізки білі,
Неначе із слюди вони чи скла.

Вперед поглянеш — лан побрався з даллю,
Поглянеш вгору — ніби не блакить,
А баня, вкрита синьою емаллю.

Скрізь повно дзвону. Думаєш в цю мить,
Що все на світі зроблене з кришталю
І все від сонця дотику дзвенить.

1962

ЛЮДИ З ДВОМА СЕРЦЯМИ

Є молоді, а є вже навіть сиві.
А очі в них такі ясні, красиві!

В дзвінкий деньок по вулиці квітчастій,
Мов боячись своє розхлюпать щастя,
Вони повільно, обережно ходять.

Їх перехожі поглядом проводять,
В якім повага і любов без тям
До цих людей — людей з двома серцями.

Чому з двома? Вам дивним це здається?
У них під серцем друге серце б'ється.

— Тут-тук, тук-тук, — мовляв, чекайте, люди,
Я незабаром теж до вас прибуду,
Щоб клекотіти гнівом чи любов'ю,
Щоб зігрівати світ своєю кров'ю,
Щоб битись влад із вашими серцями.

Цілую руки вам, майбутні мами!

1962

* * *

Що є безсмертного на світі,
Так це весна, її краса:
У ручаєві, в гromі, в цвіті
Вона щороку воскреса.

Та як! Весною геть залиті
Земля, і води, й небеса...
Либонь, глухі цієї миті
Щонайдзвінкіші словеса.

Вони знецінені в ці дні,
Коли Дніпро їй салютує,
Лама крижини, мов скляні,

І нива стежку їй гаптує,
І кожен з нас в душі готує
Найбільше місця їй — Весні!

1962

ЩАСТЯ

Коли б у магазинах продавали
Його на метри, літри чи кіло, —
Я думаю, що черги б не стояли
І що ажіотажу б не було.

Ну, звісно, інший — надто хто жвавіший —
Напхав би його зопалу в мішки,
Але чи був би з того щасливіший,
Я не скажу. Бо швидше — навпаки.

Сидів би він удома, склавши руки
Й посипавши на щастя нафталін.
І від нудьги страшенної й розпуки,
Напевно, скоро б збожеволів він.

А щастя на полицях в магазині
Лежало б розфасоване роки.
Над ним дзижчали б мухи в павутинні
І повзали «щасливі» павуки.

А продавці, узявши в руки щастя
І показавши заводське клеймо,
Кричали б нам: — Беріть же, хай вам трясця!
Це перший сорт! За безцінь віддамо!

І що ж? В одвіт ми б тільки усміхались
І поспішали б у свої цехи —
Там нас верстати, блюмінги заждались,
Звідтіль до щастя нам лягла шляхи.

Бо щастя — це не те, що в руки дасться
Синицею чи навіть журавлем.
Ні, щастя тільки те приносить щастя,
Що — як фортецю — приступом берем!

1962

* * *

Серце — червоний клубок почуттів.
Мушиш його розмотати:
Другу — любов свою, ворогу — гнів,
Пісні — насагу віддати.

В серці людському доволі добра —
Щедрим будь всюди і завше.
Жаль, коли хтось молодим помира,
Серця клубок не почавши.

Зовсім безслідно ідуть в небуття
Ті, що людей не любили,
Ті, що клубок берегли все життя
Й цілим взяли до могили.

Людам чуття мого серця ясні:
Ними, либонь, я багатий.
... Тільки б не вмерти раніш, ніж мені
Вдасться клубок розмотати!

1962

* * *

Таке, либонь, повік не кане в Асту
І зроду не забудеться людьми:
Загальмувавши надшвидку ракету,
На незнайому зірку зійдем ми.

І ві меча, ні бомб не буде з нами
(Будь проклят, хто йде в гості із мечем!),
Ми тільки пісню, складену батьками,
В усі світи з собою понесем!

1962

* * *

Скрізь море й море... Пахне моря культом,
Однак нічого проти я не маю:
Воно у парі з сонцем, наче скульптор,
Людські тіла у бронзу одягає.

Тож і не диво, що в цю купіль ласки
Ідуть дорослі й діти, як додому.
Тут з хвиль щодня виходять, мов із казки,
Богині із пугівками профкому.

Скрізь море й море... Хто його опише,
Коли воно під берегом хлюпоче,
Бо це ж воно здоров'ям вічним дише
І роздає його усім охоче.

Мовляв, беріть!.. Застрівся Ай-Петрі,
Легенди моря наслуха півострів...

Давайте, люди, будем завжди щедрі,
Як наше море. Адже це так просто!

1962

ШОЛОХОВ

Час невблаганний. Аж тріщать паси —
Так розкрутив маховики епохи.
І вже його проси чи не проси —
Не уповільнить біг отой нітрохи.

А жаль. В станиці знову солов'ї
Свої нічні затіяли змагання.
Заглибившись в рукописи свої,
Про тих співців забудеш до світання.

А вранці скажеш: — Ви простіть, малі,
Що я не слухав. Чесно вам признаюсь:
Мережачи листочки на столі,
Лише до свого серця прислухаюсь.

...Від люльки дим тече, а не летить,
Сіда на вуса інеєм, не тане...
Цікаво знать, де плаває в цю мить
Твій корабель уяви, капітане?

Ось твій тоннаж. Стоять за томом том,
А кожен з них — на серці ряд відмітин.
І видиться: герої за вікном
Зібралися, ну просто цілий мітинг.

Про се, про те гуторять козаки,
Упевнені, що скоро їх запросиш,
Неначе в дім, в нові свої книжки, —
О, скільки їх ти ще у серці носиш!

Спливає ніч... Вже скоро сонце в дім
Загляне — сторінки погаптувати...

Спокійний Дон, ні хвилечки на нім,
Та шум його усій землі чувати!

1962

ОБЕЛІСКИ

Всюди обеліски з сірого граніту...
Скільки під собою доль вони таять!..
Всюди обеліски — по усьому світу,
Наче грізні знаки оклику, стоять.

Вслухайтеся, люди, як кричать стоусто
На усій планеті брили кам'яні:
— На землі нас нині стало дуже густо,
Та ще більш солдатів впало на війні.

Матері за ними ще і досі тужать.
А вони, упавши на розриту твердь,
Вірили безмежно, що життю послужить,
Людськості послужить їхня рання смерть.

Вірили солдати: це останні жертви.
Тільки мир і щастя будуть після них...

Люди, обеліски ставлять не для мертвих —
Обеліски ставлять для живих!

1962

Петро Ребро — почесний мартенівець «Запоріжсталі». «Посвячує» його в сталевари знатний металург країни Єгор Проскурін.

Вечір поезії в Запорізькому швейному об'єднанні.

БОРИСПІЛЬ

Сосни марять шугнути ракетами в київське небо.
Очевидно, ввижається їм огневий космодром.
Тут заспівують лайнери пісню, Бориспіль, про тебе,
А кінчають її десь аж там, за бузковим Дніпром.

Пісня їхня коротка, та довго ялини
Їм вдивляються вслід з-під голчастих долонь.
Гордим птахом себе почува тут людина,
Що ж до птахів — вони заздрять людям, либонь.

Гул моторів — як швидкостям приспів,
Літаки — мов куплети пісень...
Часто снишся мені ти, Бориспіль,
Хоч у тебе я був тільки день.

Сняться кедри лапасті,
Літаки в вишині...
Космонавтівське щастя
Зрозуміле мені!

1962

* * *

Осколками неба розсипався дощ —
На теплі долоні запилених площ.

На шапки-покрівлі, на горді дуби,
На коси дівочі й клоц'ячі чуби.

Розсипався — й зник. Тільки блиск та роса,
Та вмитого міста ранкова краса.

Та з піснею мчать по шляху ручаї.
Ні, не ручаї, а міські солов'ї!

1962

УКРАЇНА

Україна... Вік це ймення
Буде піснею звучати.
Україна — це натхнення,
Це — полів стобарвні шати.

Це — мелодій щедрі звуки,
Це — Славути теплий подих,
Це — Мамає дужі руки,
Сталеварів гордий подвиг.

Це — зірки, що з нами поруч, —
Ми самі їх засвітили.
Це — Загида, це — Попович,
Це — земля, від роду мила.

Це — нетлінний стяг свободи
У краю боїв козацтва,
Ясні зорі, тихі води —
Наших душ святе багатство.

Україна... Вже це ймення
В дзвонах віку віддається.
Україно, рідна няня,
Добре хай тобі живеться!

Всім до серця твоя врода,
І пісні твої, і танці.
В будучину йдеш по сходах
Найновіших гідростанцій.

Цю ходу нікому в світі
Зупинить повік не вдасться:
Ти ще будеш на орбіті,
На орбіті свого щастя!

Тож виспівай солов'їно,
Калиново-яблунева,
Кароока Україно —
Мати й донька Кобзарева!

1962

* * *

У кімнаті рояль. Він забутий всіма.
Просто так він стоїть серед меблів — для меблі.
По-старечому тихо в куточку дріма.
Благо — поруч висять батареї, ще теплі.
За вікном же — вітрила весна підніма,
Виринають з сніжку деревця тонкостеблі.
Дніпр на radoщах панцир холодний лама —
Скалки льоду летять аж до вікон від греблі.

Там — життя. Тут — рояль у пилюці стоїть,
Мов чудесна, ніким не прочитана книга.
Скільки бур і громів у собі він таїть!
В нім живе дух Бетховена, Штрауса, Гріга...

Де ж ви, руки? Скоріше рояль розбудіть —
Хай ця тиша розтріснеться в хаті, мов крига!

1963

* * *

Чи лине в небі наш супутник,
Чи летіє пісня з-за дібров —
У всьому бачу я трикутник:
Сталь, хліб насущний і любов.

Незримо він єднає душі,
Яким жадані на віки
На стягах, вежах, на оружжі
Із сонця куті колоски.

В них— цнота малъв, і домен майво,
І дух землі, що тлін зборов.
Ці три кити наш день тримають:
Сталь, хліб насущний і любов.

Я славлю цей трикутник, друзі,
Бо там не візьме серць іржа,
Де поріднилися в союзі
І праця, й розум, і душа.

Його ми оплатили кров'ю,
Бо він — основа всіх основ,
Бо сталь — то міць, а хліб — здоров'я,
Ну, а любов — то є любов.

1963

* * *

Дружині

Час меле дні, і зорі, наче мливо,
На наше осипаються вікно...
Ти, певно, і не знаєш, що красива,
А я ж це знаю вже давним-давно.

Тобі лиш варто ворухнуть бровою —
І міць мені вливається до рук.
Живу я щастям зустрічей з тобою
І боєм несподіваних розлук.

Ти — мій кумир, моя снага і змога,
Ти — сонячне проміння нескупе...
І то не дивно, що я вірю в бога
І в той же час... обожнюю тебе.

Йдемо удвох, закохані й щасливі,
П'ємо у парі трунки вогняні...
Ти, певно, і не знаєш, що красива,
І цим іще дорожча ти мені!

1963

* * *

Щоб пісні криці литись задушевно
І в печах не згасав натхнення жар,
Пильнує за мартеном ніжно й ревно
До чорноти засмаглий сталевар.

Бувають в нього успіхи й невдачі,
Та не бува байдужості в душі,
Тому й металу струмені гарячі,
Неначе магма, рвуться у ковші.

А він — вогняр — стоїть, як в ореолі, —
На плечі іскор сиплеться емаль...
Від зіткнення вогню й людської волі,
По-моєму, народжується сталь.

1963

* * *

Зима прийшла і вибілила землю,
Неначе білий аркуш простелила:
Мовляв, будь ласка, весно-поетесо,
Приходьте і пишiть своє лібретто!

Весна не забарилася, струмками,
Немов рядками віршiв, розписала
Весь велетенський аркуш. А за нею
З'явилися композитори-громи.

І написали музику таку,
Що до самої осені звучала.
Природа ж цілий рік аплодувала
Зеленим листом і просила «біс!».

1963

* * *

Над хатами півмісяць угорі
Гойдається, мов для зірок колиска.
Поважно, мов з роботи косарі,
Ідуть в село корови з пасовиська.

Ідуть додому Зорька, Манька, Лиска.
Чекають їх у кожному дворі.
Ось-ось заграє, зашумить, заблиска
Вино степів у синьому відрі.

Нема для мене кращих вин на світі.
Ні на які його не обміню!
В нім сік землі, буяння первоцвіту,

Снага і шал зеленого вогню.
...Ідуть корови, дякуючи літу,
Його розпречудесному меню.

1963

* * *

З даху синьо закапало
На вікно, на поріг.
Сонце промені-скальпелі
Заганя в білий сніг.

А зима огризається,
Бадьориться, не спить —
То на річці сковзається,
То калюжі засклить,

То повіє — з антрактами
(Вимітає кутки),
То у стилі абстрактному
Розмалює шибки.

Не здається, кістричиться,
Йде з весною на бій,
Тільки дуже не личить це
Їй, бабусі старій.

1963

* * *

Здавалось би, давно відомі факти
І для гризот це зосім не причина:
Між велетенських зоряних галактик
Планета наша — крихітна мачина.

Летить вона по завченій орбіті,
Мов порошок, сонцем осіянна,
І те, що ми із вами є на світі,
Не знають, певне, навіть марсіяни.

Але... чи слід журитися, поети?
Хай інше непокоїть нас усюди:
То не біда, що в нас мала планета.
Біда, що є на ній маленькі люди.

1963

ДОНБАС

Тут вволю потрудитись любить всяк.
Тут клімат не для ледарів і трутнів.
Не знаєш ти, який у праці смак,
Якщо не знаєш ти шахтарських буднів.

Над шахтою щоніч горить зоря—
І це не примха, це не випадковість:
У поросі обличчя шахтаря,
Але завжди ясна у нього совість.

Я тільки раз побув у цьому краї,
Але Донбас причарував мене:
Він пів-Вітчизни серцем зігриває,
Хоча воно у нього й кам'яне!

1963

РОБОТА

Хто там ремствує знов на клопоти,
На щоденні труди-турботи?
Та, по-моєму, навіть роботи
Заіржавіють без роботи!

Люди ж — навіть міцні, нев'ялучі --
Засихають на пні без діла,
Бо ще плодить життя міщаняче
Трутоносну черву-бацили.

Ті бацили у все в'їдаються,
(Не чіпають хіба що шкіру) —
Й цвіллю думка людська вкривається,
Й кров втрачає температуру.

Ті бацили страшніші шашеля:
Точать мозок людини, душу.
Вірний захист для серця нашого —
Щит роботи і шабля духу.

Мруть бацили, якщо окропите
У труді їх гарячим потом...
Так, по-моєму, навіть роботи
Заіржавіють без роботи!

1963

* * *

То ніч була, яку й назвати нічю
Язик не повертається. Над полем
Вона стояла, ніби наречена, —
Ясна-ясна. Здавалося, що сонце
Ще не зайшло і дивиться впівока,
Сховавшись за дерева. У повітрі
Витало стільки запахів предивних,
Що я, як городянин, розгубився
І вже не міг про щось абстрактне думать,

А тільки пив — і пив усім єством
(Легенями, очима, серцем, тілом)
Повітря ночі — і не міг напитись!
У нім були зерна нового запах,
І солодощі липового меду,
І терпкість терну, й соняшників дух,
І гіркість полину, і чебрецю
Жагучий присмак. Тут, здавалось, пахло
Усе: і ґрунт, і небо, й зорі, й тиша...
Про тишу ту уявлення не має,
Хто не бував у полі уночі, —
Вона дзвінкуча власним безгомінням,
Вона густа прозорістю своєю,
Вона красива... Навіть цвіркуни—
Нащо вже плем'я вкрай непосидюче—
І ті замовкли, вражені красою,
І перестали дуги скільки сили
В свої гучні сопілки саморобні.
Та ніч була одна. Та я. О ні,
Ще місяць був. Та й, власне, не один —
Тієї ночі їх була тьма-тьмуща:
Один лежав на хмарці угорі,
А десять тисяч долі. Просто дивно,
Чому вони не вийшли на орбіту
І на землі лишилися? Напевно,
Огудина ворсиста їх тримала.
Ну й кавуни! Лобасті, білобокі,
Вони в степу розсіювали сяйво,

Яке удень вбирали спрагло в себе,
Коли їх сонце в літеплі купало.

Чи не від них було так ясно в полі,
Що дід Гаран, баштанник сивобровий,
Ще здалеку побачивши мене
І привітавшись, спитав: -- Чекай-но,
Ти не Павла Захаровича син?
...То ніч була.

1963

ТОПОЛЯ

Милує зір бушмену баобаб,
На пальму змалку молиться араб.

А я люблю тополю у степу,
Що в парі з хлібом п'є землі рону;

Що перша в полі сонце зустріча
І здалеку нагадує меча;

Що жовкне на вітрах, мов колосок,
Зате ланам від неї холодок;

Що взимку часто мерзне в самоті
(А це багато важче, ніж в гурті);

Що, мов антена, зводиться в зеніт —
Сузір'ям посилає наш привіт;

Що образом України розквіта
Для того, хто Шевченка прочита!

1963

* * *

Стали каштани навдибки,
Вечір до вікон приріс.
Місяць притиснувся до шибки
Так, що розплющився ніс.

Зорі у нього з-за спини,
Юрмлячись, дивляться в дім.
Чуєте? Голос дитини
Вперше лунає у нім!

1963

* * *

Як ми любимо квіти! Вони, мов сузір'я земні,
Скрізь розсіпані, — жовті, червоні, лілові, блакитні.
Розцвітають, не знаючи, що їм судилась за доля.
Так, не знають вони, але зовсім це їм не байдуже.

Їм хотілося б вік майоріти на грядці чи клумбі —
Милувати нам око, вливати нам ніжність у серце

І тим самим пробуджувать в кожній людині поета.

А якщо їх і зірнуть, то дуже хотілося б квітам
У останню хвилину в вінку молодої яріти,
Чи в букеті, що буде піднесений гості чи другу,
Чи в руках космонавта, що вирушить завтра на Марс.

Мріють квіти про це. Одного тільки страшно не
хочуть —
Доживати свій вік на холодній могильній плиті.
Подивіться на квіти, почуйте німе їх благання:
— Люди, рідні, не треба, не треба хворіть і вмирати!

Заберіть зброю в тих, що жадають вбивати і нищити!
Зупиніть паліїв і закрийте дорогу війні:
Ми не хочем лежати на плитах холодних могильних!

1963

* * *

Ще в космосі господарі не ми:
Іще зірки залишені на себе —
Лиш першу стежку ми проклали в небо.
Вона іще не втоптана людьми.

Та вірю я — близька вже та година,
Коли на крилах генія стрімких
Помчить до берегів світів нових
Через провалля всесвіту Людина.

Ще вірю я: вона зіркам, що носять
Лише міфічні ймення, скаже: «Досить!»
Я не міфічна, я земним-земна.

Перейменую вас». І твердо вірю,
Що більшість із планет, зірок, сузір'їв
Одержить хліборобів імена!

1963

ВАСИЛЕВІ ЛІСНЯКУ
(З нагоди 55-річчя)

Наш час — не кінь, не втримать за оброті,
Проте цей факт не засмутить хай вас:
Тому, хто серцем завше у польоті,
Немає часу ремствувать на час.

Квітує небо віку волошково,
Зірки — як ордени на полотні...
Поки живе на білім світі слово,
Співцям не варто рахувати дні.

І хай на скронях інієво-сніжно —
Сніг тане від любові до людей:
У кого серце, наче проліс, ніжне,
Той і в сто літ співа, як соловей.

Ба, сонце шлях в заметах прокладає
Промінням, як лопатою, весні...
І вже в грудях, як ластів'яча згряя,
Пісні щебечуть -- крила дай міцні!

Крутіше ж вус! — вам кажуть нині друзі. —
Ще ваші струни молодо дзвенять.
Вам п'ятдесят і п'ять, а вашій музі
Довіку буде тільки двадцять п'ять!

1963

* * *

Я так хотів би відповідь знайти,
Чом жайворон лише тоді співає,
Коли, пірнувши в небо, з висоти
Він оглядає поле неокрає?

Чи, може, тісно пташці на землі,
А чи, коли співа (про землю, звісно),
Її саму угору на крилі
Все вище й вище піднімає пісня?

1963

* * *

Сині, сірі, карі очі...
Берегти їх ревне слід:
Через очі дні і ночі
Серце дивиться на світ.

Чи то брижиться озерце,
Чи стоять сади у сні —
Все це бачить, бачить серце
В перископи чарівні.

Бачить маки на окопі,
Сонця ружжя не скупе...
Не було б цих перископів,
Серце б вік було сліпе.

1963

НАРОДИЛАСЯ ДОНЬКА

Лише двома очима зроду
Дивився я на білий світ —
І на дівочу красну вроду,
І на каштанів теплий цвіт.
А так хотів би бачить все я,
Що здавна вимріяв, оснив:
Рясні сузір'я Єнисею,
Тугий прибій алтайських нив,
Паміру гори густо-сині

І ясність ладозьких ночей...
Яке це щастя, що віднині
У мене четверо очей!

Я руки мав. Та для людини
Це дуже мало — дві руки, —
Щоб класти весело цеглини,
Голубить в полі колоски,
Щоб малюків гойдять-чукикать,
На весіллях у бубон бить
І окунів важких — по лікоть —
В Дніпрі дрімотному ловить.
Щоб все задумане звершити,
Двох рук не вистачить-таки.
Як зразу стало легше жити:
Чотири маю я руки!

Я серце мав. Одне-одненьке.
Попробуй-но вмістити в нім
Пісні, що їх співала ньенька,
І шемріт листу, й травня грім,
Вмістить не тільки болі віку,
А й все, що любе, весняне, —
Нема кінця йому і ліку,
А серце, братику, одне.
Воно повинно бити в груди —
Йдемо на свято чи на герць...
Який же я багатий, люди,
Адже у мене — двоє серць!

1963

* * *

Я обожнюю ранок: попереду — день!
Як багато ще можна зробити —
Посадити дерев, написати пісень,
Нанести своїм друзям візити.

Вечір — ні, не люблю: точать душу думки,
Розпинають її, наче бранку, —
Те не встиг, те прогавив... Так пройдуть роки!
Знову жду, як амністії, ранку.

1963

ТРИНОГИ

Вони постаріли, а стали чомусь іще вищі.
На них я і зараз ще бачу, здається, матусю:
Вона, мов жарини, збира пломеніючі вишні
І кидає в фартух, і згадує батька у тузі.

Він сад цей садив («Хай синочкам утіхою буде»),
Триноги зробив (бо він вірив, що виростуть вишні).
Уже його внуки тут тишу настоящу будять,
І служать їм сад цей, і служать триноги колишні.

Над батьковим ліжком схилилися трави у росах,
І півника гребінь ліловий цюлітєчка в'яне.
У сивім садочку, що вже тридцять літ плодоносить,
Я бачу триноги — немовobelіск дерев'яний.

1964

ЛЮДСЬКА МОВА

*Читаючи промови
деяких заморських
дипломатів*

В ній рокіт прибою і шерехи трав,
В ній радість, і розпач, і захват, і гнів...
Вогонь Прометей нам із неба дістав,
Хто ж мову украв у всевладних богів?

Напевне, боги лютували, скупі,
На землю громи послали в той день...
Були б ми без мози німі і сліпі —
Ні «здрастуй» сказати, ні скласти пісень.

Так будь же безсмертною, мово людська, —
Природи-праматері нашої дар!
Будь ніжна, весела, сувора, дерзка,

Холодна, як лід, чи гаряча, мов жар, ---
Одне я прошу, закликаю, молю:
Ніколи в житті не слугуй палію!

1964

* * *

У поета серце зверху — не в грудній воно клітині,
Не захищене од вітру, кпинів і образ.
Все йому ляга на серце, як і будь-якій людині,
Тільки все його вражає дужче в сотні раз.

Крають серце людські біди: і хвороби, й чвари, й зради,
Та поет не жде спокою — йде щодня на герць.
Ой ти, доле нерозумна! Що б було поету дати
Не одне маленьке серце, а хоч сотню серць!

1964

* * *

Це завше свято — сніжок надворі...
Усе довкола — в цвіту черешні...
А ми музичність несем у зорі,
Такі святешні, мов нетутешні.

І вся земля — як одна ромашка,
І сонце сяє, немов валторна...
В таку часину повірять важко,
Що є на світі неправда чорна.

А вірять треба, а вірять мусим,
А забувати не маєм права.
Серцям — не спати, не спати — музам:
Зима розмотує білий прапор.

1964

СТРІЛИ

П. Вороньку

Вірші линуть із серця у світ,
Наче з лука оперені стріли.
Ті — у ціль попадають як слід.
Інші — мимо, дивись, полетіли.

Стріли, стріли, співучі рої,
Вам вражати людей — не мішені.
Ми метаємо стріли свої
У високі хвилини натхненні.

Тільки б дума жила дніпрова,
І кружляли над квітами бджоли,
Тільки б душ молодих тятива
І не слабла, й не рвалась ніколи.

Чи ти сивий поет, чи юнак —
Хай завжди буде лук безвідмовним.
Хай довіку місткий сагайдак —
Твоє серце — тих стріл буде повним!

Бачу: стрілам назустріч ідуть
Кучеряві серцями і чуйні.
Хай же стріли їх наші минуть,
Якщо будуть ці стріли отруйні!

А якщо в них сердечності шал,
А якщо в них обоження лету,
Хай вражають вони наповал!
Що ще можна бажати поету?

1964

ВЕЛИЧАЛЬНА П. ПОПОВИЧУ

Вогні, палайте! Труби, гостя славте!
Тікай хоч і до полюса, зима!
Поповича — героя-космонавта —
Сьогодні Запоріжжя обійма!

Дуб запорозький зашумів у вітті,
Струснув віки і гостя привітав:
— Вже сім століть, як я живу на світі,
Але таких козаків не видав!

Я знав Сірка, Залізняка, Богдана,
Кінебаса я знаю, Лободу,
Але такого ще, як ти, титана,
Ні, не було у нашому роду!

А місто — помолодшало неначе,
Звело півсотні димарів-трембіт:
— Ласкаво просим, зоряний козаче,
На землю трудових і ратних битв!

Це тут розквітла слава Дніпрельстану,
Це тут Славута в парус греблі б'є,
Звідсіль колись січовики султану
Відправили посланіє своє.

Того листа вже знає вся планета, —
Він радує і веселить усіх.
Той лист, як триступінчата ракета,
Доніс до нас гучний козацький сміх!

Лист недарма згадали ми козацький.
Нехай сьогодні недруг пам'ята:
Син козака Павло Попович хвацько
У космосі дописував листа!

Йому сама Венера усміхалась
І шепотіла ніжно: «Сину мій...»
До нього справжні зорі залицялись,
Та він лишився відданим земній!

І ось тебе ми міцно обіймаєм.
І нам здається в цей суремний час:
Ти схожий на Гіталова, Мамає
І — трішечки — на кожного із нас.

Це ти, здається, зводив у натхненні
І греблю, і десятки корпусів,
А нині сталь зварив таку в мартені,
Що з заздросців наш ворог окосів!

А ще ж співак який ти! І для тебе
Найбільші в світі зали замалі,
Бо не на сьомім, а на сотім небі
Співав ти пісню отчої землі!

Малеча простяга тобі долоньки,
Жде в гості кожне місто і село.
На всій землі батьки синам (і донькам!)
І досі ще дають ім'я Павло.

Тебе, як сина кривного і друга,
Вітає сонцесмагий Дніпроград:
— Живи сто літ, наш славний козарлюго!
Злітай сто раз у космос і назад!

1964

* * *

Добре, що ми маємо талант
Вірності у щасті і в журбі!
Ти — кареатида, я — атлант:
Ми любов тримаєм на собі.

Ця приємна ноша нелегка:
Можна упустить її й розбити.

Та коли в руці лежить рука —
Жить любові! Довго-довго жить!

Ми її, як скарб, в житті несе́м.
Вдвох несе́м — не ділим пополам.
І, повірте, люди, з кожним днем
Цю любов нести все легше нам.

Не тому, що меншають чуття
Чи із нас хто серцем охолов —
А тому, що ми — без каяття —
Людям роздає́м свою любов.

1964

* * *

Бурульок дзвін чи ксилофон це?
Чи хто діткнувся до струни?
Це золоті куранти сонця
Б'ють час народження весни!

У кожна вулицю, завулок
Їх бій ранковий долина,
І вже душа гуде, як вулик,
І мрія парус напина.

Дюркоче жально на дорозі
Студеність синьої зими.
І, зачудовані, на розі
Вже чує́м запах безу ми.

І віра стука нам у груди,
Що завтра вибруниться віть,
Що більше сивих зим не буде,
Що буде лиш весна дзвеніть,

Що світ добра по вінця повен,
Що в морі сонця і тепла
Пливе Земля, немовби човен,
У царство щастя, а не зла.

1964

* * *

Леле, де це все взялося?
Хмари, гуки, блискавки!
День, як глечик, розколовся
На барвисті черепки.

Ніч ввірвалася по обіду
З громом, вихором, дощем.
Як тобі, каштане-діду,
Попід листяним плащем?

Розлилася прохолода,
Мов із диво-рукава.
Нежива й жива природа
Всі клітини обмива.

По землі в'юнки побігли
Навперейми, навпрошки.
Дощовиці в ночви встигли
Назбирати всі жінки.

А вже потім знову цілий
І червоний, як вогонь,
День з'явивсь — помолоділий
І не склеєний, либонь!

1964

* * *

Про прапор нам мовить колір,
    Про вітер — дуби нахилені,
Про ниву — стозерний колос,
    Про сад — наливні плоди.
Про пташку нам мовить щебет,
    Про море — вали намилені,
Про пісню — хороше серце,
    А про людину — труди.

1964

* * *

Любімо тих, кого ми раз полюбимо,
Адже найщасливіший той, либонь,
Хто вік несе у серці — не розхлюпує—
Одну любов.

Не заздрім тим, хто сім разів одружувався,
Адже той найубогіший, либонь,
Хто проміняв на сім любовок-друзочок
Одну Любов.

1964

ЗАПОРІЗЬКИЙ ДУБ

Над ним іще стріли бентежно ячали, як птиці,
А нині, як стріли, ракети шугають в zenіт.
Він — мовби місток не з граніту, не з пламеню-криці,
А той, по якому віки йшли, стираючи літ.

Жолуддя туге, як діток, він купає в промінні
І, мов колискову, шепоче рядки із легенд.
Можливо, і кулю земну він трима на корінні,
Немов парашут, що розкрилив смарагдовий тент?

О, скільки громів тут кінчало життя самогубством!
А скільки світанків гніздилося у кроні його!
Над селищем сивим, над часом і навіть над людством
Стоїть він, піднявши на вітах зелений огонь.

Од того вогню в полі колос повніє і важча,
Теплішає кров, що пульсує в високих дротах,
Бурштиняться вишні і сталь щиродзвониста краща,
Й планета юніє з цілунком Дніпра на вустах.

На нього крайнеба ляга, як на плечі Атланта,
Гудуть, мов хрущі, над його верховіттям зірки.
Дуби Придніпров'я, а нумо у шерехи станьте!
Він, гетьман чубатий, воліє оглянуть полки.

Чи є іще порох? Чи волю шанує нащадок?
Чи панцир листви не обчухраний вітром епох?
...Зіжодились люди. Приносили в жертву ягнятк.
Йому, а не богу, бо він був для них — наче бог.

1965

* * *

Він вірші дегустує, як вино,
Прицмокує, облизується навіть.
В поезію залюблений він? О,
Якщо любов це, що ж тоді — зненавидь?

Ні, вірші — не вино, а швидше кров —
Яриста, силодайна, незмертвіла —
Щоб у людини був певнішим крок,
Щоб молодість не полишала тіла.

А надто — серця! Ода чи сонет —
Вони тепло розносять кожним словом.
Поет — це донор (якщо він поет),
Що кров дарує хворим і здоровим.

Від неї аніякого пуття
Лише для нищих і пластмасолобих.
Для інших же дає вона життя,
Звеселює природний кровообіг.

Цю кров безлітно людськість береже,
Несе в собі, не тринькаючи всує.
Кров Пушкіна, Шевченка, Беранже
У венах новочасності пульсує.

1965

* * *

Дарма, співають в мене очі
Чи в них боління запеклось,
Але щодня, але щоночі
Назавше я втрачаю щось.

Світання усмішку дитячу,
Цтонливу синь коханих віч
Уже я завтра не побачу,
Уже це втрачене навік.

Ще милий погляд заіскриться,
Ще ранок златно зацвіте,
Але ніщо не повториться:
Все буде те і вже не те.

Так в суєті, у щасті, в горі,
У балачках, у праці, в сні
Втрачаю я, як небо — зорі,
Чуття, і думи, і пісні.

Втрачаю все, усе втрачаю,
І над усе мені шкребе,
Що зовсім я не помічаю,
Як я втрачаю і себе.

1965

* * *

Вдень зірок не видно. Це не значить,
Що зірок немає взагалі.
Зможете ви легко їх побачить,
Як Земля опиниться в імлі.

Так і люди. Їх серця промінні
Краще ви відчуєте тоді,
Коли вам затьмарять збрій тіні,
Коли ви опинитесь в біді.

1965

* * *

Сонце пахне в січні морозенком,
В лютому — озонністю снігів,
В березні — синь-проліском тоненьким,
В квітні — тлумом-повінню з лугів.

Сонце пахне в травні тминоцвітом,
В червні — соком вишень і суниць,
В липні — медом, соняшником, літом,
В серпні — щемом скошених пшениць.

Сонце пахне в вересні плодами,
В жовтні — рутгям, поспіль золотим,
В листопаді — дощовими снами,
А у грудні — роком молодим.

1965

* * *

Відкриває ніч пухнаста —
У місяця серце тенька...
Хто зовсім не має щастя,
Той мріє хоч про маленьке.

Облишили зорі пастись,
Вчаровані ранку ликом...
Хто має маленьке щастя,
Той думає про велике.

Вже промінь по небу шаста,
Малюючи день гротескно...
Хто має велике щастя,
Той марить про велетенське.

А сонце зійшло віясте
І роси співає з рути...
Ніж мати маленьке щастя,
Вже ліпше нещасним бути.

1965

* * *

Хай ще не вмерли на світі прикроці,
Він молодіє, нівроку, кращає.
Кращає! Взявши землі у пригорщу,
Я розмовляю з далеким пращуром.

Сонцем голублений, шаблями рубаний,
Став він сьогодні, либонь, чорноземом,
Нотами Лисенка, фарбами Врубеля
І космонавта блискучим розумом.

Пращур живе у солодкому колосі,
Оду складаючи богу Ярилу.
Чую в Славутича дужому голосі
Предків вусатих і пісню, й силу.

Дуб, що захмар'я розсунув шатами,
Живиться їхнім натхненням, думою.
Їхня бентежність шаліє в атомі,
Їхня снага у дротах пострумує.

Яблука гарні, як намальовані, —
Це ж уречевлені мрії прадіда.
В травах гіркучих — труди горьовані,
В хвилях солоних — сльоза нерадісна...

Грудочку, пензлем безлітним мічену,
З благоговінням тримаю в жмені я:
Може, це очі красуні-дівчини?
Може, це серце бояна-генія?

Очі, скажіть же, чи ви зустрілися
З поглядом ніжним мого прапращура?
З горя дочасно, мабуть, спинилося
Серце Гомера із Наддніпрянщини.

Земле отецька, цвісти і пахнути
Вічно тобі, бо засіяна правдою.
Нам же трудитись і в небо прагнути —
Жити за себе й за наших прадідів.

А як нащадки години квітної
Схочуть нам вдячне сказати слово,
Хай розмовляють з землею рідною, —
Ми їх почуємо обов'язково!

1965

У цвітінні, мовби в піні,
Яблунева сторона.
Вся у білім, по Україні
Наречена йде — Весна!

Як гілок — пісень-гагілок:
Всі віншують молоду.
Прикипіли до сопілок
Соловейки у саду.

Грім підборами ударив —
Аж креснуло! От так па!
Геть розщедрилися хмари —
Кожна срібло розсипа.

Тільки б'є Весна в долоні --
І вже золото ле згори,
І, мов коні на припоні,
Заклякають враз вітри.

Лиш тумани — мовби гриви
Жаскооких вороних...

Я ж стою, мовчу, щасливий,
Ніби я і є жених!

1965

КЕТЯГИ ДНІПРОГЕСУ

З ночі — одні лиш клаптики:
Сниться світання плесу.
Здрастуй, моя галактико, —
Кетяги Дніпрогесу.

В сьйві стежина горбиться,
Сьйво тополі місяць,
Де Запоріжжя й Хортиця —
Наче Земля і Місяць.

І за дуби, до обрію
Щогли крокують хвацько.
Щедрою, вельми доброю
Стала земля козацька.

Там, де ходила колами
Тирси студена піна,
Соняшник марить бджолами,
В колосі зріє пісня.

Там, де славуття падало
Скелям на смаглі спини,
Чешуть блаватне прядиво
Лопатами турбіни.

Де ж сіроманці квилили —
Заграв густе осоння:
З наших артерій вилились
Краплі вічного сонця.

Їм не тьмяніти злякано —
Плинуть в майбутть без весел...
Здрастуй, моя галактико, —
Кетяги Дніпрогесу.

1965

* * *

Слава — не плаття: вона не потрібна на виріст.
Слава — не свита з чийогось чужого плеча.
Слава отруйна, вона небезпечна, як вірус,
Для того, хто скромності панцир навіки втрача.

Слава надмірна пригнічує більш, ніж огуда.
Крадена слава свинцем осідає в крові.
Слава іржава, якщо не у праці здобута.
Слава кульгава, якщо ви душею криві.

1965

ПОЕТИ НЕ ВМИРАЮТЬ

Пам'яті В. Сосюри

У цих словах така незвичність,
Аж кров холоде: «Вмер поет...»
Але ж поет — це син твій, вічність,
Сурмач твій, речник і повпред!

Поет — це правда, котрій любо
З ясними римами дружить.
Чи б'є мороз, чи лє, як з луба, —
Йї в чеснім слові завше жить.

Поет — це пульс епохи, врода,
Йї цнотливість, чистота.
Огнем поезії природа
Йому крізь серце пророста.

Німа для інших і незрима,
Вона із уст його луна,
І огляда його очима
Свою довершеність вона.

На те й народжений, щоб жити
І не старітися сливе,
Поет живе у тлумі жита,
В калинній парості живе.

Він — іскра цвіту, сонця, раю,
Який безсмертний на землі...
Поети тільки ті вмирають,
Що не родились взагалі.

1965

* * *

Повірте: я його не видумав —
Він, мій Дніпро, живе в мені.
У ньому видимо-невидимо
Перлин поезії на дні.

Я відчуваю, як він вергає
Важучі лопаті у дум,
Вливає в мускули енергію,
У спраглі вени — синій струм.

Своїм Дніпром ущерть наповнений,
Не йду — лечу у далеч гін.
То не біда, як раптом повинню
У травні розіллється він.

Я не боюся — я люблюся,
Коли він вийде з берегів.
Я за одне лише турбуюся —
Щоб мій Дніпро не обмілів.

Щоб не застоювавсь нітрішечки
І осокою не заріс,
Щоб горді лайнери — не трісочки —
Він на собі до моря ніс.

Щоб у здоров'ї, в силі-дужості
Дніпра котилися вали.
Й пороги старості, байдужості
Його спинити не могли!

1965

* * *

Синь спується,
Снить райна.
Серце б'ється
Українно.

Крилить птиця,
Пахне сіно,
Дзвонить криця
Українно.

Дніпр зоре,
Квітне пінно,
Завтра мріє
Українно.

1966

ОГНЕПОКЛОННИКИ

Над краєм, із легендами зарученим,
Не вицвіта вишнево-сизий німб.
Чи це не тут, над світляними кручами,
Тепер богів огнених справ Олімп?

Чи не вони, високі повелителі,
Роздмухують заграву до небес
Над плесами, блаватністю залитими,
Над див'ям на імення Дніпрогес?

Я бачив їх. Нічого надприродного.
Їх видає лиш усміх ув очах,
Смаглявість серед січня прехолодного
Та, може, лалідарність у речах.

А так — як ми: земні, прості, не обрані,
Звичайні-звичайнісінькі вони
І мріють, як і ми, аби на обрії
Не скалилась мертвотна тінь війни,

Аби сини зростали в сонці й злагоді,
І в днині чулась радість — не печаль,
І на землі, де сяли шаблі прадідів,
Бурштинно пломеніла мирна сталь.

О прометеї, вибронзені спекою,
Осінені салютами доби,
Коли йдете з роботи ви проспектами,
Доземно уклоняються дуби.

І клекогять мартени, наче кратери.
Прудкі турбіни крутяться чимдуж,
І вдалині, над Хортицею-матір'ю,
Громів оркестри хвацько грають туш.

Зірки вгорі цвіркочуть, ніби коники.
Світ маковіє в маєві жар-птиць...
Хвала вам, земляки-огнепоклонники,
Приборкувачі лютих блискавиць!

1966

* * *

Цвіт опада, а мрія квітне вічно,
Не боячись ні спеки, ні грози, —
То вабить нас, то зазирає в вічі,
То віддалік показує язик.

І ми йдемо. До неї чи від неї —
Це потім стане ясно, не тепер.
Що? Сумнів ссе? Гудуть з натуги нерви?
Хто зрікся мрій, наполовину вмер.

І ми йдемо. Все пішки, пішки, пішки
(До мрії на коні не доскачать).
Не просто йдем, сховавши шаблю в піхви,
Ні, ми долаєм з боєм кожную п'ядь.

А в очі — ринь, а в груди — зайда-вітер,
А вслід — чортополоху свист і сміх...
Це добре — жити мрією, повірте,
Якщо вона не марево, не міф.

Це добре — шпарко, молодо, азартно
Щомиті приємувати до мети
І відчувать, що завтра і позавтра —
Із кожним днем — до неї важче йти.

* * *

Це архімудро і веледивно —
Справіку тепла кров у людини,
Тепла, як лігепло, тепла, як сонях
Чи як земля, коли йдеш босоніж.

Тьохкати веснам, буяти квітам,
Бути побаченням, бути дітям,
Колосу зводитись нам по груди,
Теплу бо кров мають в серці люди.

1966

* * *

Тьмазі Місяця мідь,
Як ніби то мідь навсправжки...
На серці вже скільки міт,
Що навіть подумать страшно.

Здається, кожен мікрон
Покраєний ними доценту,
Бо лється В'єтнаму кров,
Бо тужать руїни Ташкенту.

Бо марить отруйний гриб
Навік замулити сонце,
Бо світ од команд охрип,
Бо зле у лікарні доньці,

Бо сумно зорить з орбіт
Невиправдане вчорашнє...
На серці вже скільки міт,
Що навіть подумать страшно.

1966

* * *

Взяв світанок нічку на налігач
Та й повів до моря — не топити:
Хай, мовляв, умиється, красуня,
Бо така замурзана, що жаж!

А та ніч, здавен відома краля,
До води допалася знічев'я —
Змила зірочки, як ластовиння,
Й загубила місяця кулон.

Милася, купалась, хлюпосталась,
А коли на березі обсохла,
Люди здивувалися: ой, леле!
Виявилось, то не ніч, а... день!

1966

* * *

То тішусь, немов дитина: іще ж бо, мовляв, не вечір.
То йду, як прочанин, в завтра — вимолою гожу днину.
То лину душею в літо, що колосом защебече,
А то виглядаю осінь — її золоту путину.

То жду: новий рік розсипле сніжинок пухнасте скерцо,
То мрію: ось-ось від травня чуткі здетонують канни...
Отак у моєму серці, отут, під пругким реберцем,
Живе, я б сказав, одвіку, мов білка в дуплі, чекання.

Чекання святешно-світле, жагучо-неутолиме,
Чекання цнотливо-мудре, усміхнено-соромливе.
Чекання доброго діла, чекання свіжої рими,
Чекання теплого слова чи то озонної зливи.

Чеканням мій день прошитий, чеканням пропахли думи.
Воно мене вранці будить зозулями чи гудками.
Чекання нуртує в венах, неначе шаленство струму.
І сили мені потроює, й їх спопеля — чекання.

Для мене воно — і опіум, і найсолодший трунок.
Без нього незмога жити, як в космосі без скафандра.
Бо очі на сонце чекають, а губи — на поцілунок,
А руки — на працю-втому, а ноги — на звабні мандри.

Чекаю: останню бомбу на борони переплавлять,
Розтоплять північну кригу, приручать жаскі вулкани,
І виріжуть жовч сварливим, а пам'ятники поставлять
Лиш тим, що в житті ніколи тих почестей не чекали.

Чекаю — епоха вдячна для людськості мир народить,
І зорі над світом зійдуть палкі, як рукостискання.
І всі матері одержать від уряду нагороди,
Бо їм ліпше всіх відомо, що значить воно, чекання.

Хай доля не вельми пестить, хай всоте поти проллються,
Хай критиків стріли гострі над вухом пропіють тонко, —
Дідизни я не зречуся, від мрії не відступлюся,
Чекання ж я колисатиму, наче єдину доньку.

Позаду — шляхи все довші, попереду їх все менше.
Все більше секунд щасливих нечутно у безвість кане.
Я, мабуть, вже б збожеволів, коли б не було у мене
Того, що живе у серці, мов білка в дуплі, — чекання.

1966

* * *

Історики, ви фактом цим не гребуйте,
Тут, далєбі, закономірність є:
На місці пракозацької Нешкребівки
Столиця крицетворців устає.

Суремна, мудрочола, розузорена,
Здається, з лісні впливела вона.
Пригляньтесь-но, вона сягає коренем
В гніздов'я побратимів Богуна.

Не скажуть вам напіруси й пергаменти
Того, що я душею зрозумів, —
Концертний зал піднявся на фундаменті
Обвуглених козацьких куренів.

А де вітри носилися тарпанами
І де тарпани мчали, як вітри,
Завод під хмари пророста тюльпанами
В родючі придніровські вечори.

Над містом ніч, як скресла крига, плавиться
Й потоками в жаркі ковші біжить,
Бо дружать із вогнем запоріжсталівці,
Як їх прудивус-прадід вмів дружить.

Його жага дубовим соком піниться,
А сміх — із наших прискає очей,
Бо в наших венах предків кров проміниться,
Як наша кров у правнуках тече.

1967

ЗАПОРІЖЖЯ

Вогні гучать, вогні ячать, вогні звучать, як музика.
Вони мигтять, вони ряхтять, вони летять в майбутть.
Ми пал сердець до краплі їм, вогням, віддати мусимо, —
Ясніше наших мрій ясних нехай вони цвітуть.

Ніч за околиці втекла, сполохана, знеможена,
А з лука греблі навздогін — огненних стріл рої,
Турбіну руха не вода, а мисль, на труд помножена.
То Кобзарева яра мисль. Труди ж твої й мої.

Що й говорити, земляки, нам щасна доля випала —
Дідівську славу берегти й нести вікам осонь.
Тут зірка зірветься в ріку — сузір'ям з неї випливе,
Вилететься промінь у мартен, а витече — сто сонць!

Слабута м'язи розмина — луна за обрїй котиться.
Мов короггу здїйма завод — либонь, вдалася сталь.
Гойдає вітер на руках, як кобзу, острів Хортицю —
Безсмертя дума по дротах струмить щочасно вдаль.

У думі тїй пороги б'ють, бентежно шаблі блискають,
Димлять бекети, коні ржуть і шелестить терлич.
А потім — гупають громи, вишнево крешуть блискавки,
І виростає красень град, де клекстіла Січ.

Проспектів шир, сузір'їв шал і рідні й дорогі мені,
Козачок погляди п'янки ношу у серці я.
О Запоріжжя, у твоїм суворо-ніжнім імені
Веселка праці виграє і волі цвіт буя!

1967

***

Наші руки
не ослабли.
Кожне серце — мов набій.
... Що за звуки?
Дзвонять шаблі —
Кличуть витязів на бій.

Крешуть шаблі
не об камінь —
Об чуживські черепи.

Спека всюди тиче свій огнистий віхоть.
На чолі комбайнера залиша смагці.
А йому й байдуже: їхав би і їхав —
Це ж кермо врожаю в нього у руці.

Лийся, зерно, в бункер, пливь, відрадо, в груди,
Не змовкай, моторе, голосніш гуди,
Що земля ніколи боржником не буде:
Золотом червоним платить за труди.

І відчув комбайнер у собі поета,
І скотилась втома на мульті валки,
А йому на плечі, наче еполети,
Мальовничо впали спілі колоски.

1967

* * *

Уже сузір'я котяться до півночі:
Тарелю неба нахилає ніч.
Десь за кряжем вогні, як гребні півнячі,
А тракторист із ніччю — віч-на-віч.

У світлі фар земля святково міниться —
І бруниться наснага у душі,
І чешуть ниву скибочками місяця
Сталеві сяйнолезі лемеші.

Хтось в ресторані нічку цю протринькує,
А він в степу веде свого ДТ,
І видається вже рілля скоринкою
На хлібі, що гостям ви подасте.

Сон, мов кажан, довкіл кабіни шастає,
Та міцно важіль стиснуто в руках...
Здається небо нивою квітчастою,
І степ здається небом у зірках.

1967

* * *

День. Пасовисько. Сонце у зеніті
Спинилося нараз, як ніби в нього
Скінчилося пальне.

Проте не парко.
А глянеш на овець, що збились в купу —
Здається, навіть холодно. Махвюра,
Кудлатий пес, вмовив на лапи морду,
Заплющив очі, висунув язик
І тільки вухо сторч одне тримає.
А сам чабан, відклавши вбік гирлигу
І полину під лікті підігнувши,
Читає книжку. Спершу я подумав,
Що то якась ультрашпигунська повість
Чи про кохання щось. Та не вгадав:

У книжки назва дещо прозаїчна,
І в розмір не вкладається ніяк:
«Фізіологія сільськогосподарських тварин.
Підручник для студентів вузів».

1967

* * *

В зав'южну ніч і в ночі м'ясно-теплі
Не облітає Дніпрогесу цвіт,
Тут кожен так бентежиться на греблі,
Немов склада землі отецький звіт.

Хіба ж це гребля? Білогрудий лебідь,
Якому вічно в душу нам плисти.
А музика, вловима ледве-ледве,
Вона од хвиль чи ллється з висоти?

З турбінами у танці, гейби в герці,
Славута розходився, мов козак...
І зріє струм поезії у серці,
Бо серце — теж турбіна, як-не-як.

1967

ВОЛОШКОВІ СКЕЛЬЦЯ

Від глуму тополь і м'яти покликала хлопця криця,
Щоб сипать вогненну стружку під ноги йому щоранку...
У погляді пильнокарому сміх запорозький іскриться,
Мов зайчики від мартенів гарцюють-кружляють в танку.

Від нього, ще молодого, у захваті сталевари.
Жаргують: він має ключик від серця красуні-печі.
А він просто все розглядає крізь сині свої окуляри,
Сині, а не рожеві чи чорні, скажу до речі.

Хто йому дав ті скельця? Може, начальник зміни?
Подейкують: він характерник, цей повелитель сталі.
Життя тепер хлопець бачить наскрізь, до серцевини,
А не лише шкаралупу, а не лише деталі.

Тепер він у піч подивиться — криця як на долоні,
А на підручного гляне — душу побачить у нього.
От би усім ті скельця! Часом-бо ми в полоні
Зовнішнього, показного, тобто — не головного.

Хай в окулярах рожевих хизуються млосно-кволі,
Чорні — для жовчних типів (такі в них думки достоту).
Я ж буду вічно скельця славити волошкові —
Як березільове небо, як пісню про людську цноту.

1967

* * *

По купі хмар, неначе по ковадлу,
Хтось гамселить. Либонь, коваль Гефест!
Летять у боки блискавки сліпучі,
Немовби з тріском лущиться емаль
На бані неба. Він же без угаву
Невидимий свій молот піднімає,
І опуска.

...Коли ж відклав він молот,
І дощ ушух, і хмари розповзлися,
Він серед неба виставив для світу
Свою роботу — райдугу стоцвітну:
Мовляв, дивіться і скажіть одверто,
Чи лепська вийшла?

1967

* * *

У Мальме, в Каїрі чи в Делі,
На сірих асфальтах масних,
Я згадую раптом... жерделі,
Оті, що веснянки на них.

Не їсти. А тільки б дивитись
На їхній оранжевий шал,
В рожевому пламені вмитись,
Щокою відчутти овал,

Забути про сонні готелі,
Пройтись по стежинах в'юнких,
Де Берда, і хата, й жерделі —
Оті, що веснянки на них.

1967

СЛАВУТИНІСТЬ

Славлю славутиність —
Дужість і звагу,
Цнотяність, людяність,
Відданість стягу.

Славлю славутиність —
Ніжність і строгість,
Серця розкутість,
Мрії розлогість.

Славлю славутиність —
Рук променевість,
Помислів рутяність,
Духу крицевість.

Славлю славутиність —
Працю-невтому
І невідступність
Завше, у всьому.

Славию славутиність —
Віру прециру
У негідкупність
Сонця над миром.

1968

* * *

Словість, либонь, вам кожна наша хата,
Як колись навстріч зірчаточолим воям
Вибігали із дворів українчата
І не знали, що подіяти з собою.

Прехудющі всі, замурзані, кудлаті,
А сміялись! Бісенята, а не діти!
Дивина: у цьому пеклищі проклятім
Малюки не розучилися радіти.

Верещали, борюкалися завято
І качались на калачиках од щастя.
— Наші! Наші! — їх палали оченята.
— Наші! Наші! — серденята бились часто.

А сорочечки в хлоп'ят із плащ-палатки,
А пілоточки — геть видвілі, солдатські...
Кожен з них чекав живим додому татка,
Хоча горбилися скрізь могили братські.

І солдати, рудовусі ветерани,
Об яких зламали зуби смертні грози,
На часинку забували про всі рани
Й витирали рукавом сивуці сльози.

1968

* * *

Весь світ, здається, вохрою залито.
Лише рілля — неначе чорна туш.
Відшумувала ніба вже, а літо
Перебродило в жовтих колбах груш.

У небі сонце, мов забуте сито,—
Дарма на нього ти очей не мруж.
Земля, піднявши віти сумовито,
Готується приймать осінній душ.

Ось-ось злетять із неба білі мальви —
Земля одягне із нейлону шубу,
І зразу ж їй привидиться вві сні:

День тоне у смарагдовому майві.
Вона ж іде із Сонечком до шлюбу...
Це буде вельми скоро. Навесні.

1968

* * *

Той березіль дріма в душі у кожного,
Як пролісок під снігом неспроснутий.
А час же мчить вперед, неначе колесо,
Котре униз із пагорба штовхнули.

Турботами щоденними, буденними,
Ачей, не потривожать зроду сон цей
Ні білий січень з хугами студеними,
Ні красний липень з овіками сонця.

Весна — лише вона його розкрилює,
Вона — жива вода, цілюще зілля.
А втім, весна також бува безсилою,
Якщо душа не має березіля.

1968

* * *

Слава сонцю, що сіється з неба!
Та світила замало нам, люди,
Бо ще треба, ще треба, ще треба
Того сонця, що гріє нам груди.

Нам ще треба живлющого світла,
Що мозольні розсіюють руки,
Бо без нього б і врода не квітла,
І не повзались шелестом луки.

Нам ще треба високого сяйва,
Що дорожче від перлів коштовних,
Що і в тропіках навіть не зайве, —
Сяйво дружби сердець різномовних.

Нам ще треба, того треба сонця,
Що яріє у струмах любові,
В виноградних бурунється гронцях
Чи проміниться в матернім слові.

Того сонця, що зроду не знає
Ні затемнень, ні стоми-спочину, —
Отого, що завжди осяває
Ізсередини добру людину.

1968

* * *

Стає на серці ругово-травнево
Від думки, що життя — це не вертеп,
Що тільки-но заглядиш рідне небо —
Враз байдужієш до всіх інших неб.

Нехай на ньому хмар вали суворі
Чи перами лискочуть голуби,
Вдень і вночі свої ти бачиш зорі
І дах — навдивовижу голубий.

Ти бачиш сонця огненну крисаню
Й Чумацький Шлях в неонових огнях,
І тихий усміх донечки Оксани,
В якої скалки неба ув очах.

Од неба нам на душу мрійність плине
І золотом опада перга сузір...
На нього зоримо у ту хвилину,
Коли навіки наш тьмяніє зір.

Тому дарма — ти ніжний, наче лебідь,
Чи ти черствий, немов торішний хліб,
Не дай, не дай, щоб волошковість неба
З'їв атомний, мертвотно-чорний гриб.

1968

АВТОБІОГРАФІЯ

Благословенний канцелярський епос.
Скупий реєстр людських чинів і справ!
Утнули ж отаке: саможиттєпис —
Мовляв, родився, вчився, працював.

Я напишу (а там — хоч став печатку),
В обценьки дат затисну всі слова.
Життя не буде схоже на загадку,
Все буде ясно так, як двічі два.

Лише на аркуш глянь — як у люстерці
Службової драбини всі щаблі.
А де ж про те, що я ношу у серці?
Що маю я те серце взагалі?

Де сказано про радощі, про муку?
Адже не в датах, очевидно, сіль,
А в тім, як закохався я у музу
І як пізнав розчарування біль.

Як я старів, коли був світ у тузі,
Юнів, коли дзвеніло стремено,
Як я вмирав, коли вмирили друзі,
І воскресав — з народом заодно.

Як я журився, з кривдою зустрівшись,
Тріумфував, у кут загнавши зло,
Як я наваживсь «я» сказати у віршах,
Чого в житті зі мною не було.

Як я вві сні із батьком мав розмову,
А ранком сиротою знов ставав...
Либонь, оце моє життя. Та знову
Пишу: родився... вчився... працював...

1968

* * *

Що не кажіть, це щастя матерів —
Народжувать дітей і віддавать їм
Свою любов, і кров, і пісню, й очі —
Отож самим народжуватись в них.

А потім доньки теж дітей народять —
І матері народяться утретє:
Онуки теж на них напрочуд схожі.
Відтак онуки теж дітей народять —
І знов на землю прийдуть матері.
А потім... Матері живуть безвічно.

1968

* * *

Ні, не можу сліз я не пробачить,
(Їх я не прощаю лиш собі),
А тим паче, що й від щастя плачуть —
Більше, ніж від горя, далєбі.

Тільки сльози ці не точать груди,
Бо солодкі, наче пастила.
З радощів частіше плачмо, люди,
Щоб до горя черга не дійшла.

1968

* * *

Коли б не народився я людиною,
Я б, певно, був співучою пташиною,
Чи квіткою у хортицький діброві,
Чи хвилею у повені дніпровій.

Я кленом був би з буйною чуприною,
Чи журавлем, що мріє над цямриною,
Чи колосом, що в поля на маніжці,
Чи крицею, що варять запоріжці.

Одначе народився я людиною.
Тож мушу бути й квіткою, й пташиною —
Усім-усім, що є на світі білім,
І навіть більше — бути світом цілим.

1969

* * *

Щоб завше в серці запашніла рута,
З нас кожен мусить пішки тут пройтись,
Де Хортицю замріяний Славута,
Немов бандуру, до грудей притис.

У немигтючим майві, як у славі
(Хоча Дніпро прекрасен без прикрас),
Він струни — ні, не рвані, не іржаві —
Перебира рукою раз у раз.

Згучать... Згучать! О, як згучать ті струни!
Не чує їх хіба якийсь глушман.
Од них до зір докочуються луни,
І задрімать не може океан.

Вони литаврять колосом в світання,
Вони бринять турбінам в унісон.
І в криці чутно їхнє рокотання,
І в невмирущій думі — їхній тон.

За струни ті, за їх пісні прегарні
Платили кров'ю пращури й батьки:
На палю йшли, гнили у буцегарні
І серцем наражались на штики.

Порвати їх стократно нам хотіли
Оті, що носять Каїна печать.
Дарма! Вони самі давно зотліли,
А струни України — не мовчать!

Ти чуєш їх? І син, і внук, і правнук
Їх чутимуть душею, далебі,
Бо в спадок їм ми залишаєм Правду
І гордий лик Свободи на гербі.

1969

* * *

Сільські мадонни, скромні, журночолі,
Ви завше мали доленьку одну:
Дітей родити, поратись на полі
І споряджать коханих на війну.

Молюсь на вас, пречистих, сивокосих,
Із вічною задумою в очах,
Адже мости, що здибались у космос,
Либонь, на ваших теж лежать плечах.

Сказати б всім про вашу красну вроду,
Про те, що і Джоконда вам — зрідні!
І хай вам рук не цілували зроду,
Зате цілує сонце день при дні.

1969

* * *

Мов груші медянисті, перестиглі,
Летять зірки на степове рядно.
Ще сонце десь маніжитьсь у тиглі,
Та вже коваль роздмухує горно.

Поковка маковіє полум'яно
І нібито шепоче-промовля:
— Я лемешем, косою, віссю стану,
Якщо потраплю в руки коваля.

А в нього руки — наче в Кожум'яки,
А очі — дуже пильні до краси.
Бере він шмат простої залізяки
І робить річ — хоч в Ермітаж неси.

Під вечір кузня стане мов колиска:
Утома полонить її — гойда...
Поетіє, отут твоя прописка,
Де радісно людині од труда!

1969

* * *

Прошу, братове, хати не ламаймо,
Аби я знав: вона ще в світі є.
Ви в ній жили, моя невішна мамо,
Дитинство передатане моє.

Жили... кажу про це в минулім часі.
Жили... звучить це журно, дalebі.
Літа гелгочуть, невблаганні й ласі —
Нічого не лишають по собі.

Засушені антонівки, дулівки,
Для мене ви достоту, як женьшень.
Гладенька й рівна мамина долівко,
Проляж до ніг іще хоч раз лишень.

Засяйте, стіни, вибілені чисто, —
Хай леться в душу ваша чистота.
Озвися, слово, лагідно, врочисто —
Тебе зігріли мамині уста.

З роками-днями бачу я все дужче —
Немов юніють очі щогрози —
Й за сволюками зілля запахуще,
І під полом — пикаті гарбузи.

Вчувається за сотні верст, нівроку
(Хоча який в артилериста слух!),
Як у сінешніх дверях клямка цока,
Як у шибину б'ється зграйка мух.

Як над двором гогоче зелен-майво ---
Мій дух у нім крицевішим стає...
Прошу, братове, хати не ламаймо.
Аби я знав: вона ще в світі є.

1969

КОЛОСОК

Хай краса його вельми скромна
І з соломи його бурнус —
На здоров'ячко, на добро нам
Він проміння мота на вус.

Із землі він (спасибі, ненько!)
Найдорожче сота — життя —
І гойдає його легенько
В люлі з золота, мов дитя.

Не про те, щоб зіп'ятись вище,
Лиш про зернятка мріє він,
Бо без них — що із нього вийде?
Все одно, що без думки вірш.

1969

ДУМНА СКЕЛЯ

Бескеття пестить синь дніпрова,
І тихо бачить мирні сни
Кремезна скеля сивоброва,
Де раду радили вони.

Десь бойову чинили тризну.
Десь лаштували грім-дуби,
А тут — у думі про вітчизну
Схиляли вицвілі чуби.

Ніде оружжя не бряжчало,
Не доторкався до струн кобзар.
Люльки смалили — аж шкварчало,
Аж золотив їм вуса жар.

І щиро вірило козацтво,
Що тут, над плином голубим,
Про себе думать — святотагство,
Якщо встає на вежі дим.

І знали турки-бусурмани:
Круки над ними прокричать,
Раз запороги-отамани
Сидять в задумі і мовчать.

Щеміли рани полиново,
Та гусла тиша поміж скель,
Бо про отецьку землю слово
Казав козацький мудрагель.

Куйовдив вітер оселедця,
В очах читаючи щомить:
Дарма, що вмерти доведеться,
Зате Україна буде жить.

І не сприймалося, як диво,
Коли хтсь чув крізь товщу літ
Мартенів огненні мотиви
І греблі уявляв політ.

1969

* * *

Ніяка, що й казати, це не доблесть —
Десь мешкати від столиці вдалині,
Хоч мудрагель один, прибувши в область,
Терпляче розтлумачував мені:

— Чого сидиш? Поглянь — периферія ж! —
Мовляв, периферія — не для нас.
Мовляв, оскільки дещо ти умієш,
Перекочуй швидше на Парнас.

Парнас — це як казати фігурально,
А мається на оці стільний град.
Мовляв, і переносно, і буквально
Там атмосфера ліпша у стократ.

А то ще дехто, мовби ненароком,
Зітхне і мову закругля на тім,
Що, як ти не крути, іще пророком
Ніхто не був в отечестві своїм.

Я промовчу, хоча в душі сміюся,
Бо знаю — не такий сьогодні час:
Де трудиться народ, отам і муза,
Де дружба і натхнення, там Парнас.

Можливо, хтось цього не розуміє,
Але давно відкрилося мені:
Перо, хоч і залізне, іржавіє,
Якщо не загартоване в огні.

Я для столиці втрата невелика:
Поетів там з півтисячі, мабуть.
Що ж до пророка — в цьому заковика, —
То ним я й не хотів ніколи бути.

Спокійно б засівають свої гектари,
Не думать про листаж і про тираж.
І тільки бути певним: сталедари
Колись про тебе скажуть:
— Хлопець наш.

1969

* * *

Любов спалахує, наче полум'я,
Коли б'є грім у сухе гілля...
Кого — уранці, кого — ополудні,
Кого — й увечері опаля.

Але не бійся, не квапся зопалу
Дзвонить по номеру нуль-один.
Гори і віруй, що встанеш з попелу,
Як Фенікс, чистим і молодим!

1969

У МАРТЕНІВСЬКОМУ ЦЕХУ

Сталеварові «Запоріжсталі»

М. Т. Кінебасу

Вдень завітаєш чи вночі —
Тут щемно пахне вогняницею
І племінь б'ється у печі
Мільйонноперою жар-птицею.

Ще не здіймає іскор рій
Красуня сталь, вельможню ринучи.
Ше піч гогоче, наче в ній
Зійшлися в герці два Гориничі.

Яряться місиво круте,
Шпує, жхитить, буйнує, порскає,
А робітник зорить в мартен —
І криці бачить перші проліски.

Встає загравище до хмар —
Його віншує, повелителя.
Одне імення — сталевар!
Це — над усі на світі титули.

А торс, а погляд, а чоло —
Як в Прометей, вже розкутого.
І я міркую: ось чого
Із нього Мужність ліплять скульптори!

І я упевнююсь: отут
Снагою повнюся в бентезі я.
І розумію — це не труд,
А муки творчості. Поезія!

1970

ЗИМОВИЙ СОН

Чорен ворон прилетів до хати
І марою всівся на вікні.
Сипле сніг на нього пелехатий,
Тільки ворон не біліє, кі.

Ворон крила — певно, кожне з сажень —
Підставля пушиночкам навстріч.
Думає: хай буде сніг — як сажал!
А сніжинки відлітають пріч.

Не біліє, не біліє ворон.
Не чорніє, не чорніє сніг.
...Прокидаюсь. До вікна. Де ж ворог?
Зник. Навкруг — яснє. Я переміг?

1970

* * *

Пам'яті М. Т. Рильського

А кажуть, що поети не вмирають...
Над лісом Голосієвим — печаль...
Гіллясті верби тишу підпирають
І блідо неба світиться емаль.
І літери на аркуш не злітають,
М'яка рука не тре ясне чоло.
І з етажерки словники питають:
Це все було чи, може, й не було?
Та раптом — що це? «Яблука допіли», —
Йдучи зі школи, хлопчик вимовля.
І враз — мов соловейки налетіли
І барвінково вибухла земля.
Усмішка сонця бризнула над краєм,
За ворітьми іржуть вітри весни.
Це правда, що поети не вмирають:
Із племені безсмертного вони!
Пшеничний колос пломінь зерен родить,
Дуб — жолудям наснагу віддає,
Душа ж поета в пісню переходить
І словом нержавіючим стає!

1970

* * *

Задумуюсь раптово:
Якщо у суть дивитись,
Навіщо людям слово?
Щоб лаятись? Миритись?

Щоб із трибун казати?
Щоб віршувати гімни?
Щоб позови писати?
Заяви анонімні?

Щоб мріяти зухвало,
Чи рюмсати без краю?
Ні, щоб із уст злітало
Чарівне:

— Я кохаю!

1970

ЛЕГЕНДА ПРО ДВОЄ СОНЦЬ

Було їх двоє, що ходили в парі, —
Світили в небі, ніби очі карі,
Тримали землю в променях-долонях,
Не знав, куди і повертатись сонях!
А хліб родив ще ліпше, ніж у казці,
Бо все купалось в літеплі і ласці.
Було їх двоє... Та, землі на горе,

Якось примчали звідкись метеори —
Розпечені, важкі залізні брили —
І сонечко одне уцент розбили...
Завмер південний полюс і північний —
Господарем на них став холод вічний.
Не вся планета стала хліб родити:
Одному сонцю як її нагріти?
З тих пір воно одне сія в zenіті,
А друге сонце пломеніє в цвіті,
Яскрить в росі, горить в дівочім зорі,
Виблискує під веслами на морі,
Лягає рушником на підвіконні
Чи виграє у винограднім гроні,
Бо скалки з нього падали додолу, —
На землю посмутнілу, охолону.
Знайти їх можна лиш магнітом серця.
Коли ж знайти ті іскорки вдається,
Вогонь із них роздмухують поети.
О, як його бракує для планети!

1970

* * *

У серця є сигнали,
Що плинуть без кінця...
Їх завжди, щоб ви знали,
Приймають лиш серця.

Сигнали нам для того,
Щоб за десятки миль
І недруга бридкого,
І друга чули ми.

Збагнув я лиш тепер це:
Крізь тисячі розпуть
Сигнали нас до серця
Коханого ведуть.

1970

* * *

На Хортиці, іще у сорок першій,
Коли війна в один котилась бік,
У трави впавши й руки розпростерши,
Лишилися вони лежать навік.

Скрегочучи, повзли плямисті танки,
Нацьковував їх Клейст, немов собак,
Але Івани, Гілемдари, Янки
Грудьми зустріли броньовий кулак.

В ту мить, на жаль, їм не судилось знати,
Що доживем до іншої пори,
Коли назад війну ми будем гнати,
Немов вовчицю люту до нори.

Не відали, коли складали крила
Під куль роїння й завивання мін,
Що їхня смерть од смерті захистила
Отих, що потім ввійдуть у Берлін.

Не відали... А щоб їм легше нині
Лежалось попід гнітом ковили,
Щораночку земля в благоговінні
Бійцям шепоче:

--- Ви перемогли!

1970

* * *

Облягає туман, чи дощу опускаються сіті,
Чи тріщить у суглобах безлистих акацій мороз —
В караулі почеснім стоять молоді одесити,
Де під плитами горя лежить Невідомий матрос.
На грудях — автомати. На них — незмозолені руки,
І рішучість в очах: тут не місце усмішці пустій.
Я вдивляюся в них: це сини, чи вже, може, онуки
Отого, що навіки заснув у могилі крутій?
Вітровій налітає і з моря, і з сивого степу,
За плечима у хлопців спітає смугасті стрічки.
Невідомий матросе, поглянь, як же схожі на тебе
Ці романтики юні, безвусі оці морячки!

Міцно стиснуті губи, і погляд, як пісня, суворий,
І ця складка між брів... Придивися, матросе, це ж ти!
Їхнім серцем тобі вічно слухати збурене море
І руками цих хлопців знамено в майбутнє нести.

Задля них ти, матросе, тримався у штормі, у громі,
Щедро кров'ю зросивши довкола кожнісіньку п'ядь.
Ти — відомий, бо діти і внуки у тебе відомі —
Ось вони на сторожі твого безсмертя стоять.

1970

БІЛЯ ДНІПРОГЕСУ

Батьків пісні, дерзання і веління,
Сивини їхні, рани, мозолі
Читатимуть грядущі покоління
На пружнім дніпрогесівським крилі.

Ця гребля вийшла із морської піни
Й краса її казкова, неземна.
А вслухаєшся — й чуєш, як турбіни
Будівників шепочуть імена.

І вже, здається, ось вони, близенько
(Смага чи одсвіт герцю на чолі?).
Це Думкін, Лошкарьова, Дмитрусенко —
Епохи трудової королі.

Були вони звитяжці і поети,
Яким честь робітнича дорога, —
Й засяяв Дніпрогес на півпланети,
Немов натхнення вольтова дуга.

1970

БУЛИЦЯ ТИЧИНИ В ЗАПОРІЖЖІ

Її ще немає в нашій місті?
Ні, є! Готовий присягнути я:
Вона отам, де в бронзовому листі
Червлена квітка пам'яті буя,
Де обеліск сурмою на світанні
У душу нам сурмить — оповіда
Про те, як біля церкви на майдані
Курилася історії хода.

Вона отам, де крутяться турбіни
І гребля зводить крила, мовби птах,
Де карий вітер — вітер України —
Бере акорди слави на дротах,
Де колоски вальсують на роздоллі,
І брижиться мусянжовий розлив,
І де мобілізуються тополі,
Щоб стаять на чатах урожайних нив.

Вона отам, де ніч пільмаво-сизу
Заграва малинова розтина,
Де творять огневий псалом залізу
Сини Тараса, внуки Богуна,
Де від натхнення неба синьосніжність
Затлілася й іскриться, наче трут,
Де на віки зріднилися сталь і ніжність,
Легенда й яв, поезія і труд.

1970

* * *

Нехай не ремствує нащадок,
В портрети прадідів вдивлючись:
Йому найголовніше в спадок
Ми залишили не стидаючись.

Хай скаже він бодай спасибі
За сонце над степами чалими:
Нам бракувало навіть хліба,
Коли цю землю захищали ми.

Нехай то був лише початок,
Та найцінніше нами зроблено:
Ми людству залишили в спадок
Планету цілу, нерозбомблену.

1970

* * *

У музеї під склом поіржавілий спис...

А колись

Його власник летів по степу навмання —

Гнав коня.

А за ним, підминаючи сивий ковил,

Збивши пил,

Мчала зграя розлючених, хижих татар,

Яничар.

Ні, не хоче в полон потрапляти козак.

Коли так,

То вже краще погибель зустріти свою

У бою.

І вернув він коня, на своїх ворогів

Налетів —

Трьох на спис нанизав і сказав їм «Гаплик!»

Січовик.

...Надто пізно на поміч прийшли козаки

З-над ріки:

Вже наш лицар від ран між столочених трав

Помирав.

Там тепер колоски у серпанку роси —

Мов списи!

1970

ЗУСТРІЧ НА ГРЕБЛІ

*Ветерану Дніпрогесу Г. П.
Задку і народному поету
Калмикії А. Інджієву*

На греблю травень сіяв жовту сружку,
Щоб людям як по килиму іти.
І раптом двоє: — Пам'ятаєш Чушку?¹ —
І кинулись в обійми, мов брати.
— Грицько?
— Ліджі? — Залюблено у вічі
Дивились один одному вони,
А в пам'яті зринали люті січі
Такої недалекої війни.
Кубанський берег, Керченська протока,
Грузька коса із плямами іржі,
І артнальотів музика жорстока,
І кулементів шал...

— Грицько?

— Ліджі?

— Живий! — ледь чутно шепотіли губи,
Хоч із грудей, здавалось, рвався крик.
Один був запрожець русочубий,
А другий — із-під Каспію калмик.
— Ох, Чушка...— І уже повзли над ними
Не білі хмари — літаки чужі,
І падали на землю побратими,

---

¹Чушка — коса в Керченській протоці, де в роки Вітчизняної війни точилися кровопролитні бої.

І кров'ю позначались рубежі...
— Грицько?
— Ліджі? — І шикувались роти,
Від подиху атаки танув сніг,
І мчали в млу промерзлу мотоботи,
І зупинити їх ніхто не міг...
На мить припишкли щогли крицестеблі.
Лиш хвилі до турбін спішили вчвал.
Славу та ж обіймав підніжжя греблі,
Що зводилась, мов дружби п'єдестал.

1971

* * *

Я небожа сонця голублю в долонях.
Впізнали? Це сонечник, соняшник, сонях.

На ньому півліта бджола розкошує,
Про нього захмелений жайвір віршує,

До нього вітрисько летить, як додому.
І промінь щоднини ночує на ньому.

Напахчений медом, вгаптовний злотом,
Напоєний соком і скроплений потом,

У полі красується він рудочубо,
Як восьме, ніким ще не визнане чудо,

Красується й зорить у синявий простір:
Ой, як він жадає до сонця у гості!

1971

МУЗИКА ЧАЙКОВСЬКОГО

*Інженерові Дніпрогесу-2
Ю. М. Чайковському*

Де завтра в вальсі закружля турбіна,
Зустріли композитора ми — ось кого!
Мов на Славуті збуреному піна,
Волосся сиве в нашого Чайковського.

В його словах дротів гудіння чутне —
Відлунює октавами музичними.
З-під брів його зорить на нас майбутнє,
Заключане вогнями електричними.

А за плечима — не порахувати:
І греблі, і канали, й гідроелектричні —
Його лункі хорали і кантати,
Що в спадок нашим правнукам дістануться.

Весна — до неба! — викинула брості.
Ген соловей на Хортиці видзвонює...
Є перемичка! Ось він, перший розділ
Нової, запорізької симфонії.

Помилюватись невичайним герцем
Виходять навіть скелі з дна дніпровського...
Хоча почути можна тільки серцем
Цю інженерну музику Чайковського.

1971

* * *

Як ти схожа на матір!
А та — на свою схожа матір.
А у матері мати
Так схожа на матір свою...
Так у далеч віків...
Тож я сумніву можу не мати:
Я в тобі Ярославну,
Кохана моя, впізнаю.

Той же голос і стан,
Врода та ж і хода (наче пави!),
Вірність та ж у коханні
Й рішимість за милим іти...
Я чим далі, тим більше
Упевнююсь: правда це, правда,
Що живе Ярославна!
Це ти, моя ладо, це ти!

1971

* * *

З дитинних літ ми у житті —
мов кораблі у плаванні,
І крутохвиля нам не раз
перетинало путь,
Але вся сила наша в тім,
що ми своєї гавані,
В яких би водах не були,
не можемо забуть.

У житті стежка... І поріг,
осколками подзюбаний...
До них ми линемо в думках
з далекої плавби.
А втім, хіба це дивина,
що рідий край ми любимо?
Стократ важливіш заслужить,
щоб він нас полюбив!

1972

* * *

Немов записано це на плівці,
Яку зітерти ніщо не в силі, —
В Білоцерківці, в Білоцерківці
Усі дівчата такі красиві.

Забулись двійки, юнацькі жарти,
Літа проносяться з гуком-дзвоном.
А те дівчисько з третьої парти
Стало для тебе краси еталоном.

Лишились в пам'яті щемні миті,
Коли, здається, аж серце терпне:
І Ярославна, і Нефертіті
Її очима дивились на тебе.

Тепер у поїзді чи в музеї
Зустрінеш погляд цей, ніс кирпатий —
І враз осяє: щось є у неї
Від отієї, з третьої парти!

І знов цвітуть тобі чорнобривці,
І забуваєш про скроні сиві...
В Білоцерківці, в Білоцерківці
Усі дівчата такі красиві.

1972

* * *

Ми закохані чи заковані?
Ми заковані чи закохані? —
Часом хмурі, немов роковані,
Підступають думки непрохані.

Ми від раночку і до раночку
Під високою під напругою.
Ми одною ногою в радощах,
Ми у смутку ногою другою.

Нероздільні ми, нерозлучні ми.
Та обоє украй не хочемо,
Щоб були ще у нас наручники —
Навіть хай вони позолочені.

Ми не зв'яжемо себе путами,
Ми не будем сердець заховувать.
Для кохання свого не будемо
Замок з каменю вибудовувать.

Хай, незборкане, неспелене,
В круговерті людської повіді
Вироста воно гінко-зелено
І від променів, і від поглядів.

1972

Париж. Вхід на кладовище Пер-Лашез.

Афіни. Перед резиденцією короля.

СЛОВО ПРО МІНЕРА

*Учасникові розмінування
Дніпрогесу Н. Ямалову*

Гляну на вогні — його усмішка!
Голос чую у тугих дротах.
Він проходив, де не пройде й кішка,
Він літав над прірвою, мов птах.

Очі в нього соколині — гострі
(Працювали ж уночі лишень).
— По війні сюди приїду в гості,
Щоб по греблі походити вдень.

— Звідки ти? — товариші питали.—
Із Сибіру чи з Кавказьких гір?
Він зітхав: «Ні друзі, не вгадали.
Я з-за Агіделі. Я — башкир.

Ех, які у нас, мов змії, коні!
А кумис який смачний! А мед!»
...Кулі танцювали на бетоні,
Та Ямалов рухався вперед.

Греблю він обмацував руками,
Вухо прикладав, мов слухав пульс.
— Будем з Дніпрогесом ми братами,
Якщо... не зірвусь і не втоплюсь!

Фріци греблю так нашпигували,
Що «ізіом» не вийнять за сто літ! —
Жартував. На нього ж тут чигали
Люті бомби, міни, динаміт.

Лиш один, один-єдиний промах —
І в друзки розколеться бетон ...
Під ногами, в зяючих проломах,
Завивав Славута, мов дракон.

Зловороже щирились пороги,
Пінились криваво береги,
Та далеке сяйво Перемоги
Додавало вже бійцям снаги.

Знову й знову йшов мінер в атаку —
Смерть за кожним каменем була —
Ще й казав: «Усю війну без браку
Трудиться сержант Насибулла!»

Чаєчку вітала перепілка,
Відповзала темінь за ріку, —
То Ямалов, спритний, наче білка,
Був уже на першому бичку.

1972

АРАНЗАЛ

Тимофію Бембееву

Дніпро завмер, мов огир на припоні,
Прийишк на кручі вітер-низовик:
Співає «Розпрягайте, хлопці, коні»
На сивих схилах Хортиці калмик.

Та так виводить щиро, задушевно!
А ми усі підтягуєм йому,
І нам усім ввижається, напевно,
Козацька Січ — за даллю, як в диму.

Горить, стріляє іскрами багаття.
Прощальна юшка. Завтра друзі в путь...
Калмицькі вої й козаки, мов браття,
Обнявшись, дружно пісню цю ведуть.

Іще у них мозоляться долоні:
Сім днів не випускали шаблю з рук.
За яром ген пасуться їхні коні,
А над турчином — розкошує крук.

Нараз козак, Омелько-небосяка,
За лікоть побратима тихо взяв:
— Тиміш, а як по-вашому «коняка»?
Така, що наче вихор?

— Аранзал.

— Як? А-ран-зал? О, аранзал! Красиво! —
Збив шапку на потилицю козак. —
Не наше слово — ось у чому диво! —
Але звучить воно чудесно як!..

Лунає «Вийшла, вийшла дівчинонька»,
А я вже бачу аеровокзал:
Із тих країв, де срібно грає тронка,
Привіз гостей захмарний аранзал.

І стрілами жвавіше водять крани,
І криця швидше лине у ковші,
І пишно розпускаються тюльпани
У запоріжця кожного в душі.

1972

* * *

Які озонні й чисті ці слова!
Вони блискочуть вранішніми росами.
В них кожна буква душу осява:
— Ласкаво просимо!

Хоча не раз спіткала нас біда,
Хоча стократ гартовані ми грозами,
Душа у нас привітна й молода:
— Ласкаво просимо!

Для гостя, мов кобзар, Дніпро співа,
Йому хліб-сіль на рушнику підносимо.
Весь світ, здається, чує ці слова:
— Ласкаво просимо!

Чи ти із берегів Амудар'ї,
Чи ти з країв, засіяних торосами, —
Тебе у нас віншують солові'ї:
— Ласкаво просимо!

Турбіна щедро сонце розлива,
І жайворонки дзвонять над покосами,
Коли Україна мовить ці слова:
— Ласкаво просимо!

Земляче любий, вічно я і ти.
Мов талісман, чуття у серці носимо:
Всі добрі люди — друзі і брати!
Ласкаво просимо!

1973

ЗАПОРІЗЬКИ РАНОК

Від мартенівських гнізд до Кривбасу й Донбасу,
Наче птиці із криці, летять поїзди.
І скандують синхронно: — Привіт Кінебасу! —
І складають поему йому за труди.

З-під вишневих склепінь, де живуть прометеї,
Щогли в далеч ідуть, як повпреди весни.
І співають дроти: — Пометун при мартені! —
І бринять, ніби струни бандури, вони.

Зшитки сталі везуть, лиш ледь-ледь охололі, —
В них душі сталевара нетлінне тепло.
І гуркочуть мости: — Слава, слава Кайолі! —
І заграва встає, як хоругви крило.

Пароплави спішать, ріжуть тиху лазурінь.
Гомонять над безмежжям і тануть в диму.
І радіє Славута: — На вахті Проскурін! —
І хлюпоче в борти, ніби плеще йому.

Димарі, мов тополі, в блакить повростили —
В них, як в щоглах, музично хмарина дзвенить.
І проміниться небо над «Запоріжсталлю»,
Що підносить яр-сонце, мов злиток, в zenіт.

1973

У ЛІКАРНІ

З далекого прабатьківського поля,
Де нині ґрунт гарячий, мов черінь,
Прийшла у срібній хусточці тополя,
Щоб на мою палату впала тінь.

Удосвіта вона із ріднокраю
Стежинами спішила по росі,
І їхала на приступці трамваю,
Оскільки не діждалася таксі.

Я очі тру в нестямі: чи не сон це?
Косинка і долоньки слюдяні..
Тополя стука гілкою в віконце,
А голос неньки чується мені.

1973

* * *

На гомінкому роздоріжжі
Дзвінкого дня й густої ночі
Мрійлива Берда в Запоріжжі,
Аж під вікном моїм, хлюпоче.

Верба старенька, ніби ненья,
Зорить задумливо і ясно,
А на коромислі у неї —
І сонце й місяць одночасно.

У золоті і сріблі рами —
У шибку б'ється синя бабка,
А дятел шле радіограми:
«Приїдь же. Кома. Скучив. Крапка».

1973

* * *

Читачу , наш час —
Це не клодтівські коні,
Що нібито мчать
І — стоять на припоні.

Він скаче щодень
І гребе під копита —
Секунди? Та де.
Навіть десятиліття!

А волієш ти
Бути з часом у ногу,
То йди, ні, лети
Ще попереду в нього!

1973

* * *

Краса чи правда...
    Це хіба дилема?
Либонь, тут найпростіша
    Теорема:
Краса, якщо природня,
    То правдива,
А правда, якщо справжня,
    То красива!

1973

* * *

Під рік Новий, коли зима голчаста
Парфумами ялин в лице війне,
Про щастя мріймо, про велике щастя —
І нас воно, нівроку, не мине.

Під рік Новий, коли мороз нечутно
Ліногравюри ставить у вікно,
У чудо вірмо, вірмо в справжнє чудо —
І неодмінно станеться воно.

Під рік Новий, коли над сизим пругом
Об арку неба місяць гострить ріг,
Подумаймо про зустріч з вірним другом —
І він зненацька стане на поріг.

Під рік Новий, коли вусатий грудень
Здає свій рапорт січню-юнаку,
Добра бажаймо і здоров'я людям —
І матимем самі це на віку.

Під рік Новий, коли під зорі бризне
Салюту буйноквіття золоте,
Співайсмо пісню, пісню про Вітчизну —
І пісня в нашій долі зацвіте!

1973

ВОГОНЬ

До печей (на них небес півколо
Сперлося, як на китів Земля)
Він прийшов, по суті, випадково —
Кажуть, дехто лепсько заробля.

Майстер чув, що хлопець лінкуватий,
Гаслечко «нема дурних» жує.
Знав: не річ — гуртом перекувати.
Хай він сам себе перекує.

Гримотінь. Червлені веремії.
Сталспади. Фейерверк з ковшів...
Лелечко! Та хто отут посміє
Підвести хоч раз товаришів?

Велетенським цехом, як проспектом,
Крочить в повен зріст залізний вік.
Хитрувати? Дбати лиш про себе?
Може лиш останній чоловік!

Готять протуберанці в ванні.
Хлопець гордий — варить не куліш:
Навіть у далекім Казахстані
Видно, як на вахті ти стоїш.

Тануть доломітові пороги,
Полум'я белькоче, мов чаклун.
Сталевар заткнув за пояс бога —
В крицю обертає він чавун.

Ось уже — в вишнево-сизім майві —
У журналі бачимо його.

Певне, з серця домішки всі зайві
Випалив мартенівський огонь!

1973

* * *

Спливають хвилі, мляві і моторні,
До давності, як ріки — до Дніпра.
А світ на позолоченій валторні,
Яку ми сонцем величаєм, гра.

Минущі ми? Чи ж він у тому винен?
Він щедрий, добродійний, а тому
За кожну нам даровану хвилину
Подякуймо, подякуймо йому.

Подякуймо за те, що мали неню,
Що бачили очей коханих цвіт,
Що правді ми служили і натхненню, —
За те, що ми приходили в цей світ.

1973

ВУЛИЦЯ МАГАРА

Опала зірок шовковиця.
Світанок її збира.
У день Запоріжжя котиться
Вулиця Магара.

Ні, це вже не декорації —
Алеї, доми, авто.
Каштани шумлять, акації —
Чи не овації то?

В тумані автобус плаває —
Розтрушує сизий сон.
Це ж, мабуть, спішать з виставою
Щорсівці у район.

Ген голуб у небі синьому
Шугає, немов стріла.
А що коли, Герасимович,
Цей турман — з твого села?

Обличчя цвітуть за шибамі —
Прокинулась дітвора.
Можливо, десь тут твій шибеник,
На вулиці Магара?

Ні-ні, вже він виріс, вилюднів,
При силі і при красі.
І кажуть: «Він батько вилитий!» —
Про нього тепер усі.

А вулиця ширша, кращає,
Пахінтя сота густе.
Невже із Кіровоградщини
В гості придибав степ?

Десь там твоя стежка в'юниться.
Ще раз би по ній пройти!
О ні, це не та вже вулиця,
Де бігав босоніж ти.

Вона, тополино-рутьяна,
Засмагла од літніх спек,
Як річка в русло Славутине,
Вливається у проспект.

Це горе, а може, щастя це —
Тому недоречна сльоза —
Тебе розібрали по часточці
Галушка, Гайдай, Гроза.

І ось чебрецевим вітром
Твій Крицеград пропах,
А сонце жарким юпітером
Стало на сивий дах.

Крайнебо понад заводами
Червленістю підплива.
А місто все вгору зводиться —
Таке в нього ампула.

Легендою віє од Хортиці,
Вологістю — від Дніпра.
У день Запоріжжя котиться
Вулиця Магара.

1974

* * *

Я ніби тут. Насправді ж — у мандрівці:
За думкою лечу у далечинь.
По стежечці біжу в Білоцерківці
До чарівних дитинства володінь.

Або іду по греблі, що вельможно
Славету напина, як тятиву,
Або вклоняюсь ніжно і побожно
Богдану, що підносить булаву.

Або стою під небом жовто-мідним,
Дивлюсь на Ала-Тоо з-під руки,
Чи десь, аж коло Нілу, пірамідам
Читаю пружні Лесині рядки.

На Хортиці гойдаю верболози,
В гніздечко зазираю солов'я...
Радію, плачу і сміюсь крізь сльози.
Я там, де думка — де душа моя...

1974

* * *

Редактор (прислухаючись до радіо,
Виходить, знов передають футбол):
— Ви знаєте, для книжки б не завадило,
Коли б дали ви вірші про любов.

Як, про любов? Але ж («Помилка захисту...
І м'яч у сітці!.. Штука є одна!»)...
— Але ж, — кажу редакторові, — здрастуйте!
Хіба не про любов уся вона?

Оту любов, що робить нас крилатими
(«Пішли у наступ...»), душу осіня —
До тополони, до Дніпра, до матері
(«Сквитали гол...»), до трудового дня?

Оту любов, що дух гартує в пламені
(«Ще контратака...»), сили додає
І, якщо треба, — заперечить хто мені? —
Ненавистю до ворогів стає?

Оту любов («М'яч опинився в ауті»),
Що юними нас робить до сивин,
(«Ех, знову гол...» я буду вічно славити!
Редактор зажурився: — Два один...

1974

У СТЕПОВІЙ ЗАЛІ

Понад степом, пропахлим весною
І мрійливим од пісні дівчат,
День бринить золотою струною —
В унісон йому вірші звучать.

Ой акустика! Ліпша на світі!
Рими б'ють, наче молот о сталь.
В сто юпітерів сонце в zenіті
Опромінює неба кришталь.

Втім, цю залу описувать зайве.
Подивіться, які слухачі!
Йде від рук, від облич їхніх сяйво —
Те, що гріє поля і вночі.

Лагідь їхнього серця узявши,
Молодіють правічні лани.
Буде нива родючою завше,
Якщо будуть у неї вони.

З роду в рід — трударі, не чинуші.
Не соромлюсь казати їм «люблю».
Падай, слово, в осончені душі,
Як зерно в розімлілу ріллю.

Проростай, наливайся щасливо
Й подаруй нам бентежну ту мить:
Коли колосом вибухне нива —
Хай у ній і мій вірш прозвенить!

1974

* * *

Чи плине день, чи крилить ніч
Під зоряним плащем —
Хвилюючись, веду я річ
Із читачем.

Я мрію: як висока сталь
Проміниться в ковші,
Чуттів щоб дивний красноталь
Цвів у душі.

Щоб сяла правда, славивсь хист,
Сміялось дитинча...
Поетів вірш — то завше лист
До читача.

Не треба відповіді, ні,
Бо зовсім суть не в ній.
Одного хочеться мені,
Читачу мій:

Щоб не вернувся лист назад
І щоб я твердо знав:
Його одержав адресат
І прочитав.

1975

* * *

На Іртиші я про Славуту мрію,
Про отчий дім, сокирки при соші..
Вже писано сто раз про ностальгію.
Але я не об тім, товариші.

Ні, я про те, що іноді скучаю
За тим, чого не бачив у житті, —
За синіми озерами Валдаю,
За тіннями чинар в Алма-Аті.

Шкодную, що не був я в Кутаїсі,
Що я не тиснув рук оленярам,
Не бачив плотогонів я на Тисі,
Не чув, як у тайзі гримкоче БАМ.

Нудьгую за німим Полярним колом,
Бавовником уздовж Аму-ріки,
Паміром таємничим, гордочолим...
То що ж це? Ностальгія навпаки?

1975

* * *

Держава сталі. Ожива залізо,
Якому люди віддають вогонь.
І знову пломенить колишне літо,
І знов цвіте правічна оболонь.

Жага троянд, які колись палали,
Розкоші весен, райдуги краса
І погляд тих, що землю цю кохали, —
Все в молоденькій криці воскреса.

Нехай плечима знизують естети,
Але джерела творчості отам,
Де сталевари, мовчазні поети,
Вдихають знову душу у метал.

1975

* * *

Ще мить тебе я бачив — тільки крапельку,
І ось ти поруч — бризок сяє кетяг...
Я розумію, любий мій кораблику,
Чом дехто велича тебе ракетюю.

Від тебе хвиля, сива, наче олово,
Геть відстає, угнатися безсила.
А декому і не спадає в голову,
Що під водою є у тебе крила.

Хіба б ти міг без них отак змагатися
Із тим, що заважає, протидіє?
...Не зрадьте ж ви мене, не поламайтеся,
Підводні крила — мріє і надіє!

1975

* * *

Спинися, мить, у якої пера
У краплях поту блищать прозорих, —
Не пломінка, як дівочі перса,
І не студена, як струмись в горах.

Спинися, мить, від клопінтя сива,
Не надто сіра, не вельми вдатна
І, як любов моя, соромлива,
І, як робота моя, невдячна.

Спинися, мить, не бучна, не щасна —
Така, як свято, така, як будень.
Хай мить омріяна, мить прекрасна
Завжди попереду в мене буде!

1975

* * *

Хоч давно нам сурми не сурмлять,
Та війна іще з життям у герці:
Сотні дотів, тисячі гармат
Б'ють у наше серце.

Жертви? Ми втрачаємо людей,
Хоч землею ходить мир відколи.
...Вчора у сусіда із грудей
Вийняли осколок...

Жертви? Досі плачуть матері.
Тужать по весні могили братські.
Тихо мовлять з нами на зорі
Карточки солдатські.

Жертви? Ми їх бачимо щодня,
І душа щемить, неначе рана, —
Досі йде степами навмання
Друга Вітчизняна.

І волають фронтові листи,
Що останній кат не розіп'ятий.
Куля з сорок першого летить
В мій сімдесят п'ятий.

1975

АДЖИМУШКАЙ

*Хто не був у нас, той не
знає, що таке трагедія війни.
(З розповіді керчанина)*

Тривого, вічно серце край,
Аби ні в радості, ні в горі
Я не забудь Аджимушкой,
Його склепіння пресуворі.

Я ще не раз прийду сюди,
Щоб крізь літа почути голос
Тих, що без хліба і води
Жили тут, вірили, боролись.

Тих, що у вічній темноті
Отут плекали світла павіть
І не заплакали тоді,
Коли ридав тут камінь навіть.

Це їх, матросів і солдат,
Героїв штурму, оборони,
Скликає сивий Мітрідат,
Піднісши смолоскип червоний.

Я разом з ним гукаю: «Хай
Їх імена горять яскраво,
А хто забув Аджимушкой —
Топтати ряст не має права!»

1975

* * *

Засперечались троє: що це — щастя?
І от сказав найстарший з них статечно:
— Кого обходять болячки-напасті,
Той у житті щасливий, безперечно.

Але молодший вислухав старого
Й рукою розкуйовдив свого чуба:
— По-моєму, щасливий той, у кого
Робота є, що дуже серцю люба.

А третій мовив (був він наймолодшим),
У грудях ледь тамуючи зітхання:
— Не згоден, ні! Бо щастям найсолодшим
Вважаю лиш розділене кохання.

Ще б довго сперечались і затято,
Та помирих найстарший — сивий-сивий.
Сказав: — У кого друзів є багато,
Лиш той, сини, по-справжньому щасливий!

1975

* * *

У хлібороба аж роса на лобі —
Так сяють грона ліхтарів над ним.
А журналіст усе йому про хоббі —
Мовляв, не хлібом живемо одним.

— Атож, не хлібом, — той відповідає
І дивиться, нудьгуючи, в вікно. —
Якщо хвилина вільна випадає,
Йду готувати посівне зерно.

1975

* * *

Врода непомічена
Вицвіта.
Нелюблена дівчина —
Сирота.

Хоч батко і матінка
В неї є,
Наче квіт у затінку —
Ледь жиє.

Над її пелюстками
Снить печаль.
Як мені по-людському
Її жаль!

Голос, повен туги, я
Піднесу:
Можна вбить байдужістю
Цю красу!

Грянь коханням, молодість,
Щедра будь:
В неї в серці золото —
Лиш добудь!

Врода непомічена
Вицвіта.
Нелюблена дівчина —
Сирота.

1975

* * *

Чи не пора мені податися на Запоріжжя?
Пора, пора.

О. Довженко (з щоденника)

Чи не пора на Запоріжжя?
Душа наструнилась — пора!
І вже пропелер небо ріже,
Рябіє дзеркало Дніпра.

Рукав заграви, мов китайка,
Мартенів звична жаркота.
А із-за райдуги, мов чайка,
Назустріч гребля виліта.

З ілюмінатора-віконця
Те раз побачиш на віку:
Як хліб, сія окраєць сонця
На голубому рушнику.

Хай скільки хочуть твердять люди,
Що є на світі сім чудес,
Але таке — одне лиш чудо,
Як пружнокрилий Дніпрогес.

Він із серпанку виринає
І, хоч реве чимдуж мотор,
До вух, здається, долітає
Сестриць-турбін нечутний хор.

То спів турбін, а чи веселі
Тих бетонярок голоси,
Що возвели на сивій скелі
Цей палац юної краси?

Їх пісню ніжну, срібнотонну
Століттям не згасить, либонь.
Торкнись рукою до бетону —
Пульсує в ньому їх любов.

Дроти співають їм осанну
Над берегами і — у путь:
Вони натхнення Дніпрельстану
До моря майбуття несуть.

Хтось воду розплескав весельцем,
До плеса віти тягне сад...
І п'є Довженко спраглим серцем
Твою снагу, Запоріжград!

1976

* * *

Полум'я круговерті...
Огняна веремія!
Ми ж твердо уперто:
«Чорна металургія».

Чорна? Погляньмо ліпше:
Маково квітне криця,
В печах буйнує літо,
Ківш — як вогню криниця.

Чорна? Сяга під хмари
Сталі багряний танець.
Видно, либонь, і з Марса
Міста мого рум'янець.

Чорна? Тут люди дужі:
Слабість спливає з кипнем.
Можеш — заглянь у душі:
Сляють, мов смолоскипи.

Ніжності в них учуся,
Віри в добро і мрію.
Славити не стомлюся
Світлу металургію!

1976

БРАТОВІ ДАРУНКИ

Із кістки марал... Тюбетейка строката...
Орел із самшиту, що вічний сливе...
Коли я кажу, що усе це від брата,
Цікавиться дехто: — А де він живе?

Наповнюють хату сто мов, як мелодій.
— Де брат мій живе? — посміхаюся я. —
На півдні і півночі, заході й сході.
— Стривай, а яке в твого брата ім'я?

— У Фрунзе — Жунай він і Кумф — у Сухумі,
В Уфі він — Асхат, в Елісті він — Ліджі... —
Дивлюсь на дарунки із ніжністю й сумом:
У кожному — часточка брата душі.

Коли ще зустрінемось? Ще раз чи вдасться
Обнять один одного? Час проліта.
Роки відбігають за обрій. На щастя,
Лишається пам'ять — на довгі літа.

На мить зупинюся, в задумі постою —
І спомини зразу нахлинуть, як вал...
Нечутно допізна говорять зі мною
Орел із самшиту, із кістки марал...

1976

* * *

І знов — мандрівочка-дорога.
Де записник? Валіза де?
Куди на цей раз од порога
Мене стежина поведе?

У степ — до Манича-Гудила?
В тайгу, де час в снігах загруз?
А мо, туди, де світлі крила
Простер під зорями Ельбрус?

Та де б не був я — щохвилини
Мені те пам'ятати слід,
Що з-під долоні Україна,
Як мати, дивиться услід.

Носитись буду із собою,
Не так вчиню, не те скажу —
Й вона подумає з журбою,
Що нею я не дорожу.

1976

* * *

Під павіттям заграє замрійно стану
Та буду слухать, слухать без кінця,
Як на суремний поклик Дніпрельстану
Народів озиваються серця.

Є сенс у тім, що майорить вітрило,
Мов Ярославни вишитий рукав,
Де через плін язичницький Ярило
Правицю дніпробудівцям подав.

Це тут, у тьми століть на перехресті,
Під гомін молотків і прапорів
Легенда й дійсність обнялись, мов сестри,
Коли зачули крок бетонярів.

Звелися греблі золоті портали,
Де чулися дівочі голоси.
Десятки мов отут ми переклали
На мову неув'ядної краси.

І стлумлювать захоплення не треба,
Коли рокочуть щогли, мов дуби, —
То дерево братання аж до неба
Світильники підносить щодоби.

Благословенні ж будьте, Дніпробуде
І Хортице в огнях і ковилі.
І хай майдан цей у віках перебуде
Як епіцентр насаги на землі.

1977

* * *

Вночі, коли нива хлюпочеться збіжжям,
Незримо Дніпро походжа Запоріжжям.

Він місто гойдає, неначе колиску,
Свічада вітрин вимиває до блиску,

І, певно, ще має у тім насолоду,
Що паркам, алеям дає прохолоду.

Він дужістю ділиться із крицеваром,
Із рястом — озоном, з мартенами — жаром,

Чи десь на будові, не знаючи впину,
Кладе залюбки на цеглину цеглину,

Або на проспекті, що мчить струменисто,
Вогні розсилає, неначе намисто, —

Все хоче щасливішим місто зробити.
У нього я вчусь Запоріжжя любити!

1977

* * *

Обожною майстрів своєї справи,
Якщо та справа добра, а не зла.
Не надять їх обійми кралі слави,
Їх вабить таємниця ремесла.

Де іншому — суцільна тривіальність,
Для них — натхнення найсолодший хміль.
Либовь. вони не вірять в геніальність,
А тільки в труд — як вірять в хліб і сіль.

Ніщо у них не робиться попутно,
Нашвидкоруч, на око чи сяк-так,
І хоч буває трудно, та не нудно,
Бо кожен — віртуоз, артист, мастак.

Щось «не іде» — не заволяють «пробі!»,
Щастить — не б'ють у груди «я та я!».
І зроду не подумують про хобі,
Бо справа є улюблена своя.

Не злі, не балакучі, не захланні,
Не жовчні, адже заздрість їх не ссе...
Виходить, що не тільки у коханні
Хто відданий, перемагає все.

1978

* * *

Перекладаю... Знов перекладаю,
Неначе власну квіточку влітаю
(Нехай ця квітка скромна, невелика)
В веселку білоруса чи калмика.

Перекладаю... Знов перекладаю
На мову Берди — переплеск Валдаю,
На мову степу — думу гір кавказьких,
На мову гаю — шум борів жакаських.

Перекладаю... Знов перекладаю,
Мов до джерел чарівних припадаю,
Торкаюсь кришталевої руками,
Чистішаю чуттями і думками.

Перекладаю... Знов перекладаю,
Мов сад я побратима доглядаю,
Щоб цвів він, усміхався стопромінно,
Щоб друг сказав: «Спасибі, Україно».

Перекладаю... Знов перекладаю,
Щось відаю, та зовсім не страждаю,
Бо не біднію, коли так я дію,
А навпаки — душею багатію.

1978

Учителю, знову я згадую вас —
І ширша, нівроку, мені горизонт...
Ще нівечив землю ворожий фугас
І слав нам тоненькі трикутники фронт,
Та кликав нас, вабив з-над Берди-ріки
Прострелений наскрізь, обпалений дім.
І бігли босоніж до вас малюки
Й були ви по суті за батька усім...

Учителю, знову я згадую вас —
І чую: тельняке мідний дзвінок.
Вже школа ошатна нова піднялась,
Де був наш найперший — найкращий — урок.
Уранці з портфелями мчать дітлахи,
Хотів би сказати я їм про одне:
Що пада сьогодні на їхні шляхи
І вашої усмішки світло ясне.

Учителю, знову я згадую вас
І ніби я чую невидимий хор.
Повірте, ваш образ в уяві не згас,
Не вицвів на дошці ваш почерк-узор.
І де б мене завтрашній день не спіткав —
Ви будете поруч зі мною іти.
Я знаю: ви мали порожній рукав,
А серце — налите ущерть доброти.

Учителю, знову я згадую вас —
Ваш глобус, як сонечко, сяє з вікна.
Я подумки лину до нього крізь час,
І мрія вітрила круті напина.
І в душу злітаються щирі пісні,
І кличе вітряк на гостини в село...
Прошу вас: поставте оцінку мені,
Як це у дитинстві далекім було.

1979

* * *

*Мы живем на звезде.
Г. Шенгели*

О люди, погамаймо в серці зло.
Не всі ми друзі та єдиновірці,
Одначе нам, їй-богу, повезло:
Ми живемо (ви вдумайтесь!) на зірці.

Коли б хтось міг поглянуть звідтіля,
З якоїсь гілки сонячного древа,
Яка чудова зірка в нас — Земля —
Блакитна, і зелена, і рожева!

Замріймось і уявимо ачей
Оту красуню-інопланетянку,
Яка не зводить ввечері очей
Із зірки в ніжно-синьому серпанку.

Але ж і те не сон, не маячня,
Що людство вже збагнуло сьогочасне:
Загроза є — вона одного дня,
Ця зірка, спалахне і вмить погасне.

Впаде золою небо голубе,
Ніхто не дочекається світанку...
Якщо не шкода, люди, вам себе,
То пожалійте інопланетянку!

1979

ДЕЩО ПРО СИГНАЛИ

В тривозі хтось: як збагнуть сигнали
Цивілізацій позаземних?
Мені ж, даруйте оригіналу,
Чомусь не думається про них.

Хай візитери інопланетні
Ще почекають хоч років сто,
Бо в нас і дома ще часом — нетрі,
Не розуміє, бува, ніхто.

Гей, астрономе, не вельми сердься,
Що нанівець — всі твої труди...
Від серця лине сигнал до серця.
А ми сприймаєм його завжди?

Усі ми вийшли з печер, із прерій.
Відкривши душу, як сонцю — дім?
Високих ми не зреклись матерій,
Коли щодня присягали їм?

Хтось закликає, щоб не минали.
«Не лізьте в душу!» — благає хтось.
Зафіксували ми ці сигнали?
Ми відгукнулись на їхнє «SOS»?

Он за стіною, що тонша пальця
(Це не галактик густі рої),
Живе людина. Неандертальця
Ми краще знаємо, ніж її!

А розуміємо землянина,
Коли сягне він вершини літ,
Коли для нього немила днина,
Коли він в'яне, неначе квіт?

Ми щастям інших щасливі завше?
Нам дуже сльози чиїсь гіркі?
Не поділивши їх, не сприйнявши,
Не маєм права ми на зірки.

Бо то не диво, сказати мушу,
Сигнал, що з космосу припливе.
А диво — душу пізнати (душу!)
Того, хто з нами поруч живе.

1980

НАД ІНВЕРСІЙНИМ СЛОВНИКОМ

Я був певен, що мова (поготів українська) —
Це сугроння галактик: ані дна, ані меж.
В ній вмістились і космос і сльоза материнська —
Все, без чого не жити і без чого не вмреш.

Це і мрія розкута і легенда любима,
Соловейкова ласка і джерельна вода.
Безберега, як море, мов ріка, незглибима, —
Із минулого плине і в майбутнє впада.

А виходить, що слів є тільки тисяч сто двадцять,
Два десятки — на «изна» і ще менше — на «ро».
А мені ще з дитинства рими рідкісні сняться
І до слова «Вітчизна», і до слова «Дніпро».

Розумію: наука — річ сувора й безжальна.
Їй чужі сентименти і зітхання чужі.
Слід розчулитись: праця і, мовляв, капітальна!
А у мене щемливо чомусь на душі.

Ніби пташці знічев'я приборкали крила
Чи в бетон вмурували в'юнкі ручаї,
Ніби мову не в графі тісні посадили,
А в золочену клітку замкнули її.

1980

ОЧІ ТАРАСА

*Деякі сучасники Т. Г. Шевченка твердять,
що у поета були голубі з сивиною очі.*

Голубі?

То України небо
Ув очах відбилось в глибині,
Щоб йому нагадувать про себе
В закаспійській жовтій стороні.

З сивиною?

Де ж їм не посивіть,
Як, німі, блукають по землі
Сироти, покритки, юродиві —
Біль і голод, злидні і жалі.

Голубі?

То ніжна синь Славути
Увійшла в зіниці на віки,
Щоб не міг Тарас на мить забути
І красу, і шир, і тлум ріки.

З сивиною?

То за щастям туга
На очах поета запеклась.
То царева нелюдська наруга
Не розтала — кригою взялась.

Голубі?

То променяться в зорі
України завтрашньої дні:
Ходять хвилі на Азовськiм морі,
Крилять космонавти в вишині.

З сивиною?

То шляхи прийдешні
Тонуть у серпанку на зорі.
То на цілий світ цвітуть черешні
На священній Канівській горі.

1980

* * *

Літечко подаленіло.
Віджило. Відгомоніло.
Палять листя у садках.
Дим, як іній, на гілках.

Так чуття, що відмирають,
У вогні душі згорають:
І любов, і ворожда.
Дим на скроні осіда.

1981

* * *

Царство німоти.
Спалені мости?
В поглядах — трагічність.
Як тебе знайти?
Ніби поруч ти,
А між нами — вічність.

Мовчимо. Ачей
Краще без речей:
Всі слова — торпеди.
Від твоїх очей
До моїх очей —
Як до Андромеди.

На душі щемить —
Як це пережить?
Як зробить розрядку?
Віриться в цю мить:
Донька прибіжить
І збудує кладку.

1981

НА СМЕРТЬ ЖАЙВОРОНКА

(Некролог)

Передчасно, у розквіті літ
Йде з життя побратим наш по музи...
Тільки він підіймався в зеніт —
Замовкало все птаство в окрузі.

Народився він в нашім степу.
Щастям зела був зроду щасливим.
Пив із нього росу і ропу.
Не боявся ні спеки, ні зливи.

Цвіту гречки, як сонцю, радів.
Славив ранок, молився на колос.
Світ яснів, запашнів, молодів,
Якщо лився із неба цей голос.

Щось чарівне в тій пісні було:
Досить їй забриніти над ланом —
І струною дзвеніло стебло,
І земля озивалась органом.

Там, де падала тінь од крила,
Аж буяла пшениця ряхтлива.
Нагородою завше була
Для співця золотіюча нива.

Та сьогодні тут траурно так,
Зажурились поля, мов безплідні:
Велетенський залізний коршак
Понад ланом з'явився опівдні.

Він пронісся з кінця і в кінець,
Розливаючи всюди отруту.
Захлинувся в ту ж хвилю співець,
Впав грудьми на скривавлену руту.

Він зітхнув і навіки заляк —
Мертва тиша пливе понад степом...
Зграйка друзів небіжчика: грак,
Одуд, ластівка, перепел, стрепет.

1981

* * *

Я жив — трудивсь, любив, страждав.
Виходить, всує?
Джерельце срібне поміж трав
Вже не пульсує.

Верба усохла, що в ярку
Колись шуміла,
І зірка впала, на яку
Молилась мила.

Лише осіло на траву
Росинок перло...
І все ж поки я ще живу —
Ніщо не вмерло:

Ні жебоніння джерела.
Ні шепіт рути,
Ні сяйво зірки, що влила
Любов у груди.

В мені це все — було і є,
В крові розлите,
Бо ми — продовження твоє,
О диво-світе!

1982

* * *

*Но только пусть не
говорят,
Что я слуга народа.*

Вас. Федоров

Навіщо це нагадувати? Знаєм:
Перед народом вічно ми в боргу.
А щодо слуг, то не секрет: хазяїн
Дивився завше зверхньо на слугу.

Хто нині заперечувати буде?
Людська нам шана вельми дорога.
Але хіба ж це добре, коли люди
Про когось кажуть нишком: «Він — слуга!»?

Хіба про це колись наш мріяв прадід,
Що взув своїх панів у постоли?
Слуга й хазяїн, як сказати по правді,
Друзьяками ніколи не були.

Службистів зневажаємо ми зроду,
Розбивши позолочене ярмо.
І, звісно, ми завдячуєм народу
Вже навіть тим, либонь, що живемо.

Отож нам і хотілося б так жити,
Щоб не було для каяття підстав,
І так народу рідному служити,
Щоб він за слуг ніколи не вважав.

1982

* * *

Стежина Корольова від дверей
Лягла, неначе промінь, на спориш...
Тут серцем відчуваєш апогей,
Як ніби ти у космосі летиш.

Крізь гул коліс і землетрусів шал
Усіх широт ведуть сюди щаблі,
Адже отут знайшла собі причал
Найсмільвіша мрія на землі.

З крутих, іще не скорених орбіт,
Світитиме нам закуток оцей.
Мав рацію Верхарн, сказавши: «Світ
Складається з зірок та із людей».

В наш час вони зближаються.
Ще крок —
Тепло світил відчуєм на щоках...
А люди вчаться жити у зірок,
Щоб і по смерті сяяти в віках.

1982

У ЗОРЯНОМУ

Я стояв біля станції «Мир».
Наді мною зірки пролітали...
Струменіли угору і вшир
Вже обжиті космічні квартали.

Я вже був за тридев'ять земель
Від помазаних білих світелок.
Раптом — гуп! Аж здригнувсь корабель —
Опустився на нього метелик.

По червоному — чорні цятки.
Чистить крильця, повзе по обшивці...
І привиділись в житі стежки,
Край городу — жаркі чорнобровці.

Хата з призьбою, мама в вікні —
Як завжди, у хустині дешевій...
Закортіло додому мені —
Ув обійми землі споришеві.

Щоб насвистував вітер-степняк,
Брали сонце корови на роги,
Ї махав із-за гаю вітрлк,
І котилася Берда під ноги...

Я замріявсь. Отеччина — ось.
Під подошвами — тепла планета.
Зник метелик. Та довго, здалось,
Ще бриніла в душі симфоньета.

Ріднокрай мене знову потряс.
І прийшло озаріння зцілення:
Пуповину, що з'єднує нас,
Розірвати несила для мене.

1982

* * *

Із острахом у дзеркало, напевно,
Ми дивимось усі.

Не дивина:
За молодість чіпляємося ревно,
Лякає нас дочасна сивина.

А край шляху, в могилі, побратими,
Що впали тут у битві за плато...
Вони лишились вічно молодими,
Але чомусь не заздирить їм ніхто.

1983

ЗАПОРІЗЬКИЙ ДУБ

Над ним роки шугають, піби кулі,
І падають, мов жолуді, в траву.
А він весь вік стоїть у караулі,
Піднявши сонце, наче булаву.

Полубить вітер гілки тятиву,
Що в завтра посилає дні минулі.
Так, я пишаюсь тим, що тут живу,
Де на століття міряють зозулі.

Не листя в дуба, а луска епох,
І не коріння, а планети жили.
Ні, не впаде він в розпачі на мох.

Хоч як би не гнітили часу брили.
Але я певен: дуб давно б усох,
Якби його ми, люди, не любили.

1983

ЛИСТ ДОЯРЦІ

Степами весна йшла з очиськами синіми,
Свистіли шпаки до нестями.
А ви послішали, Галино Максимівно,
До клубу на зустріч з гостями.

А гості не горді — поети із області.
Старались вони, як уміли.
Були нагородою дружні їм оплески
І струни, що в серці бриніли.

Сиділи всі радісні, мов іменинники.
Чуття променіли, мов квіти.
Та погляд упав ваш на стрілки годинника:
Пора корівок подоїти.

І гості, хоч як заклопотані римами,
Підтримали вас одностайно,
Бо діло найперше, Галино Максимівно,
А потім — все інше, звичайно.

І ось ви на фермі, ви зайняті справами —
Тече молоко у дійниці,
Що завтра запахне таврійськими травами,
Можливо, аж десь у столиці.

І втома спливає зеленою ряскою,
Й працюється легко, святково:
Ні-ні і в душі озивається ласкою
Поетами мовлене слово.

А гості, припишклі, замріяно-стримані,
Вертають додому полями,
І їх зігриває, Галино Максимівно,
Спасибі, що сказане вами.

1983

ЗАПОРІЗЬКИМ ХЛІБОРОБАМ

Спасибі вам за щедрий хліб!
Навколо нього - слави німб,
На ньому зорі - мов роса,
У нього - ваших душ краса.

Спасибі вам за щедрий хліб!
У нім - жага безсонних діб,
У нім - теплінь робочих рук
І ранніх жайворонків гук.

Спасибі вам за щедрий хліб!
У нім - дощу веселий дріб,
Моторів тлум і пісні хміль,
Гіркота спек і поту сіль.

Спасибі вам за щедрий хліб!
Без нього ми хіба могли б
Служити музам, плавить сталь
І крилити в космічну даль?

Спасибі вам за щедрий хліб!
Це від його духм'яних скиб
Світліє в місті і селі,
Ясніє на усій землі.

Спасибі вам за щедрий хліб!
Кантата, ода і верлібр
Вас будуть славити в віках,
Титани з колосом в руках!

1984

* * *

Я визнаю лише красу жіночу.
Всі інші — тільки відблиски її.
Кого ж тоді, питаєте, щоночі
Віншують у дібровах солов'ї?

Та все ж її: вона вража навиліт,
Вглибає в душу, ніби чересло.
Хто б слухав солов'їв, скажіть на милість,
Якби жіночих чарів не було?

1984

* * *

Вважай, на півобличчя —
Такі великі очі.
А в них — і дня величчя,
І моторошність ночі.

Усім дано читати
Правдиві ці екрани:
Тут торжества і втрати,
І перемоги й рани.

Хіба прикрити віям
Чуттів жорстоке грище?
Це пам'ятник надіям,
Це віри пожарище.

Не приховать повікам
Життя крутої прози —
То сварки з чоловіком,
То материнські сльози...

Достоту їм не вдасться,
Екранам, те втаїти,
Яке непевне щастя,
Які трудні обіти.

І ось нікого — поряд,
Лиш гріють сні жіночі...
Це все мені говорять
Такі великі очі.

1984

* * *

Знов, кажеш, ти в самотині?
А може, ти в полоні?
Куди б не їхав — ти в мені,
Мов гордиця у кроні.

Перш ніж рушати до мети
(А без мети — нікуди ж)
Я мушу зважити — а ти
Це схвалиш чи осудиш?

Чаклує Дон, а чи Ельбрус
Купається в зеніті —
Твоїми карими дивлюсь
На всі дива на світі.

Звучить орган, а чи гармонь —
Ти чуєш краще мене.
Я ж п'ю тепло з твоїх долонь,
Достоту незнищенне.

Сльоза у тебе промайне —
Я ж відчуваю біль ще.
Скажи: тебе, а чи мене
В мені сьогодні більше?

1984

МІСТО ДИВАКІВ

Зупинялись коні
І трамвай аж млів:
На однім балконі
Соняшник розцвів.

Як сліпив він очі,
Пломенів, мов жар!
Навіть серед ночі
Сявав, як ліхтар.

Всі раділи щиро
І казав усяк:
— Певно, в цій квартирі
Мешкає дивак!

А що потім сталось?
Відмела зима —
Знов гучні квартали
Літо обійма.

На міських газонах —
Нижній малахіт.
А на всіх балконах
Соняшників цвіт!

Не було ще зроду
Стільки маяків.
Сонце пише оду
Місту диваків.

1984

* * *

Хтось підходить крижаний, столасий —
Демонструє посмішку блазенську...
Хай пробачать любі ескулапи, —
Берегти себе — немає сенсу.

Хоч замри — не гнівайся, не сердься,
Рот заший, налий у вуха воску —
Час не спить: твоє він смокче серце,
Як малюк свою солодку соску.

1985

* * *

Доньці Оксані

Твою щоку гарячу, ніби праска,
Я остуджу холодною своєю.
Уже тебе не вабить більше казка,
Хоч ти по суті виросла із нею.

Яка це радість: разом із тобою
Іще раз власне пережить дитинство.
Та вже й до тебе йдуть роки юрбою.
Тебе саму чекає материнство.

Щоб мить спинить, в яку ходити Мекку?
Благати Бога тенором чи басом?
Ти ніби поруч, тільки ти далеко,
Що я тебе не розумію часом.

Моя зелена, вимріяна павіть,
Хай над тобою в'ються добрі бджоли.
Я гордий, що не вчив тебе лукавить,
Що з правдою не розминавсь ніколи.

Якщо жар-птиця капосна не дасться,
Спіткають вороги чи безгрошовість,
Не панікуй: найбільше в світі щастя —
Це знати, що у тебе чиста совість.

Твою долоню я кладу на груди
І ці слова запам'ятать благаю:
Добро робити в сто раз легше людям,
Ніж зло чинити. В цім я присягаю!

Хай літ прожитих більшає суцвіття
І старість у скрипучі двері грима —
Надію маю: на нове століття
Твоїми гляну, донечко, очима.

1985

* * *

Хтось у сорочці народився,
А я знайшовсь в голодний рік.
Казали, тато засмутився,
Коли почув мій перший крик.

Ні, не тому, що був недужим,
Що вельми донечку хотів —
Не міг він бачити байдуже
Моїх двох старшеньких братів.

Терзали душу пухлі личка
(Хто з них вже завтра не жилець?).
Івась був жовтий, наче свічка,
А Гриць блідий, неначе мрець.

А тут ще я кричав без тями,
Протестував натощака:
Не розумів, чому це в мами
Немає й краплі молока.

Не знаю, як мене терпіли,
Чим годували плакуна,
Та не покинув я світ білий
(Не надіслала смерть човна).

Тих днів нужденних, непростених
Вже й не розгледити звіддалік,
Але навіки в мене в генах
Він закодований, той рік.

Тому я певен: наші внуки
Яких висот не досягли б -
Нас пом'януть і наші муки,
Як тільки візьмуть в руки хліб.

1985

* * *

Знічев'я заблукав я до кар'єру,
Де в свіжих ранах мармур і граніт.
Подумалось: хтось робить тут кар'єру
Тим, що кладе під камінь динаміт.

Потужні КРАЗи котяться рядами.
Прийишк Дніпро — такий тут шум і гам.
А що коли не скелі це — фундамент
Тієї долі, що судилась нам?

Боки до сонця поверта каміння,
Шепоче щось — зітхає чи блага...
Коли ж ми доростем до розуміння,
Що є душа і в кам'яниці, га?

1985

* * *

Чайка блиснула крилом,
Й опекло зненацька:
Птах ширяє над Дніпром
Чи душа козацька?

Відступили комиші —
Тиснуть небосяги...
Що ж потрібно тут душі
Пращура-негяги?

Розумію, в чому річ:
Хочеться їй знати —
Не заснула мати-Січ?
А надійні чати?

Бистриною повз лани
І шляхи отецькі
Запорозькі мчать човни
Чи якісь турецькі?

Чи не нишпорить в гаях
Глитайня ординська?
Чи звучить на берегах
Мова материнська?

Пісня дуже частий гість
На Славути схилах?
Ще б душі хотілось вість
Рознести на крилах:

Є грядуще у двіпрян,
Край у зрості, в силі —
Квітнуть ружі, не бур'ян,
На дідів могилі.

1985

* * *

Осінь так позолотила берег,
Так рососою вмився Базавлук,
Що коли б оце побачив Реріх —
Він би пензля випустив із рук.

Душу гоїть врода миротворна:
Баня неба плаває в Дніпрі.
Хвиля ж то смарагдова, то чорна,
Мов чорнило у каламарі.

Скелі вічність зморшками порила,
Острів сонцю воздає ясу.
Хмари ж бовваніють, мов вітрила,
Що несуть в безсмертя цю красу.

1985

* * *

Живу Дніпром. Мене він вранці будить,
Вдень напуває, ввечері гойда.
А думка ссе: мої нещадки будуть
Дружити з ним? Не пропаде вода?

Не витече, як молоко із глека?
Не всохне так, як у пустелі дуб?
Його не вип'є знавісніла спека
І не опалить стронцій-життегуб?

Не занедужа він, не обміліє?
По річищу не підуть кози вбрід?
Адже тоді людська душа змаліє,
І зорями заплаче небозвід.

1985

* * *

Якщо хочеш історію знати,
Спершу мусиш відчутти любов,
Бо історія — пісня і мати,
Дух Бояна й Сірка корогов,
Гавань слави, віддуння вікторій,
Наш пракорінь, і наш вістовик,
Тихі води і лагідні зорі,
Що прийшли в нашу долю навік.

Якщо хочеш історію знати,
То ненависть у серці посій,
Бо були і пілати, й пірати,
І пігмеї терзали месій,
Бо і зради були, і навали,
Лють магнатів, презирство царів —
Сотні років вони розпинали
Україну й її кобзарів.

Якщо хочеш історію знати,
Неодмінно навчися страждать,
Бо вона — не сановні пенати.
Не хижацька чиновників рать.
Ні, історія — горе народу,
Труд пітний, із війною двобій
За безсмертя душі, за свободу
І за тебе, сучаснику мій.

1985

* * *

Були вони всі аж ніяк не герої —
Оті, родовід мій від кого іде.
Та зрадити друга по духу, по зброї
Не міг запорожець ніколи, ніде.

Байдужим ставав і до хліба, й до солі,
Був ладен іти і на Крим, і на Рим,
Якщо десь в полоні, у рабстві, в неволі
Гримів ланцюгами його побратим.

Був темний козак і, нівроку, упертий,
Але не тремтів у життя на краю,
Бо вірив: то щастя найбільше —
померти,
Грудьми заслонивши свого у бою.

1985

МОЄ КІНО

Сказать по правді, це було давно,
Тому ніхто вже не «пришиє діла».
...Коли в село привозили кіно,
Моя Білоцерківка молоділа.

Лунали жарти, чулися пісні.
А в мене на душі було паршиво:
Я голову ламав — ну як мені
Хоч краєм ока глянути на диво?

Я біг до клубу. Купувать квиток?
Який квиток, коли в кишені віє!
Я мріяв прослизнути між тіток,
А може, сироту хто пожаліє?

Всім ніколи. Образливо було:
Які ж ви в радості байдужі, люди!
А в клубі вже гриміло і гуло.
О господи! Там починалось чудо!

Спасибі парубкам: — Кортить в кіно? —
Вони невдах за руки-ноги брали
І, розмахавши, як мішки, в вікно
На голови щасливчиків жбурляли.

І ось — летиш! Усе в тобі співа.
А серце заховалося у п'яти
(Про небо наша марила братва,
Ось і була нагода політати).

Траплялось, промайне в секунди ці:
А що коли, довідається мати?
Бубух! Пусте — і гулі, і синці,
От тільки б часом ніг не поламати.

Хто лаявся, хто стусана давав,
А дехто і ковав нас від завклубом,
Щоб потім ми, мов цуцики, з-під лав
Спостерігали за мистецтвом любим.

Яке блаженство — золотий екран!
(Хоча він був, звичайно, чорно-білим).
Свистіли кулі... Бився партизан...
Летіли коні степом розпашілим...

Вписалось в пам'ять: «Халхін-гол», «Сиваш»,
Зірки на танках, вибухи, погоні...
І вічний сумнів: наш це чи не наш?
І сльози, коли падали червоні...

Хай відтоді сплигло чимало літ —
Це відчуття живе й мені не вадить:
Кіно — політ, насамперед - політ!
І не біда, що доведеться падать.

1985

* * *

Донька плаче вві сні.
Гірко хлипа вона.
Завтра скаже мені,
Що наснилась... війна.

У вогні ріднокрай...
Куль жалючі рої...
Люба доню, стривай,
Звідки знаєш її?

Мучать зайди-кати?
Це — мана навісна.
Народилась бо ти,
Як сконала війна.

Дятел спав на вербі.
Берда бігла у світ...
Я гадав, що тобі
В щасті жити сто літ.

Я гадав... Але страх,
Що колись я зборов,
Бачу в тебе в очах —
Опалив твою кров?

Та невже дим боїв
Край нічного села
І тебе отруїв,
Моя доню мала?

І ввижаються ось
Ті картини жахні,
Що побачить прийшлось
У дитинстві мені...

Точить думка: невже ж
Всі нащадки мої
Пережить мусять теж
Ті тортури, бої?

Я тривожуся: їх
Ще терзатимуть сни,
Як від німця я біг
Крізь густі бур'яни?

Хай хоч їх обмине,
Як тремтів я, мов лист,
Бо знічев'я мене
Брав на мушку фашист.

Ще й тепер звіддалік
Люте «Хальт!» долина...
Та невже ж так повік
Не скінчиться війна?

1985

ПОРТРЕТ ЄСЕНІНА

У тракторній бригаді на стіні —
Єсеніна портрет. Йому всі раді:
Поет тут невідлучно, день при дні.
— Він теж, — жартують хлопці, — на підряді.

Знічев'я він вслухається в слова,
У хліборобські клопоти вникає.
А балачки які тут? Про жнива:
«Не задощило б», «Вельми припікає»...

Поету зорі видно у вікні,
Він чує збіжжя тлум рясний, щасливий.
Він відчуває, що людям цим зрідні,
Бо теж сівач, щоправда особливий.

Він чудодійне висіває зерно —
Зерно краси, і честі, і любові...
Егеж, боїться засухи воно
І може загубитися в полові.

Його не кидай будь-де, навмання:
Воно лише в серцях уродить мрію.
...Я чув, як жнивварі із ним щодня
Віталися: — Чолом тобі, Сергію!

1986

* * *

Не дивись так холодно, відчужено
(Досить нам лютневих снігопадів).
Чиста в мене совість, о подружжю:
Я тобі і подумки не зрадив.

Тягнемось ми одне до одного,
Симетричні, мов у птаха крила.
Ось чому від погляду холодного
Можу я і застудитись, мила.

1986

* * *

Не знаю, як природа роздає
І хист, і розум, і здоров'я, й чари.
А раптом серце в мене не моє —
Для хама призначалось чи для скнари.

Я мучуся із ним усе життя.
Його я прагну так облагородить,
Щоб знало честь, сумління, сум'яття,
Але не завше в мене це виходить.

Тим часом — це неважко уявить —
Якийсь пройдисвіт в гніві аж трясеться,
Якщо в нім раптом совість закричить.
Ото йому моє дісталось серце.

1986

* * *

Все частіше в сні приходять хата.
Чим заборгував я? В чому суть?
Досить їй стріхою помахати —
Й я з'явлюсь, як на останній суд.

Півень кукурікне край порога,
Забринять заплакані шибки.
Приблизить корова однорога,
Що фашисти з'їли залюбки.

Прийдуть друзі — стануть по старшинству,
Хоч вони сьогодні бозна-де.
Я врочисто доповім дитинству,
Що йому не зраджував ніде.

1986

* * *

Забудеш найстрашніші біди,
Коли зустрінеш десь її:
Флюїди, радості флюїди
Навколо неї, мов рої.

Не чарівниця, не цариця,
А мліють навіть дерева.
Іде — і всі похмурі лиця
Зненацька промінь осява.

І ти вже — втілення смирення,
Мовчиш, не дихаєш, мов йог.
Либонь, в найвищу мить натхнення
Її створив із сонця бог.

1986

* * *

Немає в світі вищої мети,
Ніж душу молодою зберегти,
Щоб мала віру, не терпіла зла,
Щоб щедрою і чуйною була,
Щоб, як зоря ранкова, на життя
Проектувала чисті почуття.
Як домогтися? Я гадаю, слід
Не рахувати пережитих літ,
Ні зморшок не боятись, ні сивин,
Не думати про спокій і спочин,
І усвідомити секрет простий:
Хто здатний на добро, той молодий!

1986

* * *

Боюся наврочить (прости мені, вірше;
Фортуна не любить подібних розмов):
Живу так, як інші, принаймні не гірше,
Є діло, є друзі, є щира любов.

Обходять хатину мою катаклізми
І мовби видніша мені на душі,
І стали немодні образливі «ізми»,
І люди вже люди, а не мураші.

І все ж — дискомфорт, мовби кузька у вусі:
Щемливо в грудях, бо вже старість близька,
Болить мені горе чиєсь бабусі,
Картаюсь, побачивши десь жебрака.

Ще світом блукають численні напасті,
Трагедії й драми (куди там кіно!).
І я розумію: для повного щастя
Бракує дрібниці: не плакав давно.

1986

* * *

Відкриймо для нащадків, для потомства,
Хто був той божевільний чоловік,
Який в екстазі ідолопоклонства
Сатрапа вперше генієм нарік?

Невже так лицедійство зворушило?
Чи дуже вже кортіло нагород?
Хто? Жданов? Каганович? Ворошилов?
Та хто завгодно, тільки не народ.

Йому, народу, совість — осторога,
Лестити — ні бажання, ні підстав:
Якщо він зміг розжалувати бога,
З божків земних він просто глузував.

1986

* * *

Ще кам'яніють обеліски з відчаю
І пам'ять кличуть знову стать на чатах,
Бо хлопчиків (статистика засвідчує)
Народжується більше, ніж дівчаток.

Вже страшно розмовляти з ветеранами,
Убитими такою новиною.
Говорять: «Ми приховувать не станемо:
Таке було якраз перед війною».

І знов здригаються старі окопчики,
І чути із могил молитву щиру:
— Народжуйтесь, народжуйтесь, хлопчики,
Але не для війни — лише для миру!

1986

* * *

Де білий лебідь каменем упав,
Там крук у вікна бився чорнодзьобий.
Чумацький Шлях світився, мов рукав, —
Ще світ не знав, що вибухнув Чорнобиль.
І раптом — зяє небо, мов діра.
Обвуглені, тікають в ірій хмари.
Мов сарана, повзуть уздовж Дніпра
Не видимі для ока яничари.

Пустельний степ чатують колючки.
Отак земля і скам'яніє в горі?
Ми травами зціляєм болячки.
Хто ж нині полікує трави хворі?

1986

* * *

До нашої це трапилося ери,
Хоча ще дехто добре пам'ята:
Розбить собор взялись функціонери —
Їх дратувала горда яснота.

Дружинники чи, пак, легіонери
Старались — не жаліли живота.
Прийшли пенсіонери й піонери
На поміч (о, наївність несвята!).

Бруднили стіни, рушили портали
І віру проклинали, як чуму.
На паству епітимію наклали,

Ледь не забрали майстра у тюрму.
...Собор стоїть! А де ж оті вандали?
Молитись заходилися. Кому?

1986

* * *

Хвилини й години безжурно, бездумно
Стікають у завтра, мов жито в мішок.
І так мені прикро, і так мені сумно,
Бо чую не сміх, а єхидний смішок.

Шукаю життя — натрапляю на гру я.
Не совість панує — ерзаци її.
Не правда, а правдочка деким керує.
Вже й чвари гучні видають за бої.

А передчуття, що попереду — фініш.
Суддя з олівцем вже чекає мсене.
А втім, може, й добре, що час не зупиниш:
Принаймні є віра, що все це мине.

1987

БЕРДА

Маленька Берда — велике диво
(Мене із нею не розлучить).
Звідкіль прибїгла — не суть важливо.
Те головне, що до моря мчить.

А може, мчить аж до океану,
Щоб горді лайнери пронести?
...Бувало, я коло річки стану
І разом з нею пливу в світи.

Вона просвічувалась до дна вся,
Живучим літеплом дорога.
Як я журився, коли дізнався:
Вона до моря не добіга.

Не знаю хто — журавлі чи чаплі —
Мені відкрили секрети ці:
Всю випивають її до краплі
Тополі наші і чебреці.

Так ось яка вона щиросерда!
І досі тішить мене оте,
Що помирає щохвилі Берда,
Щоб вічно жив запорізький степ.

1987

ЛОБОДА

Село вінчалось з нуждою
Вже повоєнної пори,
І заростали лободою
Городи, вулиці, двори.

Нам дошкуляли страх і холод,
Та то була ще не біда.
Зате коли ударив голод,
Нас врятувала лобода.

Із братом (підказали люди
І тим померти не дали)
Ми рвали лободу повсюди
І з неї коржики пекли.

Я не скажу, що це поживно
(Це не макуха, це не хліб),
Та серце билося визивно —
Я не опух, я не осліп.

Я вижив.

Я жартую й плачу.
Ті дні здаються диким сном.
Одначе лободу, читачу,
Я не вважаю бур'яном.

1987

* * *

Нарешті, сонечко я бачу —
Еге ж, манюнього жучка.
Ось-ось від радощів заплачу:
Ця зустріч бажана така.

Бувають же в житті моменти:
Здається, кузьку б цілував!
(Хтось посміхнеться: сентименти!
Телячі ніжності, мовляв).

Не бачив я його три роки
Ані в степу, ані в гаю.
І от заляк, спинивши кроки:
І впізнаю й не впізнаю.

Був певен: хімія убила
(Адже не знає співчуття)
Землі моєї старожила —
Червону цяточку життя.

Не буде світ у свято й будень
Побожно барву цю нести, (
І дітвори, гадав, не буде,
Кому співати: «Полати...».

І стане пусткою господа,
І, очужіла, нічия,
Збідніє, вицвіте природа,
А разом з нею — ти і я.

Ні, плине червень сановито,
А в ньому — сонечко на дні.
Воно — неначе в слові «літо»
Маленька крапочка над «і».

1987

* * *

Все, що було колись, — у пантеоні часу.
Його не воскресить і не переписать.
Як молоді літа не здати в ощадкасу,
Так згублені життя не виростить, мов сад.

Відбурхали серця і навіжене, й чуле.
Віддзвякали шаблі. Відтьохкали пташки.
Чому ж я раз у раз вдивляюся в минуле,
Як ніби там знайду майбутнього стежки?

Егеж, знайду! І всяк їх знайде при потребі,
Якщо його любов синівська не сліпа.
О древо пам'яті, спасибі, що до тебе
Навік припнутий я, мов олень до стовпа.

1987

* * *

Уранці плітка народилась
Мініатюрна, мов хробак.
На ніжці тричі обкрутилась —
І вже, нівроку, як кулак.

Туди-сюди пробігла швидко,
В десятку вух не побула —
І вже цілком доросла плітка,
Либонь, завбільшки із вола.

Вона вже в силі, в апогеї,
Звалити може і слона.
Що ж служить допінгом для неї?
Порядність наша показна.

1987

* * *

Не гудьмо попередніх поколінь,
Що ставили на колії наш потяг.
Вони халтуру зневажали й лінь,
Їх не лякали ні жара, ні протяг.

Ще рейки не іржаві, бачить біг,
І шпали ще пролежать років з двісті.
Якщо ж наш потяг не в той бік побіг,
За це спитати треба машиністів.

1987

БАТЬКІВ САД

І досі сняться дулі (сиріч груші)
І яблуні (казали, що налив).
Напевно, ті дерева мали душі:
Ночами їх наш батько посадив.

І ми... О боже, що ми відчували?
При місяці, що тік, як молоко,
Ми з мамою садок той корчували
І я не плакав — вив, немов Рябко.

Здається, що дерева теж тужили:
Роса чи сльози стигли на гілках?
Сокирою рубав коріння-жили,
А мовби цюкав батька по руках.

Чужими стали і город, і берег,
І кущик вишняку, що весь тремтів...
Якось я роздобув шматок паперу
І Сталіну поскаржитись хотів.

Та нагодилась мама: — Тю, шалене!
В тюрму кортить? Ось я візьму дубець! —
Вона чорнило відібрала в мене
І кинула в кабицю папірець.

Розгнівана, мене замкнула в хаті
І я сидів до ночі сам, як перст.
Сама ж по трудодні свої трикляті
Пішла у поле — за дванадцять верст.

1987

* * *

Нагорода знайшла героя...
(З газет)

Невже знайшла? Я так собі міркую:
Герой чи ні — сам бог йому суддя.
А наш Лука прийняв на себе кулю,
Що призначалась, може, для вождя.

І впав у сніг, гарячий від атаки,
І вже не чув: «За Сталіна, ура-а-а!»
Хіба не гідний мій братан відзнаки?
Хіба не надійшла його пора?

Хоча б йому медаль (він був негордий).
Хоча б посмертно (мати пам'ята).
Втім, як героя знайде нагорода,
Якщо над ним — ні зірки, ні хреста?

1987

* * *

Не онімів я, не оглух,
Я б міг співати в хорі,
Але вселився в мене дух
Служіння непокорі.

Цей дух бунтує, не змовка.
Звідкіль він і від кого?
Від Гарібальді? Від Сірка?
А мо' від Кошового?

Я б був не проти втратить слух —
Мовляв, не чув, не бачив,
Але мене цей клятий дух
Добряче окульбачив.

Мене він вимучив сливе,
Та я терплю прибуду:
Щоки в мені цей дух живе —
Людиною я буду.

1987

* * *

Якби воскрес сьогодні Сталін
І подивився навкруги,
Від жаху враз би чорним став він:
Самі «народу вороги»!

Його парсун — як не бувало.
Забули про вождя вождів?
Виходить, він стріляв вас мало
І мало вас в тюрмі гноїв!

Живуть, не відаючи страху.
Та що ж це сталося з людьми?
Вони з його звернули шляху?
На зраду схоже, чорт візьми!

А може, це якісь варяги?
(Вождь пережив би справжній шок.)
Читають «Доктора Живаго»?
Танцюють брейк? Співають рок?

Його забули директиви?
Попрямували «не в той степ»?
А це що? «Ко-о-пе-ра-ти-ви»!
Ганьба! Вернувся знову неп!

Десь опинившись коло столу,
Верховний зле скривив би рот:
П'ють не горілку? Пепсі-колу?
О диво! Виродивсь народ!

Газети взяв би. Пише кожна
Про неподобства. Що за біс?
Хіба казати правду можна?
Народ до цього не доріс!

У гніві вождь би смикав вуса,
Землисте морщачи чоло:
«Що? Катастрофи? Землетруси?
В мій час такого не було!»

Його б лякали, як примари,
Словечка «гласність», «плюралізм».
А це що? Пробі! Фірми, бари...
Проліз гнилий капіталізм?

Від горя став би Сталін лисим,
Коли б хто встиг доповісти:
Нема «залізної завіси».
Натомість є якісь мости!

Аж затремтіли б його моці,
Якби ожив він в той момент,
Коли гуляв на Красній площі
Американський президент!

Вождь побілів би, як під дулом,
Коли б зблизька чи звіддала
Якась монашка підморгнула
Йому у затінку Кремля.

З досади рвав би собі чуба
І пік всіх поглядом стальним,
І вривав би, даруйте, дуба,
Як це було вже раз із ним.

1987

* * *

Віків, либонь, із десять, день при дні,
Людей лякають пеклом на тім світі.
Яке ж воно — в натурі, без брехні —
Узнали ми в двадцятому столітті.

Війна, блокада, голод, мор, чума,
Вождеві пильні очі в караулі,
Доноси, «чорний ворон», Колима,
Чорнобилю вогні, душманські кулі...

Сховаймо страх назавше у чохлах:
Жахіття те минулося, на щастя.
Після того ж, що ми пережили,
Нам, слово честі, й пекло раєм здасться.

1987

* * *

І глід, і сонечко рябе,
І риба, і пташина —
Усе запитує тебе:
— Чи добра ти людина?

Бо кожен з них із давніх літ —
Землі законний житель.
А ти із чим прийшов у світ?
Не варвар? Не нищитель?

Не будеш кривдити жука?
Не рватимеш блавати?
Нехай відсохне та рука,
Що тягнеться вбивати.

Шануй мурашку і щигля,
І стрілочку житини,
Аби повірила земля
У доброту людини.

1987

Поет у рідному —
куйбишевському — степу.

— А це моя люба Берда...

* * *

Якщо обсяде сум: життя твоє ніяке,
Й захочеться від дум втекти, як від сорок,
Згадай, ща на Дніпрі ночами блима бакен,
Хоча на небесах тьма-тьмуца тих зірок.

Ти — бакенщик, еге ж. І слово — не забава.
Ти тільки не проспи — свій вогник засвіти.
Хай стелеться твоя доріжка золотава,
Де сходяться серця, мандруючи в світи.

Той племінь, що тобі у груди вклала матір,
Роздай, не бережи (не візьмеш у труну),
І хоч одній душі ти покажи фарватер,
І хоч одній не дай зійти на міліну.

1987

НА КОНКУРСІ КРАСИ

На цю красуню вирлооку
Дивився б, мабуть, сотні літ.
З такою вродою, нівроку,
Весь полонити можна світ.

Іще б до вроди (знає міс це?)
Додати розум і т. д.
Та, кажуть, бог в одне й те ж місце
Двох щасть ніколи не кладе.

1987

ДУЕТ КОБЗАРІВ

*Знатним комбайнерам
Василівського району
Валентині та Віктору
Кобзарям*

Так, буде хліб у Батьківщини,
Раз від зорі і до зорі
Понад ланами пісня лине,
Яку співають Кобзарі.
За сотні миль той чути голос —
В нім розмах, велич і краса.
А ще підспівує їм «Колос»,
Їм аплодують небеса.

І сонце зорить з пієтетом,
І я горджуся, не втаю,
Що в знаменитого дуєту
Взяв пощастило інтерв'ю.
Говорить Віктор: — Подвиг? Що ти!
Це переконання моє,
Адже інакшої роботи
Нам батько Хліб не визнає.
Як б не випала загінка,
У «колективі» дружба й мир:
За помічницю в мене жінка,
Вона ж, до речі, й командир.
Отак все разом, нерозлучно,
Тому й діла — на висоті:
Перед коханою незручно
Десь опинитись у хвості.
Тут посміхнулась Валентина
(Був їй комбайн за п'єдестал):
— Серйозна вельми є причина,
Що я попала за штурвал.
Адже таке було одвіку —
Якщо нагрянули жнива,
Не бачу зовсім чоловіка —
По тижню вдома не бува.
Мені набридло коло хати
Його чекати до зорі.
Щоб за коханим не скучати,
Пішла і я у жниварі.

Тому сказати маю право
І повторити знов і знов,
Що привела мене до слави
І праця щира і любов.

1987

* * *

Як «Отче наш», повторюю,
Коли шаліють стреси:
А що коли в історії
То чортові колеса?

Арал... Чорнобиль... Хортиця...
Ну, хоч тікай із дому!
Невже колеса котяться,
Як кажуть, по живому?

Немов з екрану відео,
Обрушуються жахи.
Невже нас оптом віддано
В обійми костюмахи?

Йдуть димарі когортою
На батьківські могили...
А що ж колеса чортові?
Вперед летять щосили?

То ж люди й баламутяться
(Не тільки запоріжці):
Колеса жваво крутяться,
Але — стоять на місці.

1988

* * *

Сяйнула в сутінках Непрядва.
Дніпро пороги розметав.
Але живе іще неправда,
Яку не здать на переплав.

Її відважували щедро
Без каяття і співчуття.
І йшли — одні валити кедри,
А інші — прямо в небуття.

І досі дехто рве волосся:
Не розгадає таїну,
Де стільки «стукачів» знайшлося
На нашу голову скрушну?

А ще (коли б я речі знав ці!)
Не зрозуміть, як НЛО:
Це що за плем'я — виконавці?
Чи від людей воно пішло?

Нарешті, з нинішніх віддалих
Те розтлумачити не гріх:
У нас один був «батько» Сталін,
А чи була тьма-тьмуца їх?

Пристав до думки я такої,
Свій поборовши переляк:
Один не міг того накоїть,
Хочби й був генієм. Не так?

Щоб день прийдешній прозирати
І захистить наш родовід,
Ми розламати мусим грати
І Правду випустить на світ.

1988

* * *

Нічого не прошу у долі —
Ні похвали, ані хули.
Лише б над Бердою красолі
І через сотні літ цвіли.

Нічого не прошу у долі —
Ані чинів, ні орденів.
Лиш тільки б жайворон у полі
Над спілим колосом дзвенів.

Нічого не прошу у долі,
Віддам їй залишки весни.
Лиш тільки б сині очі доні
Не погасив огонь війни.

1988

* * *

У юність завітатъ — у стилі ретро —
Незмога: то давноминулий час.
Між нами вже не метри — кілометри,
І кожна днина віддаляє нас.

У мареві й дитинство ледве мріє,
Та все ж ми не сторонні, не чужі:
Між нами чудо-кладочкою — мрія,
Яку я все життя несу в душі.

1988

* * *

Добрідень, Дикопілля,
Полинний материк!
Люблю до божевілля
Твоїх бовванів крик.

У чарах Нефертіті
Щось є від скіфських баб.
Знайшов їх у граніті
Не бог, але й не раб.

Волають дужче й дужче
Вуста їх кам'яні,
Що в світі все — минуще.
Лише мистецтво — ні.

1988

СЛУХАЮЧИ МЕТРА

Пам'яті В. Висоцького

Епітети, як кажуть, аж-аж-аж!
Але я певен на всі сто відсотків:
Коли б сьогодні був живим Висоцький,
Обував би його цей камуфляж.

Що голос не змовкає — це законно:
Нехай бринить, як совісті струна.
Але ж він протестує: — Старина!
Ти що, здурів? Я схожий на ікону?

Ще скажеш: «Він був ангел!» Сміхота!
Грішив я й каюсь, плакав і терзався.
Який «герой ліричний»? То був я все —
Моя душа, проспівана з листа.

Ти не шукай у ній солодкі ноти —
Вона гірка й солона, мов сльоза.
І не кричи, будь ласка, що ти «за»,
Якщо уже нема таких, що «проти».

До біса глянець! Презираю грим!
Жабо для мене — як сідло корові!
На борщ віддай усі вінки лаврові:
Прийшов я і пішов, як пілігрим.

Не бий себе у груди бутафорно
І скаржитись тобі нема підстав,
Бо ти на горло пісні наступав,
А я своє рвав у відчаї горло!

1988

* * *

Це зле, коли хитрують, лицемірять,
Але ще більше гнів мене бере
На тих, що все на світі хочуть мірять
Карбованцем (або ще кажуть «ре»).

Даруйте, гомо сапієнс, це свинство —
Молитись на панчоху раз у раз.
А як же милосердя, добродійство,
Натхнення, мрія, хист, ентузіазм?

Спинись, хапуго! — я кричу в тривозі. —
Бо душу переважають капшуки —
І станеш автоматом, що на розі
І день і ніч ковтає копійки.

1988

* * *

* * *

Здається, що в дитинстві спеленали
Та так мене й забули. Чи не жах?
Які я мав здолати перевали!
Та зась: у мене пута на ногах.

Хотів я збудувати віадуки,
Які б ріднили правду і добро.
Що зробиш, як зв'язали тобі руки —
Ні молоток узяти, ні перо.

Ні мурувати храм, ні верхи їхать,
Ні вийти з усіма на сніжачь...
Єдине, що мені лишилось — дихать;
Вдихати менше, більше — видихать.

І мріяти. Про всякі чудасії —
Мовляв, я дужий, я борюсь, мовляв.
Та от біда: здається, що і мрії
Мені хтось ненароком спеленав.

1988

НА СМЕРТЬ СТАЛЕВАРА

От і плавка скінчилась. Вогонь у душі відпалав.
Як мартен, охололи стократно облечені груди.
Та я вірю: ще довго крило придніпровських заграв
Обнімати могилу у розпачі буде.

Упадуть пелюстки, а чи сльози горючі із хмар.
Поцілує світанок троянду, зненацька зів'ялу.
Хтось питає:

— А що, незвичайний то був крицевар?
— Незвичайні усі, хто у царстві металу.

Слід побачить хоч раз цих, закутих у племін, людей,
Коли піч стугонить від крутого склепіння до поду,
Щоб сказати: о ні, богорівний не вмер Прометей,
Його роду не буде повік переводу.

Не речисті вони, та як треба — дадуть одкоша.
Над металом чаклюють, мов творять нечуваний епос.
Наслухайте, як їхня співає широка душа
І в мостах, і в турбінах, і в крилах над степом.

Хай у кожного доля і плавка, як пісня, своя,
Той не йде в забуття, той не гасне, мов спалах,
Хто це право здобув: щоб його карбували ім'я
На сталевих пластинах, немов на скрижалях.

1988

ПРИТЧА ПРО СОН

Сниться — дзвонить Бог (по вертушці):
— Ти давно у мене на мушці.
Нумо не барись — вибирай,
Що тобі: чи пекло, чи рай?

З трубкою в руках завмираю:
Я ж не знаю, Господи, раю!
І не знаю пекла як слід,
Хоч живу, здається, сто літ.

Телефон гарячий, мов праска.
Я прохаю Бога: «Будь ласка,
Дай мені подумать». (Мовляв,
Ти мене зненацька застав.)

Правда, вчили нас, пам'ятаю,
Що ми всі достукались раю,
Вскочили до нього гуртом.
Пекло ж лиш отам, за «горбом».

Так чому ж подібного раю
Й недругу не вельми бажаю?
А іще цікаво: чому ж
В пекло те всі рвуться чимдуж?

Бог сопе (не звик він чекати):
— То куди тебе направляти?
В мене справ отих через край.
Говори: чи пекло, чи рай?

Я тремчу, як в рурці мембрана:
Вкрай розгнівав я дідугана!
Хай громи метає, але
Хай мене до раю не шле.

Шепочу я Господу: — Боже,
Ти ще подивуєшся, може,
Тільки ти мене не карай:
Я б хотів у пекло, не в рай!

Бога я крізь сльози благаю:
— Вже оскома в мене від раю.
Він набрид, як редька, мені.
Я про пекло мрію й вві сні.

Бог від несподіванки кркнув.
— Що ж, — рече, — у пекло, то в пекло.
Як тебе? Здається, Петро? —
І аж заскрипіло перо.

Та коли печаткою вдарив,
Я прокинувсь. Дощик лушпарив.
В сутінках дрімав телефон.
Що ж мені віщує цей сон?

1989

Січ у мороці густому,
Ссуть нас бери, мов п'явки.
Час вертатися додому,
Запорожці-козаки!

Запеклася кров на площі,
Весь народ бере сакви...
Та невже ж для вас дорожчі
Ваші райські острови?

Там отеччина, де неньки
Слід лишився на землі.
Осідлайте ж вороненьких,
З піхов вихопіть шаблі.

«Пугу! Пугу!» грянтьте хором,
Якщо смог вас не уб'є...
Раювати, браття, сором,
Доки справжнє пекло є.

1990

* * *

На шляху із варягів у греки
Народились ми в вік НТР.
Обминають це місце лелеки —
Крила чорні тут дим розпростер.

Та живе ще в лелечинім зорі,
Коли птах поспіша навпрошки:
У ковильному срібному морі
Не плывуть, а летять сайгаки.

Не шпують хімікати в Славуту,
Технократ не періщить бичем...
Випускаймо на волю спокуту,
Скориставшись пташиним ключем.

1990

Мені б побачити той ранок,
Коли віків зростеться нить
І над колисками дніпрянок
Вкраїнське слово забринить.

Мені б у тихий, зірний вечір
Почути крашу із вістей:
Що знов на Хортиці щебече
По-українськи соловей.

Мені б до тих дожити весен,
Коли розвіється туман
І внучка буде голос Лесин
Нести в душі, мов талісман.

До одного я тільки прагну —
Щоб не зазнать людських проклять,
Якщо Франка не зможе правнук
В оригіналі прочитать.

Мені б віддати йому у спадок
Любов, що світить, мов зоря,
Аби довіку мій нащадок
Наснагу пив із «Кобзаря»,

Аби, як нині нас, і присно
Його терзало каяття
І щоб йому козацька пісня
Була дорожча, ніж життя.

1990

* * *

В уяві знов Білоцерківка —
Ще довоєнна, молода...
Сріблиться Берда, мов підківка,
Вітряк за обрій погляда.

Завзято б'є в долоні сонях,
Зачувши трелі солов'я.
А по межі біжить босоніж
Хлоп'я кирпате... себто я.

Хлопчина вже не має тата
(Він там, де півники смутні).
А мама в полі, як залята:
Трудні колгоспні трудовні.

Брати — хто де. В них дух козацький:
В мандрівки завше манить біс.
А в хлопця клопотів багацько —
Город, корова, сінокіс...

Нехай життя його нужденне,
Та, щоб рости, він буде жить,
І навіть віриться — до мене
Колись хлоп'я це добіжить.

Воно (такі мої надії)
Ще прямуватиме вперед,
Щоб цвіт душі — наївні мрії —
Нести в майбутнє, мов букет,

Щоб там співать, де я заплачу,
Обнявши віннячя густе.
Якщо ж впаде... А втім, читачу,
Я вже не знатиму про те.

1991

* * *

Для мене людство розділилось нині
Навпіл, немов розламане гільце,
На тих, що хочуть волі Україні,
І тих, кому поперек горла це.

Одні їй зичать щастя і величчя,
Щоб молоділа, випростала стан,
Щоб усмішка не сходила з обличчя,
Щоб променіли піснею уста.

А інші — це «добродії» відомі:
Від них на всіх усюдах тільки й чуть:
— Як? Україна — господиня в домі?
Вона лиш може наймичкою бути!

Мовляв, зачахне, пропаде, загине!
О, фарисеї, хитрі у злобі!
Зізнайтеся відверто: Україна —
Для вас — корівка дійна, далєбі?

Та годі, зась! І ми у люди вийдем,
Як рівні, рівним руку подамо.
А ви — хоч ерепеньтеся, хоч вийте —
Вкраїну не заманите в ярмо.

Їй світить квіт свободи в будучині,
Козацька слава осіня лице...
Для мене людство розділилось нині
Навпіл, немов розламане гільце.

1991

* * *

Був у Польщі. Чим вона цікава?
Тим, що польська (що ж, у добрий час!).
А ще тим, що всюди «Чай чи кава?
Що п'єте?» — запитують у вас.

В'ється пара, і тече розмова
Про авто, погоду, про дітей.
Тільки про політику — ні слова:
Алергія в нас мовляв, на те.

Правда, чув від одного студента —
Гонор свій він виявив отак:
«Польський люд вустами Президента
П'є найліпший на землі коньяк».

Завітав до іншої країни.
Тут, як кажуть, інший моветон.
Вас питають всюди щохвилини:
«Що п'єте? Горілку? Самогон?»

Можуть пити день і навіть три дні,
І кричать: «Наш Президент — партачі!»
Чи не звідси і хаос, і злидні?
Хай над цим подумає читач.

1992

ПАРИЖУ

Ти котишся по рейках літ за обрій
(Я чую, як колеса часу б'ють).
Чому ж в душі твій тлум, твій сум, твій образ
Дедалі яскравішими стають?

Мов потяг, віддаляєшся від мене,
А потім повертаєшся у сни,
Щоб повести мене на берег Сени,
На Пер-Лашез — до гордої стіни.

Немовби на чарівному екрані
Все збільшуються, ближчають, либонь,
Твої усмішки, що далеко знані,
І слъози, що не видні з-під долонь.

Даруй, Париже, в тім далекім році
Я не сприйняв тебе, не зрозумів.
Ще б пак! Ти цілувавсь на кожному кроці,
А я... ще й цілуватися не вмів.

Зізнатися, я оцінив не зразу
Твою гостинність, ласку і красу.
Тепер свою вину, твою образу,
Немов тягар, з собою скрізь несу.

А може, тут нітрохи я не винен?
Хіба у тому є злочинне щось,
Що в мене в серці, повнім України,
Тобі, Париже, місця не знайшлось?

1994

А у мене кілька весен,
Кілька літ і кілька зим,
Що стечуть, мов кров із десен,
Що розтануть, наче дим.

І... прощай, життя хрещене,
Наша доле всеблага!
Тож одне прохання в мене,
Люба внучко, дорога.

Хай мене накриє віко,
Змиє дощ мої сліди —
Ти хоча б через піввіку
До могили підійди.

Не втішай у тому дусі,
Що згадає хтось мене.
Ти скажи: «Це я, дідусю», —
Тільки це скажи одне,

Щоб я знав: де синь дніпрова,
Де душа моя літа,
Ще живе українська мова.
Все ж бо інше — суєта.

1995

КРОВ ЛЮДСЬКА — НЕ ВОДИЦЯ

*Запорізьким донорам
В. Г. Адаменко, Н. Е. Іявійнену,
Ю. М. Попову і А. Ф. Швайко
з великою пошаною і вдячністю*

У лікарні, де завше із болем війна,
Я повторював ваші ясні імена,
Як імення поетів чи рідних братів
І вас подумки всіх обійняти хотів.

Там я впевнився: світ не позбувся основ,
Доки ви даєте людям трепетну кров,
А із нею — надію, здоров'я, життя,
І незборкану мрію, і щедре чуття.

Ви із кров'ю даруєте людям тепло
І натхнення, що нам од батьків перейшло,
І сердечності гени, й флюїди добра,
І ту вдачу, котру узяли від Дніпра.

Ось чому в мене часто не йде з голови:
Нині я вже не той, я вже трішечки — ви,
І, як ви, я хвилююсь, як ви, я терплю,
І тривожусь, і мислю, і марю, й люблю.

Я іноді сміюся (нема дивини),
Потім думаю: е, це сміються вони!
Я іноді заплачу (знов чув солов'я!)
Й озираюсь: можливо, це плачу не я?

Слава ж долі, що вам ще зозуля кує.
Кров людська — не водиця. То істина є.
Тричі ж істина те, що, даруючи кров,
Ви плакаєте в нас доброту і любов!

1996

* * *

У нас, як кажуть, порох є ще,
Але ти, мила, маєш рацію:
З роками ми втрачаєм дещо,
Та Бог дає нам компенсацію.

Дарує він чарівну квітку,
Яка всміхається й агукає...

Про це я думаю нерідко,
Коли «спілкуюся» з онукою.

1996

ВІН ЖИВ НА СЦЕНІ...

*Пам'яті народного артиста України
Костянтина Параконьєва*

Вже призабулось, як воно зійшло,
Пробилось крізь графітові хурделі
Його суворо-лагідне чоло,
Мов вирізьблене з хортицької скелі.

Що він плекав, як материнський спів?
Що презирав, немов фальшиві мрева?
Навіщо він усоте нам довів,
Що помирають стоячи дерева?

А може, не вмирають взагалі,
А переходять в хмари, сонце, вітер?
Так забуття не знають вчителі —
Всміхаються до нас крізь лиштву літер.

Так пісня, що погасла на вустах,
Тече в крові, чатуючи тривоги,
Або летить над нами, ніби птах,
Щоб часом ми не збилися з дороги.

Я думав, що душі давно нема:
Її зжували будні навіжені.
Та щось мене на крилах підійма,
Як тільки уявлю його на сцені.

Дивуюсь: хто й нащо його послав
У світ тутешній і, либонь, прийдешній?
І хто він — чи премудрий Ярослав,
Чи Ангел дикий, а тому — справдешній?

До цього я дійшов на самоті
(Не вичитав з розгонистих рецензій):
Він жив на сцені,
грав лише в житті —
Людину грав звичайну, без претензій.

На штурм Олімпу йшов він повсякчас,
І з ним ріднилися зорі мерехтливі.
Від нього впали одсвіти й на нас.
Тож можемо вважати, що ми — щасливі.

1996

* * *

Дивлюся на занедбані могили
І з голови й на хвилечку не йде:
Є люди, що нікого не любили,
Лише себе — і то не кожен день.

Небіжчиків не варт судити строго,
Але хоча б себе спитати слід:
Земля їх прийняла, але для чого?
За чим вони приходили в цей світ?

Вони добра нікому не робили,
Теплом не поділилися своїм.
Є люди, що нікого не любили...
Картати їх чи співчувати їм?

1997

* * *

Жіноча врода — світу нагорода:
Буває добра, а буває зла.
Тримайся, чоловіцтво! Це природа
Тобі випробування посила.

Її побачиш в храмі чи в колибі —
І під тобою затремтить земля.
Але мужайся і скажи спасибі,
Що ця краса тебе не спопеля.

І вже готовий ти навіки в рабство,
Дарма — чи то на щастя, чи на сміх.
В красуню закохатися — нахабство,
Але й не закохатись в неї — гріх.

1998

* * *

Пам'яті Остапа Вишні

Народу честь і гордість гречкосія,
Без усмішки не міг він і дихнуть.
На землю він приходив, як Месія,
Щоб нам серця до сонця повернуть.

Тремтіли бюрократи твердолобі,
Коли глаголив гумору король.
Він був, як кажуть, ув одній особі
І лицар, і пророк, і держконтроль.

А втім, що згадують часи колишні,
Якщо частенько навіть і тепер
«У, ідоле! Нема на тебе Вишні!»,—
Вельможі доріка пенсіонер.

Немає Вишні? Є. Усім на втіху
Він, як сівач, проходить над Дніпром.
О боже, як нам треба його сміху,
Що проростає правдою й добром!

Тим сміхом, чистим, совісним, іскристим,
Промініться у нього кожен том.
Ми Вишню (це кажу я гумористам)
Не можем замінити і гуртом.

Тож хай довіку в дні сумні й веселі
Нас зігрів души його вогонь.
... Хтось певен, що він вийшов із шинелі.
А ми всі — з Вишні. Паростки його.

1998

* * *

Я в Києві. Але де ж він, той Київ?
(Не в вивісках тут діло, хай їм грець.)
Здається, що пробігло сто батіїв
І вилопало кіньми весь чебрець.

Похмурий люд, неначе на похмілля.
Природа заклопотана украй.
Де сто віків пахтіло евшан-зілля,
Болиголов квітує і курай.

Тополя сохне і вербичка чахне.
Лише каштани тьохкають про СНІД.
Їй-богу, Україною й не пахне,
Як наче вигиб весь козацький рід.

1998

* * *

Серед великих і маленьких таєн
Оця нас переслідує, мов кліп:
За що, завіщо Авеля вбив Каїн—
Підняв на вила брата, наче сніп?

І от сьогодні ріки крові ллються,
Добро в полоні, торжествує зле...
Чого ж тут дивуватися, як людство
Від братовбивці Каїна пішло?

1998

НА ХОРТИЦІ

Пам'яті Олесья Гончара

Ляга на скелі жовтня позолота
Чи квітня розкошує яснота—
Відкриті навстіж Січові ворота:
А раптом він зненацька завіта?

Не раз не два приходив на розмову
І, стоячи у морі сивих трав,
Він серцем чув симфонію чудову,
Яку сам Бог, здається, написав.

Що бачилось йому о тій хвилині?
Стамбул (чи він же — Царград) в огні?
Сірко на чайці? Військо у долині?
Чи Байда на баскому гривуні?

Шапки козацтво кидало угору,
Веселе і дотепне як на те.
Про що казало автору «Собору»?
Напевно, щось високе і святе?

А може, жартувало прямо в вічі,
Й благав його якийсь із відчаюг:
— Олесю, залишайся тут, на Січі,
Адже ти — козарлюга з козарлюг!

...Знов Хортиця у золотій киреї
Стоїть — вдивляється у день новий:
Коли ж іще раз завіта до неї
Останній український кошовий?

1999

* * *

Докіє, чи, може, Параско,
Прошу вас, благаю добром:
Не перебігайте, будь ласка,
Дорогу з порожнім відром.

Інакше на мене нещастя
Чекає в найближчій бою.
Я раджу в відро вам покласти
Хоч хусточку білу свою.

Я сміло на коника сяду
І сталь заспіва в стремені, (
Що хусточка, вишита гладдю,
Удачу віщує мені.

1999

* * *

Здається, світу вже не радий,
Несу я оберемок літ.
Все ближче падають снаряди —
То недаліт, то переліт.

Уже навік пішли за обрій
Мої найкращі вчителі.
На зміну їм ідуть хоробрі,
Талановиті й вельми злі.

І все ж панікувати не треба:
Життя дорожче устократ,
Коли ти знаєш, що й для тебе
Вже відливається снаряд.

1999

* * *

Коли, здається, цілий світ погасне,
Лише пільма зміється поміж трав, —
Я вірю: десь палає сонце красне —
Лампада, що нам Бог подарував.

Ні, я не був мазунчиком у долі,
Але усе здолав, переборов,
Бо я черпав снагу не в валідолі —
Я вірив, що на світі є любов.

1999

* * *

Матінко, невже прийшла пора
І вже треба з ярмарком прощатись?
Рвався я від Берди до Дніпра —
Дуже мріяв з ним породичатись.

Нині в нього я щодня в гостях.
Тут би жити, тут би і померти,
Щоб Дніпро шумів, неначе стяг...
Чом же серце проситься до Берди?

1999

* * *

Тобі пишатись є чим, Україно!
На Хортиці, вірніше — на Хортиці,
Стають, я бачив, люди на коліна,
Мов хочуть причаститись із криниці.

Цей ритуал всім серцем я приємлю.
Ця мить мене п'янить, як оковита:
Мов корогву, цілують люди землю,
Що славою козацькою повита.

І небо крилить високо, чаїно,
І острів ожива, бринить, як лютня:
Вони тебе цілують, Україно
Колишня, сьогоденна і майбутня.

1999

ІЗ РАНИХ П О Е З І Й

(Рукописні збірки «Розвидняється...»,
«Книга скарг», «Урожай» та ін.)

ШПАКИ ПРИЛЕТІЛИ!

Рано-вранці прилетіли,
На дах посідали,
Крильцями затріпотіли
Й пісню заспівали.

Де були вони — не знаю,
Де зима спіткала,
Але зустріч з рідним краєм
І їх схвилювала.

1941

ВИЗВОЛЕННЯ

Слава льочикам, танкістам,
Що ведуть свої полки,
В хвіст і гриву б'ють фашистів
І січуть, як буряки!

Утіка бандитська згряя —
Аж пиляка до небес.
Воскресай же, рідний краю,
Вже не прийде Гітлер-пес.

Зашуми, пшенице, в полі,
Заспівай, моє село.
Довгождане сонце волі
І над Бердою зійшло!

1943

ТОПОЛІ НАД БЕРДОЮ

Не в хоромах ми зростали:
Хто — у горах, хто — у полі,
А мене ви колисали,
Понад Бердою тополі.

На душі було не сумно,
Світ був радісним і милим,
Якщо ви, мої красуні,
День вітаючи, шуміли.

Ви шуміли, ви співали,
Ви навчали нас, тополі,
Щоб ми край цей пам'ятали
І не зрадили ніколи.

1944

ЗДРАСТУЙ, ШКОЛО!

Дорога і люба школо,
Добрий день!
Скільки квітів тут навколо
І пісень!

Ти нас пестиш, ніби мати,
Скільки літ!
То ж прийми в це світле свято
Наш привіт.

Чути дзвоники у місті
І селі.
Йдуть веселі і врочисті
Вчителі.

Знов засмаглі, загорілі
І міцні
Ми прийшли в ці класи білі
І ясні.

Люба школо, ти гостинно
Зустрічай.
Будем вчитись на відмінно,
Так і знай!

1945

ТРАКТОРИСТ

Ішов на фронт, хоробрий і рішучий
(Кривавилося небо від заграв).
Спинивсь на мить: — Прощай, мій лан родючий, —
І в хусточку землі він жменю взяв.

Обняв синочка: — Не журись, козаче!
Зі мною — найвірніший талісман...
І ось він знову рідне поле бачить —
Не впав у битві, не помер від ран.

Від щастя ледь не плакав, коли в школі
Із радістю дізнався тракторист,
Що син його — відмінник і у полі
Вже показав свій хліборобський хист.

1946

МОЯ ГРУША

Було це, друзі, вже давно.
В один з весняних днів
За хатою, перед вікном,
Я грушу посадив.

Що пестив! Що вже доглядав!
А як її любив!
Щодня тоненьку поливав,
Круг неї все ходив.

Я виростав — вона росла.
Минуло скільки літ!
І ось весною розцвіла—
Вдягла біленький цвіт!

Ще тиждень — і квіток нема.
Опали пелюстки.
Та наша груша не сама—
Скрізь донечки-грушки.

І ось тепер рясні гілки
Мені в вікно стук-стук:
— Дивись, які мої грушки!
Аж просяться до рук!

1947

БАЛАДА ПРО ВІТРЯК

Вже тікали окупанти. Почорнів і світ їм білий.
Кожен драпав що є сили. Від чобіт аж шлях курів.
І стояв, як воїн смілий,
У полоні посивілий
Наш вітряк, що за фашиста посмутнів і постарів.

Будував його мій батько з ковалями у тридцятім.
Скільки літ у дружбі з вітром він пшениченьку молів!
Та цим варварам закатим,
В ділі знищення завзятим,
Цей наш красень, безперечно, як остюк в очах, колов.

Підлетіло їх з десяток — кожен чорний, кожен лютий,
Підпалили нашу гордість і чкурнули бігти знов.
Запалав вітряк могутній,
Ніби велетень прикутий, —
Полилась не вниз, а вгору огненно-багряна кров.

Раптом громом пролунало: — Смерті, смерті душоугубу! —
Це у гніві окупантам слав прокляття наш земляк.
Віщував він зайдам згубу.
І тоді згадав я Бульбу —
Це ж, як він, стояв безстрашно в тучі полум'я вітряк.

Шугонули іскри вгору. Язика знялись криваві.
Враз вітряк крильми-руками помахав... і тяжко впав!..
Зрозумів, Тарасе! Браво!
(Ти живий в моїй уяві.)
Це ти воїнів хоробрих перед смертю привітав.

1948

ВЕЛИКИЙ КОБЗАРЮ!

Тарасе, полум'ям взялось
Твоє багнетне, мужнє слово,
Вогнем в людські серця влилось,
Запроменіло веселково,
І над землею піднялось
Орлом свободи твоє слово.

Тарасе, полум'я тих слів
Шлях осявало для народу.
Ти сльози в нім людські сушив
У дні неправди і негоди,
Сокиру помсти в нім ставив,
Щоб шлях пробити для народу.

І ось ми далі йдем — вперед,
Туди, куди ти рвавсь, Тарасе.
У цей звитяжний волі лет
Знялись всі нації і раси.
І ти із нами, наш поет,
Безсмертний наш Кобзар, Тарасе!

1948

ДОБРЕ ВАРИТЕ СТАЛЬ, ЗАПОРІЖЦІ!

Іскри кидає піч
І спалахує даль,
Наче сонце кує наша зміна.
І везуть день і ніч
Поїзди нашу сталь —
Це сталь миру приймає країна.

Миру сталь! Подивись —
Чи не сталлю дзвенять
Екскаватори, рейки і крани?
Сталь така, що держись!
(Не завадило б знать
Про це декому — за океаном!)

Сталевар слово дав
Свій звеличить завод,
Щоб ішов він по слави доріжці.
Так варить, щоб сказав
Землякам весь народ:
— Добре варите сталь, запоріжці!

1949

СПІВЕЦЬ НАРОДНОЇ ВЕСНИ

Пам'яті О. С. Пушкіна

Ти батьківщині присвятив
Душі прекрасні поривання,
Ти шлях народу освітив
Промінням першого світання.

Відважних кликав ти на бій
За рівноправність і свободу.
Був невідкупний голос твій
Сурмою рідного народу.

Цей голос, віщий і ясний,
Не відзвучить, не кане в Лету,
Співець народної весни,
Яка ще прийде на планету...

Ще осінить твоє ім'я
Зорю принадливого щастя —
Вона над світом засія
Яскраво, гордо, променясто.

А ти ітимеш по землі
Украї зворушений, що всюди—
В аулі, в місті і селі —
Тобі хвалу складають люди.

1949

ЗМІСТ

До читачів. <i>Петро Ванат</i>	5
«Правді ми служили і натхненню». <i>Віктор Чабаненко</i>	8

ЛІРИКА

Жайворонок.....	51
На Дніпрогесі.....	52
«Як тільки на землю опуститься вечір...».....	53
Признання.....	54
Молодий сталевар.....	55
Дівчині.....	56
Білоцерківка.....	57
«Хто ти, де вчишся...».....	58
«Я був малим...».....	59
Дівчина з літфаку.....	60
Молода мати.....	61
«Ні, ні, не втерплю, вийду з хати...».....	61
Оце так сила!.....	62
Відкриті семафори.....	63
«Уже тут зібрано врожай...».....	63
Акація	64
У гаю	65
«Було усе...».....	66
«На тій топольці...».....	66
«Карі очі, русі коси...».....	67
Однокурсникам	67
Вечірне.....	69
«У небо сизих голубів...».....	70
Катеринка.....	71
Знайомі	71
Вітчизні	72

Дома	74
Проблема.....	75
Першокласниця.....	76
«Я в дні війни не мав листів од брата...».....	77
Дзвіночки.....	78
Здрастуй, серце.....	79
Дубки.....	80
«Шепчуть-марять на лану...».....	80
Малюнок.....	81
Де ти пройдеш.....	81
«Осіпається цвіт...».....	82
«Я сиджу, щасливий...».....	83
«Йде сліпий по вулиці зеленій...».....	83
«Трім себе у груди вдарив...».....	84
«Хіба пішли у стрілку!».....	85
Балада про хвилю	85
«Хіба я знав...».....	86
Експромт.....	87
Інвалід.....	88
Вернися, батьку!	90
«Хуртовина завивала...».....	92
Листя тополі.....	93
Лист одному поетові.....	94
Дубець.....	95
«Природа ніби ждала чуда...».....	97
Квітка.....	98
«Ти спиш в саду...».....	99
«Одшуміли заметілі...».....	100
На греблі	101
Вітер з Дніпра.....	101
«Розливсь Дніпро...».....	102
Марфуся.....	103
«Ні, ти не знаєш добре України...»	104

Моїй землі	105
«Довіку нам в душі носити це...».....	106
Хліб.....	107
«Колоски ждуть променів із тучі...».....	108
Тополі.....	108
Ранок у місті.....	109
«Жовте все, куди не глянеш...».....	110
Кажани.....	111
Весілля.....	111
Яблуко.....	112
«Зрастуй, стіл...»	113
«Спасибі, доле...».....	114
Землякам-будівельникам.....	115
«Коли приходять у серце мрія...».....	116
«Чому український хліб пахучий?».....	117
«Трусять нам на плечі вишні...».....	119
«Ходить вечір — нюхає фіалки...».....	120
«Мій жайворе любий...».....	121
«У цім краю — вогонь усім за друга...».....	121
На острові Хортиці.....	122
«Тут все знайоме й незнайоме...».....	123
«Сталевари мої...».....	124
«Задивилася гребля...»	125
«Сохне фартух на колодах...».....	125
«Був мій батько — коваль».....	126
«Люблю вас, рідні ниви...».....	127
«Тут не треба пишних тостів...».....	128
«Щось вельми дивне коїться в природі...».....	129
Запорізькі ночі.....	129
«Хліба запнулись мревом...».....	130
«Лівий берег скучає за правим...».....	131
«Це вже весна...».....	132
Візьміть мене підручним!.....	132

«До столу письмового...».....	133
«Не рік, не два шукав...».....	134
Осінь.....	135
«Ми з тобою по стежині...».....	136
«Летить бджола...».....	137
«Славута горнеться до греблі...».....	137
«Замовк мотор комбайна за селом...».....	138
«Любов — ніби вічний вогонь...».....	139
«Є моря, що пахнуть чебрецями...».....	139
«О рідна ниво!..».....	140
«Завжди нестямно рада цій картині...».....	141
Соняшник.....	142
«Збирає день із ночі подать...».....	143
«Ніч, під корінь підкошена...».....	143
«Як бритва, бомба чи коса...».....	144
«На позолочених вервечках...».....	145
«О ні, не давай мені серце на схов...».....	146
«Навіть квітку жаль мені зірвати...».....	147
«Чорнявий вечір завітав на землю...».....	148
«Мелькнуда в дверях...».....	149
«В моїм селі поетів кілька тисяч...».....	150
«Співає жайвір над окопом...».....	151
Доля.....	152
«Давно складаю оди сталі я...».....	154
«У сонці що не промінь, то і пензель...».....	156
«Душа — не цитра, а бринить...».....	157
«Сталь любить вірність...».....	158
Домна.....	159
«Ще грім дріма...».....	160
«Колосок, ти — пісня ниви...».....	161
«Прокидайся, музо-нене...».....	162
«Якщо б на небі сонця не було...».....	163
«Якби це був лиш тільки сон!..».....	164

«Сто замків з воріт космічних знявши...».....	164
«Які дива чинить земля уміє!..».....	165
«У веснянім гомоні...».....	166
Очі матері.....	167
«Спішіть надивитись на яблуні...».....	167
«Мені здається часом...».....	168
«Самі того не помічаючи...».....	169
«За вікнами — весна зеленопера...».....	169
«Немовби не було ні бід, ні зол...».....	170
«Хвала природі— вдатній породіллі...».....	171
Люди з двома серцями.....	171
«Що є безсмертного на світі...».....	172
Щастя.....	173
«Серце — червоний клубок почуттів...».....	174
«Таке, либонь, повік не кане в Лету...».....	175
«Скрізь море й море...».....	176
Шолохов.....	177
Обеліски.....	178
Бориспіль.....	180
«Осколками неба розсипався дощ...».....	181
Україна.....	182
«У кімнаті рояль...».....	183
«Чи лине в небі наш супутник...».....	184
«Час меле дні...».....	185
«Щоб пісні криці литись...».....	186
«Зима прийшла...».....	187
«Над хатами півмісяць угорі...».....	187
«З даху синьо закапало...».....	188
«Здавалось би, давно відомі факти...».....	189
Донбас.....	190
Робота.....	190
«То ніч була...».....	191
Тополя.....	193

«Стали каштани навдибки...».....	194
«Як ми любимо квіти!».....	194
«Ще в космосі господарі не ми...».....	195
Василеві Лісняку.....	196
«Я так хотів би відповідь знайти...».....	197
«Сині, сірі, карі очі...».....	198
«Народилася донька!».....	198
«Я обожнюю ранок...».....	200
Триноги.....	200
Людська мова.....	201
«У поета серце зверху...».....	202
«Це завше свято — сніжок надворі...».....	202
Стріли.....	203
Величальна П. Поповичу.....	204
«Добре, що ми маємо талант...».....	206
«Бурульок дзвін чи ксилофон це?».....	207
«Леле, де це все взялося?».....	208
«Про прапор нам мовить колір...».....	209
«Любімо тих, кого ми раз полюбімо...».....	210
Запорізький дуб.....	210
«Він вірші дегустує...».....	211
«Дарма, співають в мене очі...».....	212
«Вдень зірок не видно...».....	213
«Сонце пахне в січні морозенком...».....	214
«Відкрилює ніч пухнаста...».....	214
«Хай ще не вмерли на світі прикрощі...».....	215
«У цвітінні, мовби в піні...».....	217
Кетяги Дніпрогесу.....	218
«Слава — не плаття...».....	219
Поети не вмирають.....	220
«Повірте: я його не видумав...».....	221
«Синь снується...».....	222
Огнепоклонники.....	223

«Цвіт опада...».....	224
«Ще архімуро і веледивно...».....	225
«Тьмавіє Місяця мідь...».....	226
«Взяв світанок нічку на налігач...».....	227
«То тішусь, немов дитина...».....	227
«Історики, ви фактом цим не гребуйте...».....	229
Запоріжжя.....	230
«Наші руки не ослабли...».....	231
«Літо гострить косу...».....	232
«Уже сузір'я котяться до півночі...».....	233
«День. Пасовисько...».....	234
«В зав'южну ніч...».....	235
Волошкові скельця.....	236
«По купі хмар, неначе по ковадлу...».....	237
«У Мальме, в Каїрі чи в Делі...».....	237
Славутиність.....	238
«Оповідь, либонь, вам кожна хата...».....	239
«Весь світ, здається, вохрою залито...».....	240
«Той березідь дріма в душі...».....	241
«Слава сонцю, що сіється з неба!».....	241
«Стає на серці рутово-травнево...».....	242
Автобіографія.....	243
«Що не кажіть, це щастя матерів...».....	245
«Ні, не можу сліз я не пробачить...».....	245
«Коли б не народився я людиною...».....	246
«Щоб завше в серці запашніла рута...».....	246
«Сільські мадонни...».....	248
«Мов груші медянисті...».....	248
«Прошу, братове, хати не ламаймо...».....	249
Колосок.....	250
Думна скеля.....	251
«Ніяка, що й казати, це не доблесть...».....	253
«Любов спалахує, наче полум'я...».....	254

У мартенівському цеху.....	255
Зимовий сон.....	256
«А кажуть, що поети не вмирають...».....	257
«Задумуюсь раптово...».....	258
Легенда про двоє сонць.....	258
«У серця є сигнали...».....	258
«На Хортиці, ще у сорок першій...».....	260
«Облягає туман...».....	261
Біля Дніпрогесу.....	262
Вулиця Тичини в Запоріжжі.....	263
«Нехай не ремствує нащадок...».....	264
«У музеї під склом...».....	265
Зустріч на греблі.....	266
«Я небожа сонця голублю...».....	267
Музика Чайковського.....	268
«Як ти схожа на матір!».....	269
«З дитинних літ ми у житті...».....	270
«Немов записано це на плівці...».....	270
«Ми закохані чи заковані?».....	271
Слово про мінера.....	274
Аранзал.....	276
«Які озонні й чисті це слова!».....	277
Запорізький ранок.....	278
У лікарні.....	279
«На гомінкому роздоріжжі...».....	280
«Читачу, наш час...».....	281
«Краса чи правда...».....	281
«Під рік новий...».....	281
Вогонь.....	283
«Спливають хвили...».....	284
Вулиця Магара.....	285
«Я ніби тут...».....	287
«Редактор (прислухаючись до радіо)...».....	288

У степовій залі.....	289
«Чи плине день...».....	290
«На Іртиші я про Славуту мрію...».....	291
«Держава сталі...».....	292
«Ще мить тебе я бачив...».....	293
«Спинися, мить...».....	293
«Хоч давно нам сурми не сурмять...».....	294
Аджимушкой.....	295
«Засперечались трое...».....	296
«У хлібороба аж роса на лобі...».....	297
«Врода непомічена...».....	297
«Чи не пора на Запоріжжя?».....	298
«Полум'я круговерті...».....	300
Братові дарунки.....	301
«І знов — мандрівочка-дорога...».....	302
«Під павіттю заграє...».....	303
«Вночі, коли нива хлюпочеться збіжжям...».....	304
«Обожнюю майстрів своєї справи...».....	305
«Перекладаю... Знов перекладаю...».....	306
«Учителю, знову я згадую вас...».....	307
«О люди, погаймуємо в серці зло...».....	308
Дещо про сигнали... ..	309
Над інверсійним словником.....	311
Очі Тараса.....	312
«Літечко подаленіло...».....	313
«Царство німоти...».....	314
На смерть жайворонка.....	315
«Я жив — трудивсь, любив, страждав...».....	316
«Навіщо це нагадувати?».....	317
«Стежина Корольова від дверей...».....	318
У Зоряному.....	319
«Із острахом у дзеркало...».....	321
Запорізький дуб.....	321

Лист доярці	322
Запорізьким хліборобам.....	323
«Я визнаю лише красу жіночу...».....	324
«Вважай, на півобличчя...».....	325
«Знов, кажеш, ти в самотині?».....	326
Місто диваків.....	327
«Хтось підходить крижаний...».....	328
«Твою шоку гарячу, ніби праска...».....	329
«Хтось у сорочці народився...».....	330
«Знічев'я заблукав я до кар'єру...».....	331
«Чайка блиснула крилом...».....	332
«Осінь так позолотила берег...».....	333
«Живу Дніпром...».....	334
«Якщо хочеш історію знати...».....	335
«Були вони всі аж ніяк не герої...».....	336
Моє кіно.....	336
«Донька плаче вві сні...».....	338
Портрет Єсеніна.....	340
«Не дивись так холодно...».....	341
«Не знаю, як природа роздає...».....	342
«Все частіше в сні приходить хата...».....	342
«Забудеш найстрашніші біди...».....	343
«Немає в світі вищої мети...».....	344
«Боюся наврочить...».....	344
«Відкриймо для нащадків, для потомства...».....	345
«Ще кам'яніють обеліски з відчаю...».....	346
«Де білий лебідь каменем упав...».....	346
«До нашої це трапилося ери...».....	347
«Хвилини й години безжурно...».....	348
Берда.....	349
Лобода.....	349
«Нарешті, сонечко я бачу...».....	350
«Все, що було колись...».....	352

«Здається, нічого не треба...».....	390
«Слухай, внученько кирпата...».....	390
Хто ви єсте?.....	392
Кров людська — не водиця.....	393
«У нас, як кажуть, порох є ще...».....	394
Він жив на сцені.....	395
«Дивлюся на занедбані могили...».....	396
Видіння.....	397
«Жіноча врода — світу нагорода...».....	398
Україна е!.....	399
«Народу честь і гордість гречкосія...».....	401
«Я в Києві...».....	402
«Серед великих і маленьких таєн...».....	403
На Хортиці.....	403
«Докіє, чи, може, Параско...».....	405
«Здається, світу вже не радий...».....	405
«Коли, здається, цілий світ погасне...».....	406
«Матінко, невже прийшла пора...».....	406
«Тобі пишатись є чим, Україно!».....	407

Із ранніх поезій

Шпаки прилетіли!.....	408
Визволення.....	408
Тополі над Бердою.....	409
Здрастуй, школо!.....	409
Тракторист.....	410
Моя груша.....	411
Балада про вітряк.....	412
Великий Кобзарю!.....	413
Добре вартє сталь, запоріжці!.....	414
Співець народної весни.....	415

Літературно-художнє видання
РЕБРО Петро Павлович
ВИБРАНІ ТВОРИ В П'ЯТИ ТОМАХ
Том перший
ЛІРИКА
Видавництво «Хортиця» (Запоріжжя)

Здано до складання 21.10.99 р. Підписано до друку 8.12.99 р.
Формат 70x108 1/32. Папір офсетний. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 18,65.
Тираж 1000. Зам. № 3912.

Видавництво «Хортиця»
330035, м. Запоріжжя, пр. Леніна, 145, офіс 207.

Запорізька міська державна комунальна друкарня
«Дніпровський металург», 330057, м. Запоріжжя, вул. Антенна, 4.

РЕБРО П. П.

Вибрані твори в 5-ти томах. Том 1. Лірика. — Вступна стаття
В. Чабаненка. — 3., «Хортиця», 2000. 428 стор.

До тому ввійшли кращі ліричні поезії відомого сучасного
українського поета, лаурета літературних премій імені
П. Тичини, імені Остапа Вишні, імені П. Сагайдачного, імені
М. Нагнибіди, імені С. Олійника та ін. Твори написані протягом
1950—1999 р.р.